

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI**

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ VE EYLEM PLANI 2024-2028

2024

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ VE EYLEM PLANI 2024-2028

T.C. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SUNUŞ

Günümüz dünyasında ortaya çıkan gelişmeler, ülkelerin uzun vadede kalkınma vizyonu belirlemesi, sürdürülebilirlik sağlaması, toplumsal refah düzeyini arttırması için kadınların kalkınma sürecinin her aşamasında yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla, kadınların insan onuruna yakışan bir hayat sürmeleri, her alanda daha aktif rol almaları, hak, fırsat ve imkânlardan eşit bir biçimde yararlanmaları, aile ve toplumsal yapının güçlenmesine ve ülke refahının artmasına önemli katkı sunmaktadır.

Bu doğrultuda **12. Kalkınma Planımızda** belirtildiği gibi “Ailenin ve toplumun vazgeçilmez unsuru ve gelecek nesillerin yetişmesinde merkezi bir role sahip olan kadınların hak ettiği üstün kıymeti görmesi ve kalkınmamıza ivme kazandırması için, başta eğitim ve istihdam olmak üzere hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit şekilde yararlanmaları, her tür şiddet ve ayrımcılıktan uzak yaşamaları, her alanda ve düzeyde temsil ve katılımlarının artırılması” çalışmalarımızın temel amacını oluşturmaktadır.

Biliyoruz ki milletimizin en güçlü kalesi aile, bu kalenin en güçlü neferi de kuşkusuz kadınlardır. Bu nedenle kadınların toplumsal yaşamın her alanında daha etkin rol üstlenmesini sağlayarak Türkiye Yüzyılında, “**Güçlü Kadın, Güçlü Aile, Güçlü Nesiller ve Güçlü Türkiye**”yi inşa etmenin azim ve kararlılığı içindeyiz.

Bu kapsamda kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının güçlendirilmesi; hak, fırsat ve imkânlardan eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması; kadın erkek eşitliğinin tüm ana plan ve politikalara yansıtılması amacıyla “**Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028)**” hazırlık çalışmaları kapsamında ilgili tüm tarafların katılımıyla kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlık toplantılarını gerçekleştirdik.

Eğitim, Sağlık, Ekonomi, Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım, Çevre ve İklim Değişikliği olarak beş temel politika ekseninde hazırladığımız yeni **Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı** ile, 2018-2023 yıllarını kapsayan ilk **Strateji Belgesi ve Eylem Planı** sürecinde kadının güçlenmesi alanında kat ettiğimiz mesafeyi daha da ileri taşımayı hedefliyoruz.

2024-2028 yıllarını kapsayacak Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nın hazırlanmasında emeği geçen kamu kurum-kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler ile çalışma arkadaşlarıma teşekkür ediyor, “**Türkiye Yüzyılı**”nın kadınlarla anlam ve değer kazanacağına inanıyorum.

Mahinur ÖZDEMİR GÖKTAŞ
T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	5
GİRİŞ VE GENEL ÇERÇEVE.....	9
İZLEME VE DEĞERLENDİRME	14
ULUSAL DÜZENLEMELER.....	19
ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	27
KURUMSAL YAPILANMA	32
EĞİTİM	36
SAĞLIK.....	70
EKONOMİ	102
LİDERLİK VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM	132
ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ.....	156

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
AB Başkanlığı	Avrupa Birliği Başkanlığı
ABDİDB	Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı
ABİHA	Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma
ADEM	Aile Destek Merkezi
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları
AEP	Aile Eğitim Programı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	Avrupa Konseyi
ASDEP	Aile ve Sosyal Destek Programı
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ATHGM	Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BTGM	Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
BÜGEM	Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
CB	Cumhurbaşkanlığı
CBİKO	Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi
CBSGM	Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü
CEDAW	Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CTEGM	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezi
ÇEDİDGM	Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü
ÇEMGM	Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü
ÇGM	Çalışma Genel Müdürlüğü
ÇHGM	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

ÇSKİDB	Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma İstatistikleri Daire Başkanlığı
ÇŞİDB	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
ÇYGM	Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü
DHGM	Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü
DİABGM	Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü
DÖGM	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
EHGM	Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
EIGE	Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü
EİGM	Enerji İşleri Genel Müdürlüğü
EPİM	Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizması
ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
EVÇED	Enerji Verimliliği ve Çevre Dairesi Başkanlığı
EYDB	Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı
EYHGM	Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
GİB	Göç İdaresi Başkanlığı
GK/UK	Geçici koruma/uluslararası koruma
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
HAYGEM	Hayvancılık Genel Müdürlüğü
HBÖGM	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
HSGM	Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
ICPD	Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı
İDB	İklim Değişikliği Başkanlığı
İHK	İnsan Hakları Konseyi
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IPU	Parlamentolar Arası Birlik
İSGGM	İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu

KAGM	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü
KASAUM	Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
KEFEK	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KETEM	Kanser Erken Teşhis, Tarama ve Eğitim Merkezi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KYGM	Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda (Not in Education, Employment or Training)
NVİGM	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OGM	Orman Genel Müdürlüğü
OPAAW	Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı
OÖGM	Ortaöğretim Genel Müdürlüğü
ÖERHGM	Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÖÖKGM	Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖYGGM	Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
PGM	Personel Genel Müdürlüğü
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SBB	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
SGB	Strateji Geliştirme Başkanlığı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SİDB	Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SODAM	Sosyal Dayanışma Merkezi
STB	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
STEM	Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik

STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYGM	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEGM	Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TKDK	Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TÜÇA	Türkiye Çevre Ajansı Başkanlığı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSEB	Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
UCLG	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler
UİGM	Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü
UN Women	BM Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı
YYGM	Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

GİRİŞ VE GENEL ÇERÇEVE

Türkiye’de kadınların güçlenmesi konusunda ulusal mevzuatta gerekli düzenlemeler gerçekleştirilerek buna ilişkin kurumsal mekanizmalar oluşturulmuş ve yasal düzenlemelerin uygulamaya yansımaları için çalışmalar yürütülmüştür. Gerçekleştirilen bu çalışmalarla kaydedilen ilerlemelerin daha ileriye taşınması amacıyla konunun bütüncül bir yaklaşımla ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Kadın erkek eşitliği anlayışının tüm ana plan ve programlarda yer alması konusunda koordinasyon görevi bulunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) ile bu alanda faaliyet gösteren diğer kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK), üniversiteler ve özel sektörün iş birliği içinde hareket etmeleri, ortak politikalar belirlemeleri ve belirlenen politikaları uygulamaları önem arz etmektedir.

Kadınların güçlenmesinin sağlanmasına yönelik önlemler, kalkınma planları, hükümet programları, stratejik planlar gibi politika belgelerinde yer almaktadır. Bu çerçevede farklı kurumlar tarafından kadınların güçlenmesine ilişkin yürütülecek çalışmaların planlı ve programlı bir şekilde bir üst politika metni olarak derlenmesi ve yapılan çalışmaların etkin ve periyodik izlenmesi zaruridir.

Strateji belgeleri ve ulusal eylem planları, kadın erkek eşitliği anlayışının ana plan ve politikalara yerleştirilmesinde önemli araçlar olarak kabul edilmektedir.

Kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının güçlendirilmesi; hak, fırsat ve imkânlardan eşit şekilde yararlanmalarının sağlanması ve kadın erkek eşitliğinin tüm ana plan ve politikalara yansıtılması amacıyla **“Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı”** adıyla hazırlanan ilk Eylem Planı **2018-2023** yıllarını kapsayacak şekilde ASHB/KSGM’nin koordinasyonunda hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Türkiye’de kadının güçlenmesi amacıyla ilk defa geniş kapsamlı hazırlanan bir eylem planı olma özelliği taşıyan Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nda; eğitim, ekonomi, sağlık, karar alma mekanizmalarına katılım ve medya bölümlerinden oluşan beş temel politika eksenine ilişkin mevcut durum, temel amaç, hedefler, stratejiler ve faaliyetler düzenlenmiştir.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı’nın uygulama süresinin 2023 yılında tamamlanması nedeniyle yeni bir eylem planı hazırlıkları başlatılmıştır. Yeni **“Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı” 2024-2028** yıllarını kapsayacak şekilde, ilgili tüm kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri alınarak kapsayıcı bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Yeni Eylem Planı'nın hazırlık çalışmaları kapsamında ilgili tüm tarafların katılımıyla 13 Haziran 2023 ve 07 Kasım 2023 tarihlerinde hazırlık toplantıları gerçekleştirilmiş olup toplantılar kapsamında yeni eylem planının temel politika eksenleri; **Eğitim, Sağlık, Ekonomi, Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım, Çevre ve İklim Değişikliği** olarak planlanmıştır. Planda; beş temel politika eksenine ilişkin **“5 Temel Amaç”, “20 Strateji”, “83 Faaliyet”** yer almaktadır.

Güçlenmenin Tanımı ve Kapsamı

“Kadınların güçlenmesi”, “Kadınların kendi hayatları üzerinde güç ve kontrol sahibi olmalarını ve stratejik seçimler yapma yeteneklerini kazanmaları sürecidir.” Kadınların güçlenmesi beş unsurdan oluşmaktadır; *“Kadınların kendi değerinin farkında olması; seçeneklere sahip olma ve bunlar arasında tercih yapma hakkı; fırsatlara ve kaynaklara erişim hakkı; ev içinde ve dışında kendi hayatlarını kontrol etme gücüne sahip olma hakkı; ulusal ve uluslararası düzeyde adil bir toplumsal ve ekonomik düzen oluşturmak için toplumsal değişimin yönünü etkileme becerileri”* (EIGE, 2018).

Bu bağlamda, eğitim, öğrenim, farkındalığın artması, kendine güvenin gelişmesi, seçeneklerin çoğalması, kaynaklara erişimin ve kontrolün artırılması, cinsiyete dayalı ayrımcılık ve eşitsizlik içeren kurumların ve yapıların dönüştürülmesi için çalışmalar yapılması kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi sürecinde önemli araçlar arasındadır¹ (EIGE, 2018).

Öte yandan, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından (SKA) beşincisi *“cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi”* olarak belirlenmiştir. 2024-2028 dönemini kapsayan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın kadınların güçlenmesine yaptığı vurgu, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile de uyumludur.

Ayrıca, ASHB'nin 2024-2028 yıllarını kapsayan Stratejik Planı'nda Bakanlığın misyonu; *“Bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik bütüncül ve adil sosyal hizmet modelleri geliştirmek ve uygulamak”* olarak belirlenmiştir. Kadının güçlenmesi, bireysel hak ve menfaatlerine erişim sağlanması; aile ve toplumsal yapımızın güçlenmesi bakımından son derece önemlidir.

¹ Tanım, Birleşmiş Milletler'in tanımları esas alınarak Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından yapılmıştır.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın Yapısı

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda, **“eğitim, sağlık, ekonomi, liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılım ve çevre ve iklim değişikliği”** beş temel politika eksenine olarak belirlenmiştir.

“Strateji Belgesi” bölümünde, her bir politika eksenine ilişkin mevcut durum hakkında bilgi verilmektedir.

“Eylem Planı” bölümünde ise; kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında esas alınmak üzere temel amaç ve stratejiler belirlenmektedir.

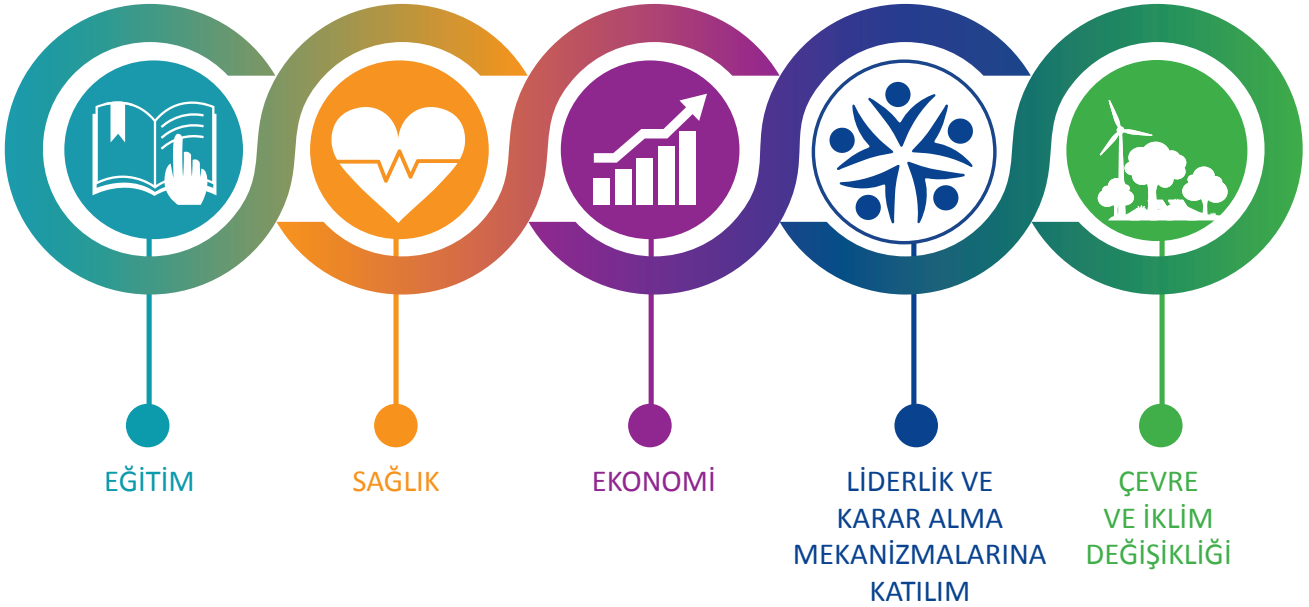
Stratejilere yönelik faaliyetler, sorumlu kurum/ilgili kurumlar, faaliyetin uygulanma süresi, performans göstergeleri ve faaliyetlere ilişkin açıklamalar da yine Eylem Planı bölümünde yer almaktadır.

Tablo1: Eylem Planı Tablolarına İlişkin Açıklama

STRATEJİ									
FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ	AÇIKLAMA
			2024	2025	2026	2027	2028		
Faaliyet kapsamında gerçekleştirilecek çalışma kısaca tanımlanmaktadır.	Faaliyeti bizzat yürütmek, uygulama takvimi doğrultusunda sonuçlandırmak, ilgili kurum/kurumları harekete geçirerek iş birliği yapmak ve gerçekleştirilen faaliyeti raporlamakla görevlidir.	Faaliyeti yürütmekle sorumlu olan kurum/kuruluş ile işbirliği yapmak, somut destek sağlamak ve görev alanı kapsamında faaliyetin kendi sorumluluk alanına giren kısmını gerçekleştirmekle görevlidir.	2024	2025	2026	2027	2028	Faaliyetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin temel göstergeleri tanımlamaktadır.	Faaliyetin gerekçesini ve/veya faaliyet kapsamında yapılacak işlemlerin ayrıntılarını tanımlamaktadır.

POLİTİKA EKSENLERİ

KADININ GÜÇLENMESİ STRATEJİ BELGESİ VE EYLEM PLANI

Kesişen Politika Alanları

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda yer alan politika eksenleri altında ele alınmak üzere kesişen politika alanları belirlenmiş ve bunlar da "Özel Politika Gerektiren Gruplar" ile "Kesişen Çalışma Alanları" olarak iki alt başlıkta ele alınmıştır. Hem "Özel Politika Gerektiren Gruplar" hem de "Kesişen Çalışma Alanları" Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın genelinde temel amaç, strateji ve faaliyetlerin oluşturulmasında dikkate alınmıştır.

Özel Politika Gerektiren Gruplar

- Kız çocukları,
- Engelli kadınlar,
- Yaşlı kadınlar,
- Kırsal alanda yaşayan kadınlar,
- Geçici koruma(GK)/uluslararası koruma (UK) başvurusu veya statüsü sahibi kadınlar,
- Tutuklu ve hükümlü kadınlar,
- Şiddet mağduru kadınlar,
- Yoksul kadınlar.

Kesişen Çalışma Alanları

- Ailenin güçlenmesi,
- Afet ve acil durumlar,
- Mevzuat değişiklikleri,
- Cinsiyet ayrıştırmalı verilerin mevcudiyeti,
- Kadın erkek eşitliği eğitimleri,
- İzleme değerlendirme ve etki analizi çalışmaları,
- Kadın erkek eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışmaları,
- Yerel yönetimlerle işbirliği,

- STK'lar ile işbirliği,
- Üniversiteler ile işbirliği,
- Özel sektör ile işbirliği,
- Erkek çocukları da dâhil kadınların güçlenmesi sürecine erkeklerin katılımı.

İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda; beş politika ekseninde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, üniversitelere, STK'lara, meslek kuruluşlarına ve özel sektöre çeşitli görev ve sorumluluklar verilmektedir. Söz konusu kurum ve kuruluşların Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda belirlenmiş olan temel amaçlara ulaşabilmesi için, Eylem Planı'nda yer alan strateji ve faaliyetleri kendi plan, program ve bütçelerine entegre ederek uygulamaları önemlidir.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin hayata geçmesinde önemli bir diğer husus ise sorumlu kurum ve kuruluşların uygulamalarının sistematik olarak izlenmesi ve değerlendirilmesidir.

Bu çerçevede aşağıda ayrıntıları yer alan izleme ve değerlendirme mekanizmasının oluşturulması öngörülmektedir:

- Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın izleme ve değerlendirilmesini gerçekleştirmek üzere; ASHB tarafından web tabanlı izleme sistemi kurulacaktır.
- İzleme ve Değerlendirme kapsamında sorumlu kurumlar, ASHB tarafından oluşturulan web tabanlı izleme sistemine, sorumlu ve ilgili oldukları faaliyete ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarını yılda bir kez (Aralık ayında) gireceklerdir. Web tabanlı sistem üzerinden sorumlu kurum/kuruluşların sunduğu raporlar, KSGM tarafından derlenerek, "Yıllık İzleme Raporu" hazırlanacaktır. Hazırlanan yıllık izleme raporları Cumhurbaşkanlığına gönderilecek ve Bakanlığın resmi internet adresinde yayımlanacaktır.
- Bununla birlikte, geçmiş yılın değerlendirilmesi ve gelecek yılın planlamasının yapılabilmesi amacıyla, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı başkanlığında yılda bir kez (Ocak ayında) sorumlu ve ilgili kurumlardan en az genel müdür statüsünde olmak üzere üst düzey yöneticilerin katılımıyla "İzleme ve Planlama Toplantısı" gerçekleştirilecektir.

- Ayrıca her yıl bütçe hazırlık döneminde, kurumların sorumlu oldukları faaliyetlerin dikkate alınmasını sağlamak üzere yazışma yapılması planlanmaktadır.
- Bunlara ek olarak, Eylem Planı'nın uygulama döneminde, gerekli görülmesi halinde (eylem planının değerlendirilmesi, güncellenmesi, detaylandırılması vb. ihtiyaçlar doğrultusunda) kurum ve kuruluşların temsilcilerinden çalışma grupları oluşturularak çalıştaylar yapılabilecektir.
- Eylem Planı kapsamında sorumlu kurumlar, bir asil ve bir yedek izleme koordinatörü bilgilerini ASHB KSGM'ye bildirecek, söz konusu izleme koordinatörlerine verilecek şifrelerle, sorumlu kurumlar tarafından yürütülen çalışmalar web tabanlı izleme sistemine girilecektir. Sorumlu kurumlar, görevlendirdikleri izleme koordinatörlerinde bir değişiklik olması durumunda, yeni izleme koordinatörü bilgilerini resmi yazı ile KSGM'ye bildireceklerdir.
- KSGM bünyesinde her bölüm için bir izleme sorumlusu belirlenecek ve kurumlardan gelen çalışmaların yeterlilik düzeyi söz konusu sorumlu tarafından takip edilecektir. Eylem Planı'nın tamamı için KSGM bünyesinde bir İzleme Koordinatörü görevlendirilecek olup söz konusu İzleme Koordinatörü bölüm izleme sorumluları ile işbirliğinde Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerin tamamını takip edecektir.
- Ayrıca, yıllık izleme sonrasında, uygulanmasında eksiklik görülen faaliyetler kapsamında, ASHB tarafından ilgili faaliyetlerin sorumlu kurumlarına üst düzey ziyaretler düzenlenebilecektir.

İzleme ve Değerlendirme Göstergeleri

- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı uygulamasının etkin olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla gösterge seti hazırlanmıştır. Hazırlanan İzleme ve Değerlendirme Göstergeleri Eylem Planı'nın uygulama aşamasında sürecin değerlendirilmesi amacıyla yapılacak izleme faaliyetlerinde faydalanılmak üzere geliştirilmiştir.
- Eylem Planı'nın uygulama sürecinde kadının güçlenmesine ilişkin beş temel politika eksenini doğrultusunda aşağıdaki parametreler "İzleme ve Değerlendirme Göstergesi" olarak belirlenmiştir.

İZLEME VE DEĞERLENDİRME GÖSTERGELERİ

Sıra	Politika Eksenini	Gösterge	Son Değer	2024	2025	2026	2027	2028	Veri Kaynağı	Veri Toplama Sıklığı
1	Eğitim	6+ Yaş ve Üzeri Toplam Nüfusta Kadın Okuryazarlık Oranı	%95,9						TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı	Yıllık
2	Eğitim	3-5 Yaş Net Okullaşma Oranı (Kız)	%51,34						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
3	Eğitim	4-5 Yaş Net Okullaşma Oranı (Kız)	%63,50						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
4	Eğitim	5 Yaş Net Okullaşma Oranı (Kız)	%84,66						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
5	Eğitim	İlkokul Kademesinde Net Okullaşma Oranı (Kız)	%93,88						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
6	Eğitim	Ortaokul Kademesinde Net Okullaşma Oranı (Kız)	%91,21						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
7	Eğitim	Ortaöğretim Kademesinde Net Okullaşma Oranı (Kız)	%91,57						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
8	Eğitim	Yükseköğretim Kademesinde Net Okullaşma Oranı (Kadın)	%51,19						MEB, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim	Yıllık
9	Sağlık	Anne Ölüm Oranı (Yüz Bin Canlı Doğumda)	12,6						Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı	Yıllık
10	Sağlık	Sağlık Kuruluşunda Doğum Öncesi Bakım Alma Oranı (Kadın)	%99,7						Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı	Yıllık
11	Sağlık	Doğumlarını Sağlık Kuruluşunda Yapma Oranı	%97,3						Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı	Yıllık

Sıra	Politika Eksenini	Gösterge	Son Değer	2024	2025	2026	2027	2028	Veri Kaynağı	Veri Toplama Sıklığı
12	Sağlık	Doğum Sonrası Bakım Hizmeti Alma Oranı (Kadın)	%99,3						Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı	Yıllık
13	Ekonomi	İşgücüne Katılım Oranı (Kadın)	%35,1						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
14	Ekonomi	İstihdam Oranı (Kadın)	%30,4						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
15	Ekonomi	15+ Yaş Kayıt Dışı Çalışma Oranı (Kadın)	%33,8						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
16	Ekonomi	15-24 Yaş Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Genç Oranı (Kadın)	%32,3						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
17	Ekonomi	İşveren Olarak Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı (%)	%11,9						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
18	Ekonomi	Kendi Hesabına Çalışanlar İçindeki Kadın Oranı (%)	%18,1						TÜİK, İşgücü İstatistikleri	Yıllık
19	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Parlamentodaki Temsil Oranı (Kadın)	%19,8						YSK	Milletvekiliği Genel Seçim Dönemleri
20	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Belediye Başkanı Oranı (Kadın)	%3,02						YSK	Mahalli İdareler Genel Seçim Dönemleri
21	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Belediye Meclis Üyesi Oranı (Kadın)	%11,1						YSK	Mahalli İdareler Genel Seçim Dönemleri
22	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Muhtar Oranı (Kadın)	%2,17						YSK	Mahalli İdareler Genel Seçim Dönemleri
23	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Kamuda Üst Düzey Yönetici Oranı (Kadın)	%13,49						Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Bütçe Genel Müdürlüğü Kamu Personeli Bilgi Sistemi	Yıllık

Sıra	Politika Eksenine	Gösterge	Son Değer	2024	2025	2026	2027	2028	Veri Kaynağı	Veri Toplama Sıklığı
24	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Rektör Oranı (Kadın)	%9,91						YÖK İdari Kayıtları	Yıllık
25	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Akademisyen oranı (Kadın)	%46,17						Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi	Yıllık
26	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Hâkim Oranı (Kadın)	%46,34						HSK İdari Kayıtları	Yıllık
27	Liderlik ve Karar Alma Mekanizmalarına Katılım	Savcı Oranı (Kadın)	%16,56						HSK İdari Kayıtları	Yıllık
28	Çevre ve İklim Değişikliği	Çevre ve İklim Değişikliği Alanındaki Verilerde Cinsiyete Göre Ayrıştırılmış Veri/Gösterge Sayısı	-						KGSEP 2024-2028 Yıllık İzleme Raporları	Yıllık
29	Çevre ve İklim Değişikliği	Çevre ve İklim Değişikliğinin Kadın ve Kız Çocuklarına Etkilerine Yönelik Gerçekleştirilen Araştırma/Analiz Sayısı	-						KGSEP 2024-2028 Yıllık İzleme Raporları	Yıllık
30	Çevre ve İklim Değişikliği	Çevre ve İklim Değişikliği Okuryazarlık Eğitimleri Alan Sayısı (Kadın)	-						KGSEP 2024-2028 Yıllık İzleme Raporları	Yıllık
31	Çevre ve İklim Değişikliği	Çevre ve İklim Değişikliğinin Kadın ve Kız Çocuklarına Etkilerine Dair Desteklenen Proje Sayısı	-						KGSEP 2024-2028 Yıllık İzleme Raporları	Yıllık

ULUSAL DÜZENLEMELER

Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere tüm yasalarda kadın erkek eşitliğinin güvence altına alınması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Son yıllarda, toplumsal gelişmenin dinamiğine uygun olarak, kadın erkek eşitliğine ilişkin ulusal mevzuatta yapılan düzenlemeler dikkat çekmektedir. Kadına yönelik politikalarda yaşanan değişimin en önemli yansımasını Anayasa’da yapılan değişiklikler oluşturmaktadır.

Türkiye’de kadın erkek eşitliği ilkesi; 2001 yılında Anayasa’nın 41 inci ve 66 ncı maddeleri, 2004 yılında 10 uncu ve 90 ıncı maddeleri, 2010 yılında ise yine 10 uncu maddesinde yapılan değişikliklerle güçlendirilmiştir.

Anayasa’nın;

- 10 uncu maddesine 2004 yılında “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” hükmü eklenmiştir.
- 2010 yılında 10 uncu maddenin ikinci fıkrasının sonuna: “...bu maksatla alınacak tedbirler, eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” ibaresi eklenmiştir.
- Yapılan bu değişikliklerle devlet cinsiyete dayalı ayırım yapmamanın ötesinde, kadınla erkeğin her alanda eşit haklara, eşit imkânlarla kavuşması için düzenlemeler yapmak, gerekli tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır ve pozitif ayrımcılığın önü açılmıştır.
- 41 inci maddesine; “Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra gelmek üzere “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” hükmü eklenmiştir.
- 90 ıncı maddesine; “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır.” hükmü eklenmiştir. Bu çerçevede; BM Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) dâhil olmak üzere temel hak ve özgürlüklere yönelik düzenlemeler içeren uluslararası anlaşmalar, ulusal düzenlemelerle uyuşmaması durumunda öncelikli konuma getirilmiştir.

7 Mayıs 2010 tarih ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Anayasa’da değişiklik yapılarak “Herkes, Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal

edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir” hükmü düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınması durumunda Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yapılabilecektir.

Türk Medeni Kanunu, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun’da yapılan çalışmalar sonucunda, evlilik birliğinin temsilinde kadın ve erkeğe eşit haklar tanınmış; eşlerin müşterek çocuk üzerindeki velayet hakkını birlikte kullanacakları hükmü getirilmiş; eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini alma zorunluluğu ortadan kaldırılmış; herhangi bir rejim belirlenmemişse kadının emeğini korumayı amaçlayan “edinilmiş mallara katılma rejimi” getirilmiştir.

Yeni Türk Medeni Kanunu’nun yürürlüğe girmesinin ardından “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilmiştir. Bu mahkemeler, aile hukukunu ilgilendiren uyuşmazlıkları çözme yükümlülüklerinin yanı sıra kadına yönelik ve/veya aile içi şiddet olaylarında, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un uygulanmasından, Kanun kapsamında koruyucu ve/veya önleyici tedbir kararına hükmedilmesinden de sorumludur.

1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadınların ve çocukların bedensel ve cinsel haklarının yasal olarak korunabilmesi için son derece önemli otuzdan fazla değişiklik içermektedir. Türk Ceza Kanunu’nda, kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar kapsamında çıkartılıp, kişilere karşı işlenen suçlar kapsamına alınarak cezaları ağırlaştırılmıştır. Ayrıca, “töre” cinayetleri faillerinin Kanun’da öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir.

2014 yılında, Ceza Kanunu’nda yapılan değişiklik ile cinsel suçlar yeniden değerlendirilerek, bu suçların kapsamının genişletilmesine ve verilen cezaların artırılmasına yönelik tasarı kabul edilmiş; Kanun ile cinsel saldırı suçu için öngörülen cezalar ağırlaştırılmış, suçun nitelikli hali yeniden düzenlenerek kapsamı genişletilmiştir. Aynı yıl ayrımcılığa ilişkin 122’nci madde “nefret ve ayrımcılık” başlığı ile yeniden düzenlenmiş; “dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle” bir kişinin kamu mal ve hizmetlerinden faydalanmasının ya da ekonomik bir faaliyette bulunmasının engellenmesinin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağına hükmedilmiştir.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında yürürlüğe girmiştir. ASHB koordinasyonunda, ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin

Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği ise 18 Ocak 2013 tarihinde yayımlanmıştır.

25 Kasım 2023 tarihli ve 32380 sayılı Resmi Gazete’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Konulu 2023/16 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2023/16 sayılı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile “Türkiye Yüzyılı” vizyonumuzda kadına yönelik şiddetin yeri olmadığı bir kez daha vurgulanmış; kadına yönelik şiddetle mücadelede çok yönlü, bütüncül bir yaklaşım ve toplumun tüm kesimlerinin ortak ve kararlı mücadelesiyle yürütülebileceği, kapsamlı düzenlemelerin kararlılıkla uygulanacağı belirtilmiştir.

13/7/2005 tarihli ve 25874 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14 üncü maddesi ile büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açacakları hususu düzenlenmiş iken; 2012 yılında yapılan değişiklik ile söz konusu hüküm büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerin, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorunda oldukları şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

Çalışma hayatını düzenleyen İş Kanunu’nda 2003 yılında yapılan değişikliklerle bu alanda kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır. İş akdinin kurulmasından sona ermesine değin iş yaşamında, cinsiyet eşitliğine aykırı hareket edilemeyeceği² hüküm altına alınmış, işyerinde cinsel taciz ve kısmi çalışmaya ilişkin hükümler de ilk kez Kanun’da yer almıştır. Bununla birlikte 4857 sayılı İş Kanunu ile esnek çalışma yöntemlerinin bir kısmı yasal temele kavuşmuştur.

12. Kalkınma Planı (2024-2028)

Cumhuriyetin yeni yüzyılında, 2053 vizyonu çerçevesinde uzun vadeli bir perspektifle tasarlanan, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini esas alarak kalkınma hedeflerimize ulaşılmasını sağlayacak kapsamlı bir yol haritası olan **12. Kalkınma Planı’nın (2024-2028)** kadın bölümünde *“Ailede merkezi role sahip kadınların hak ettiği üstün kıymeti görmesi ve kalkınmamıza ivme kazandırılması için kadınların başta eğitim ve istihdam olmak üzere hayatın tüm alanlarındaki fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarının ve her tür şiddet ve ayrımcılıktan uzak şekilde yaşamalarının sağlanması, her alanda ve düzeyde temsil ve katılımın artırılması”* temel amaç olarak belirlenmiştir.

² “4857 sayılı İş Kanunu Madde 5, Madde 18/3-(d)”.

Bunun yanı sıra 12. Kalkınma Planı'nda yer alan aşağıdaki “Politikalar”, “Tedbirler” ve “Hedefler” 12. Kalkınma Planı ile “Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028)”nın uyumunu göstermektedir:

- **306.** İşgücüne dâhil olmayan nüfusun ekonomide aktif hale gelmesi amacıyla kadın ve gençler başta olmak üzere işgücüne katılımın teşvik edilmesine, yeşil ve dijital dönüşümün de gerektirdiği mesleki becerilerin kazandırılmasına ve işgücü piyasasının esnekleştirilmesine yönelik programlar hayata geçirilecektir. Çalışma çağındaki her bireyin üreterek gelir elde edeceği beceriler ile aidiyet hissedeceği meslekleri edinmesine yönelik politikalar uygulamaya konulacaktır.
- **334.** Nitelikli insan kaynağı, Plan döneminde öngörülen istikrarlı büyümenin başat unsurlarından birisi olacaktır. İşgücünün niteliklerinin artırılması, daha verimli sektörlerle ve alanlara yönlendirilmesi, eğitim ve istihdam ilişkisinin gözetilmesi, kadın ve gençlerin işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan mesleki beceriler ile donatılarak istihdama dâhil edilmesi temel öncelikler arasındadır.
- **337.** İşgücü piyasasının esnekliğini geliştiren düzenlemeler, artan çocuk bakım hizmetleri ile eğitim olanakları ve istihdam odaklı politikalar kadınların işgücü piyasasına konu yetkinliklerini geliştirecek ve iş hayatına daha yoğun katılımlarını destekleyecektir. Kadınların daha iyi işlerle, işgücüne daha yüksek oranda katılması hane halkı gelirlerini artırarak toplumsal refah artışına katkı sağlayacaktır.
- **345.** Plan döneminde, yıllık ortalama yüzde 3,0 oranında artışla, 5 milyon yeni istihdam oluşturulması öngörülmektedir. Sağlanacak ekonomik büyümeye bağlı olarak hızlı istihdam artışının yanında, işgücü piyasasında özellikle kadınlara yönelik politikaların desteğiyle işgücüne katılma oranının yüzde 56,7 seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda, Plan dönemi sonunda işsizlik oranının yüzde 7,5 seviyesine gerilemesi öngörülmektedir.
- **409.1.** İstihdam teşviklerinden etkin olmayanlar sonlandırılacak, kadın, genç ve engellilere yönelik teşviklerin ağırlığı artırılarak teşvik sisteminin sade ve etkin bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.
- **563.5.** Başta tarım satış kooperatifleri, kadın kooperatifleri ile sosyal nitelikli kooperatifler olmak üzere öncelikli sektörlerde faaliyette bulunan kooperatiflere destek sağlanacaktır.
- **650.** İstihdam ve çalışma hayatında ikiz dönüşüm çerçevesinde işgücü piyasasının istihdam oluşturma kapasitesini azami düzeyde tutabilecek önlemlerin alınması temin edilecektir. Aktif işgücü politikaları içerik açısından zenginleştirilerek daha etkin şekilde kullanılacaktır. Plan döneminde kadın, genç ve engellilerin işgücü piyasasına katılımları desteklenecek, iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışanları korumaya ve bilinçlendirmeye yönelik tedbirler alınacaktır.

- **652.** Sürdürülebilir kalkınmanın bir gereği olarak ekonomik büyümenin oluşturduğu refahın toplumun tüm kesimleriyle adil şekilde paylaşılması ile yoksulluğun azaltılması Planın öncelikli hedeflerinden biridir. Beşeri sermaye potansiyelinin geliştirilerek tam ve verimli kullanılması, gelir dağılımının iyileştirilmesi, özel politika gerektiren çocuklar, gençler, kadınlar, engelliler, yaşlılar gibi toplumun tüm kesimlerinin gözetilmesi, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması ile genel yaşam standardının artırılması Planın temel politika önceliklerindedir.
- **654.** Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınmasını hızlandırmak üzere kadınların ve kız çocuklarının dijital ve yeşil dönüşümün gerekliliklerine uygun bilgi ve beceriye kavuşması, çağın gerekliliklerine uygun şekilde eğitimin her seviyesine dâhil olmaları ve devamlılıklarının sağlanması ile sosyal hizmetlerin geliştirilmesi yoluyla iyi olma hallerinin desteklenmesi temel öncelikler arasındadır. Kadınların istihdama tam ve etkin katılması, kamu ve özel sektör ile siyasette karar alma mekanizmalarına daha fazla dâhil olması, iş ve yaşam dengesinin tesis edilmesi yönünde somut adımların atılması önem arz etmektedir.
- **697.5.** Kadın istihdamını artırmaya yönelik kurumsal bakım olanaklarının ekonomik ve fiziki erişilebilirliği artırılacaktır.
- **697.7.** Mikro kredi projeleri, kadın istihdamına etkisi güçlendirilerek yaygınlaştırılacaktır.
- **706.5.** Çocuk, kadın ve üreme sağlığı hizmetleri güçlendirilecek, evlilik öncesi ve yeni doğan tarama programları yaygınlaştırılacak, anne ve bebek ölümlerinin azaltılması sağlanacaktır.
- **721.1.** İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması, kadın istihdamının artırılması ve dinamik nüfus yapısının korunması için kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör işbirliği içinde çalışma saatleri, alternatif çalışma yöntemlerini de kapsayacak ikincil mevzuat çalışmaları yapılacaktır.
- **726.** Kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlenmesi önceliğinin tüm plan, program, politika geliştirme ve uygulama süreçlerinde yer alması sağlanacaktır.
- **726.2.** Kadın erkek fırsat eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışmaları yaygınlaştırılarak bütçeleme süreçlerine entegre edilecektir.
- **727.** Kadınların eğitim, istihdam ve karar alma mekanizmalarına katılımı ile temsillerinin artırılması için kota ve ilave destekler gibi "geçici özel önlemler" tanımlanarak uygulanacaktır.

- **727.1.** Kamu, özel sektör, siyaset dâhil tüm karar alma mekanizmalarında ve yönetimin her kademesinde nüfusun yarısını oluşturan kadınların temsili ve katılımının artırılması hedefiyle, aşamalı bir geçiş için çalışmalar yapılacaktır.
- **728.** Kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata eşit katılımının yanı sıra eşit işe eşit ücret ilkesinin benimsendiği koşullarda istihdamının artırılması sağlanacaktır.
 - **728.1.** Merkezi yönetim, yerel yönetimler, özel sektör ve STK'larla işbirliğiyle kadın istihdamını artırmak üzere kaliteli, ekonomik ve erişilebilir bakım hizmetlerine ilişkin alternatif modeller geliştirilmesi ve pilot uygulamaları takiben yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
 - **728.2.** Kadınların işgücüne katılımlarını artıracak girişimcilik, finansal ve dijital okuryazarlık, kooperatifçilik gibi alanlardaki programlar kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılacaktır.
 - **728.3.** İkiz dönüşümle değişen işgücü piyasasına kadınların tam, eşit, güvenceli ve etkin katılımlarının sağlanması, bu kapsamda ortaya çıkacak yeni beceri ve yeteneklerin kadınlara kazandırılmasına yönelik programlar geliştirilecektir.
 - **728.4.** Kadın temsiline düşük olduğu matematik, fen, teknoloji ve mühendislik alanlarında kadınların eğitim ve istihdamının artırılması için kamu ve özel sektörün eşitlik ve kapsayıcılık temelinde dönüşümüne yönelik çalışmalar yapılacaktır.
 - **728.5.** Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerden etkilenen kadın üretici ve girişimcilerin hayata yeniden katılmalarını ve tutunmalarını sağlamak için üretimin, yenilikçi teknolojilerin, işbirliğinin, psikolojik güçlenmenin de içinde olduğu program ve projeler hayata geçirilecektir.
 - **728.6.** Kırsalda kadın girişimciliğinin ve teknoloji okuryazarlığının artırılması, kadınlara yönelik sosyal alanların oluşturulması, bakım hizmetlerinin kaliteli, ekonomik ve erişilebilir olarak sunulması, tarım işçisi olarak çalışan kadınların ücretli ve kayıtlı hale getirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.
- **729.4.** Yeni teknolojiler ile tüm iletişim kanalları dâhil medyanın kadınlara yönelik olumlu tutum ve davranış oluşturma çabaları desteklenecek, toplumdaki algısını olumsuz gösteren her türlü içerikle etkin bir şekilde mücadeleye devam edilecektir.
- **750.8.** Başta kırsal bölgelerde yaşayan genç kadınlar olmak üzere gençlerin çalışma hayatına girmeleri desteklenecek, kırsala tersine göçü sağlayıcı, ekonomik ve sosyal hayatı canlandırıcı projeler geliştirilecektir.

- **750.9.** Eğitimde ve istihdamda olmayan genç kadınların yaşam becerilerinin geliştirilmesi ve istihdama katılımlarının sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- **764.2.** Engelli bireylere ilişkin verilerin toplanmasında ve analizinde kadın erkek fırsat eşitliğine duyarlı bir yaklaşım benimsenerek engelli kadınlar ile kız çocuklarını kapsayan veriler oluşturulacaktır.
- **774.1.** Öncelikle yoksullar, kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar olmak üzere nüfusun tümünün afetler ile ekonomik, sosyal ve çevre sorunları gibi durumlar için dirençleri artırılacaktır.
- **810.1.** Yaşlı kadınlar başta olmak üzere yoksul yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik mekanizmalar geliştirilecektir.
- **841.** Afet yönetiminde engelli, yaşlı, kadın ve çocukların farklılaşan ihtiyaçları dikkate alınacaktır.
 - **841.1.** Engelli, yaşlı, kadın ve çocuklar ile yakınlarına yönelik farklı afet durumlarında afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlere ilişkin detaylı rehberler hazırlanacak ve eğitimler verilecektir.
- **868.** İklim değişikliğiyle mücadelede kapasite ve toplumsal bilincin artırılması sağlanacaktır.
 - **868.1.** Tüm paydaşlara yönelik eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme faaliyetleri yaygınlaştırılacaktır.
- **871.** Çevresel veri setleri ve göstergelerin uluslararası standartlara uygun olarak düzenli bir şekilde üretimi ve paylaşımı sağlanacak, izleme ve değerlendirme sistemleri geliştirilecektir.
 - **871.1.** Tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelerin getirdiği yükümlülükler çerçevesinde verilerin şeffaf, karşılaştırılabilir ve güvenilir bir şekilde sunulması kalitesinin artırılması ve raporlanmasına yönelik veri altyapısı geliştirilecektir.
- **897.1.** Kırsalda başta kadınlar ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren gruplara yönelik yenilikçi sosyal programlar hayata geçirilecektir.
- **953.2.** Kadın, genç, yaşlı ve engellilerin yerel yönetimlerdeki temsil ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları güçlendirilecektir.

Tablo 2: Kadın, 12. Kalkınma Planı Hedefler

	2022	2023	2028
Net Okullaşma Oranı, Kadın ³ (Ortaöğretim, %)	89,3	89,3	100,0
Net Okullaşma Oranı, Kadın (Yükseköğrenim, %)	49,2	49,2	60,0
Kadın İstihdam Oranı (%)	30,4	31,4	36,2
İşgücüne Katılım Oranı, Kadın (%)	35,1	35,9	40,1
Kadın Belediye Başkanı Oranı (%)	2	2	5
Parlamentodaki Kadın Temsil Oranı (%)	17,8	19,8	25,0
Kadınların İnternet Kullanım Oranı ⁴ (%)	80,9	83,3	95,0
Anne Ölümleri Oranı (Yüz Bin Canlı Doğumda)	12,6	12,6	12,0

Kaynak: 2023 yılı TÜİK verilerine dayalı gerçekleşme tahmini olup 2028 yılı verileri On İkinci Kalkınma Planı hedefleridir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları ve İl Eylem Planları

2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin ilgili hükmü çerçevesinde şimdiye kadar 3 tane ulusal eylem planı hazırlanmış, yürürlüğe konarak uygulama ve izleme-değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir:

- ❖ Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)
- ❖ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 2. Ulusal Eylem Planı (2012-2015)
- ❖ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025) ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, STK'ların, sendikaların, uluslararası kuruluşların, üniversitelerin, medya temsilcilerinin katkı ve katılımları ile KSGM koordinasyonunda hazırlanmıştır. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planının illerde uygulanabilirliğini artırmak amacıyla 81 ilde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları yürürlüktedir.

Diğer taraftan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı'nda (2021-2025) yer alan faaliyetleri önceliklendirmek ve kurumlar arası iş birliğini güçlendirmek amacıyla, 2022-2023 ve 2024 yıllarında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Faaliyet Planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

³ MEB 2021-2022 örgün eğitim istatistikleri verisidir.

⁴ 2023 yılı verileri Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, TÜİK ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliği gerçekleşme tahmini olup 2028 yılı verileri On İkinci Kalkınma Planı hedefleridir.

Türkiye İstatistik Kurumu verileri doğrultusunda erken yaşta evliliklerin Türkiye ortalamasının üstünde olduğu illerde “Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Eylem Planları” hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü

BM'nin temel insan hakları sözleşmeleri arasında yer alan ve kadın hakları konusunda uluslararası standartları belirleyen ilk sözleşmesi 1981 yılında yürürlüğe giren CEDAW'dır. CEDAW'ın temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın erkek rollerine dayalı önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Sözleşme taraf ülkelerde kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek için var olan tek yasal ve bağlayıcı uluslararası dokümandır.

CEDAW'a ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokol ise 6 Ekim 1999 tarihinde Sözleşme'yi imzalayan ülkelerin onayına sunulmuştur. İhtiyari Protokol'ü onaylayan ülkeler, Sözleşme'nin uygulanmasını denetlemekle yükümlü CEDAW Komitesi'ne Sözleşme'nin tanıdığı hakların ihlali konusunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikâyetleri kabul etme ve inceleme yetkisini tanımışlardır. Türkiye, CEDAW'ı 1985 yılında imzalamış ve Sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. İhtiyari Protokol ise 2000 yılında imzalanmış ve 2002 yılında yürürlüğe girmiştir

Öte yandan, CEDAW Komitesi Sözleşme'nin 21'inci maddesinin verdiği yetki çerçevesinde genel tavsiye kararları yolu ile CEDAW maddelerini yorumlamakta, çeşitli alanlarda açıklayıcı tavsiyeler geliştirmektedir.

CEDAW'ın 18'inci maddesi uyarınca; taraf devletler her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesi'ne sunmak zorundadır. Bu çerçevede Türkiye 8. Dönemsel Ülke Raporu'nu 2020 yılında Komiteye iletmış, 2022 yılında ise savunmasını gerçekleştirmiştir.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

BM tarafından 1975 yılında “Kadın On Yılı” ilan edilmesi ve ardından düzenlenen Dünya Kadın Konferansları (1975 Meksiko-City, 1980 Kopenhag, 1985 Nairobi) neticesinde kadın hakları konusunda öne çıkan tüm sorun alanlarına vurgu yapan bir belge geliştirilmesi ihtiyacı duyulmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda; 1995 yılında Çin/

Pekin’de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu isimli iki belge kabul edilmiştir.

Pekin Deklarasyonu; hükümetleri kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformu’nun hayata geçirilmesini öngörmektedir.

Eylem Platformu ise kadınların özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kaldırılması amacıyla on iki kritik alanda (kadın ve yoksulluk, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, silahlı çatışmalarda kadın, kadın ve ekonomi, karar alma süreçlerinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocukları) çeşitli stratejileri ortaya koymaktadır. Türkiye, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu’nu hiç çekince koymadan kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu 5 yıllık süreler halinde BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından izlenmektedir. Son olarak 2020 yılında Pekin+25 izlemesi gerçekleştirilmiştir.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)

BM üye ülkelerince 2000 yılında Bin Yıl Kalkınma Hedefleri bildirisi kabul edilmiş ve başta yoksullukla mücadele olmak üzere; evrensel eğitime erişim, çocuk ve anne ölümlerinin azaltılması, HIV/AIDS ile mücadele, çevresel sürdürülebilirlik, kalkınma ve cinsiyet eşitliği ile kadının güçlenmesi gibi konularda 8 ana hedef belirlenmiştir. Bu hedeflere 2015 yılında erişilmesi için hükümetlere çağrı yapılmıştır. Bin Yıl Kalkınma Hedefleri, 2015 yılında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nın kabul edilmesiyle yürürlükten kalkmıştır.

25-27 Eylül 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde 2030 SKA tüm BM üyelerinin (193 ülkenin) imzası ile kabul edilmiştir.

SKA kapsamında 2030 yılına kadar ulaşılması planlanan toplam 17 ana amaç ve bunlara bağlı 169 hedef bulunmaktadır. SKA 5 “Cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve tüm kadın ve kız çocuklarının güçlenmesi”dir. Beşinci amaç, özel bir amaç olmakla birlikte, cinsiyet eşitliğinin sağlanması hususu 17 hedefin içinde ortak kesen olarak yer almaktadır. Beşinci amaç altında yer alan hedefler şunlardır:

- 5.1. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın her yerde sona erdirilmesi,
- 5.2. Kamuya açık ve özel alanlarda bütün kadınları ve kız çocuklarını hedef alan, insan ticareti ile cinsel ve diğer istismar türleri dâhil olmak üzere her türlü şiddetin sona erdirilmesi,

- 5.3. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler ile kadın sünneti gibi bütün zararlı uygulamaların sona erdirilmesi,
- 5.4. Kamu hizmetleri, altyapı ve sosyal koruma politikaları temin ederek ve ulusal koşullara uygun olarak hane içinde ve aile içinde sorumluluk paylaşımının teşviki ile ücretsiz bakım işinin ve ev işçiliğinin tanınması ve değerli kılınması,
- 5.5. Kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal hayatta karar alma sürecinin her basamağına tam ve aktif katılımının sağlanması ve bu alanda liderlik için eşit fırsatlara sahip olması,
- 5.6. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) Eylem Programı ve Pekin Eylem Platformu ile bunların gözden geçirme konferanslarının sonuç belgelerinde kararlaştırıldığı üzere; cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakları ile üreme haklarına küresel erişim imkânının sağlanması,
- 5.7. Kadınlara hukuk kaideleri çerçevesinde ekonomik kaynaklara eşit erişim imkânı sağlanması ve yanı sıra ulusal gayrimenkul ile diğer türden mal varlıklarıyla ilgili mülkiyet ve idare hakkı, finansal hizmetler, miras ve doğal kaynaklara erişimlerinin sağlanması,
- 5.8. Kadınların güçlenmesini sağlamak üzere başta bilgi ve iletişim teknolojileri olmak üzere yardımcı teknoloji kullanımının artırılması,
- 5.9. Cinsiyet eşitliğinin tesisi ve her alanda kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için güçlü politikalar üretilmesi, izlenmesi ve var olanların takviye edilmesi ve uygulanabilir mevzuat geliştirilmesi.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (CEDAW)

16 Aralık 1966 tarihli BM Genel Kurulunda onaylanarak kabul edilen bu sözleşmeler “İkiz Sözleşmeler” olarak da anılmaktadır.

Türkiye, İkiz Sözleşmeler’i 2000 yılında imzalamış, 2003 yılında onaylanmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin yayınlanmasından sonra üye devletlere ekonomik, sosyal ve siyasi haklar konusunda uluslararası hukuki yükümlülükler yükleyen bağlayıcı nitelikteki İkiz Sözleşmeler; medeni ve siyasal hakların kullanılmasında, evlilik birliğinde, ekonomik ve sosyal hakların kullanılmasında, çalışma koşullarında ve ücretlendirmelerde kadın erkek eşitliğini güvence altına almakta, kadınların analık döneminin korunmasına ilişkin hükümlere yer vermektedir.

BM Evrensel Periyodik İnceleme Mekanizması (EPİM)

EPİM, 2006 yılında kurulan BM İnsan Hakları Konseyi'nin (İHK) 2008 yılında faaliyete geçirdiği, tüm BM üye ülkelerinin insan hakları performansının diğer devletler tarafından incelendiği bir süreçtir. İnceleme, dörder yıllık aralıklarla İHK Başkanının başkanlığında, tüm İHK üyesi ülkeler (47) ve tüm gözlemci ülkelerin katılımıyla düzenlenen Çalışma Grubu Toplantısı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ülkeler inceleme sonunda kabul ettiği tavsiyeleri dört yıl sonra yapılacak ikinci incelemeye kadar yerine getirme taahhüdü üstlenmektedir. Türkiye'nin ilk incelemesi 2010 yılında, ikinci incelemesi 2015 yılında ve üçüncü incelemesi ise 2020 yılında gerçekleştirilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer alan hakları güvence altına almak amacı ile 1950 yılında Avrupa Konseyi (AK) tarafından imzaya açılan Sözleşme'nin 14'üncü maddesinde cinsiyet dâhil ayrımcılık yasağı getirilmektedir. Sözleşme'nin 7. Protokol'ünün 5 inci maddesi "eşler arası eşitlik" ilkesine ilişkin iken 12. Protokol'ünün 1 inci maddesi "ayrımcılığın genel olarak yasaklanması"na ilişkindir.

Türkiye 1954 yılında Sözleşme'yi onaylamış, 1987 yılında da Sözleşme ile kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bireysel başvuru hakkını tanımıştır. Mahkeme'nin zorunlu yargı yetkisini ise 1990 yılında kabul etmiştir.

AİHM kararlarının uygulanması ise AK Bakanlar Komitesi'nin denetimine tabiidir. Bu çerçevede, Türkiye, AİHM'in açıkladığı kararlar neticesinde, ilgili ihlalin giderilmesini (bireysel önlemleri) sağlamanın yanı sıra, başvuruya konu ihlali herkes için ortadan kaldırma ve böylece ihlalin tekrarlamasına mâni olacak genel önlemleri (mevzuat veya uygulama değişiklikleri) alma sorumluluğunu da üstlenmiştir.

Avrupa Birliği (AB)

Kadın erkek eşitliği, AB'nin dayandığı temel ilkelerden biri olup, buna ilişkin düzenlemeler, Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'da (ABİHA) yer almaktadır.

Avrupa Birliği Antlaşması'nın 2'nci ve 3'üncü maddelerinde kadın erkek eşitliği ve ayrımcılık yapmama ilkesi vurgulanmıştır.

ABİHA'nın AB'nin dayandığı temel ilkeleri düzenleyen birinci kısmında yer alan tüm faaliyetlerde, kadın erkek eşitsizliğini gidermek ve eşitliği desteklemek (8'inci madde) ve cinsiyet temeline dayalı ayrımcılıkla mücadele etmek için çaba gösterme (10'uncu madde) hedeflerine yer verilmiştir.

Sosyal politika kapsamında ise üye devletlerin kadın ve erkek işçilere, aynı veya eşit değerde iş için eşit ücret ilkesi ile istihdam ve meslek konularında erkekler ve kadınlara eşit fırsatlar ve eşit muamele ilkelerinin uygulanmasını sağlayan tedbirlerin alınması yükümlülüğü de ABİHA'nın 157'nci maddesinde düzenlenmiştir.

Birlik, ABİHA'nın 151'inci ve 153'üncü maddelerinde çalışma koşulları ve sosyal haklar bakımından kadın erkek arasında eşitliğini sağlamaya yönelik faaliyetleri desteklemeyi öngörmüştür.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nda ise cinsiyet temeline dayalı ayrımcılık da dâhil olmak üzere, her türlü ayrımcılığın yasak olduğu (21'inci madde) ve kadın-erkek eşitliği ilkesi (23'üncü madde) yer almaktadır.

Ayrıca, AB tarafından yayınlanan ücret şeffaflığı, istihdam ve meslek ile ilgili konularda eşitlik, mesleki eğitim, sosyal güvenlik, meslekte yükselme, mal ve hizmetlere erişimde eşit muamele, kadınların hamilelik ve analık dönemlerinin korunması, ebeveyn izni ve halka açık şirketlerin yönetiminde eşitlik gibi hususları düzenleyen direktifler bulunmaktadır.

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı (OPAAW)

2008 yılında Kahire'de düzenlenen "İİT Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü" konulu 2. Bakanlar Konferansı sırasında Kadının İlerlemesi İçin Eylem Planı (OPAAW) kabul edilmiştir. Söz konusu Eylem Planı'nda "**Kadınların Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı, Eğitim, Sağlık, Ekonomik Güçlendirme, Sosyal Koruma, Kadınların Şiddetten Korunması, Kriz Durumlarında Kadın Afet Durumlarında Kadın ve Silahlı Çatışmalarda Kadın**" konularında olmak üzere 9 ana hedef bulunmaktadır.

Öte yandan Eylem Planı ile 2020 yılında Kahire'de İİT Kadın İlerlemesi Teşkilatı kurulmuştur. 2016 yılında Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen İİT Üyesi Ülkelerin Kalkınmasında Kadınların Rolü konulu 6. Bakanlar Konferansı sırasında ise Gözden Geçirilmiş OPAAW Belgesi kabul edilmiş, ayrıca Türkiye'nin önerisiyle Kadın Danışma Konseyi kurulmuştur.

Diğer Uluslararası Düzenlemeler

Kadınların güçlenmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusuna, Türkiye'nin de taraf olduğu ya da hazırlıklarına katkıda bulunduğu AK Avrupa Sosyal Şartı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, BM Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme, BM Engelli Hakları Sözleşmesi, AK İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi, AK Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, AK Avrupa Kentsel Şartı, Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı, BM Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD) Eylem Programı gibi uluslararası düzenlemeler ve sözleşmeler de temel oluşturmaktadır.

KURUMSAL YAPILANMA

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 65'nci Maddesinin 1. Fıkrasının (ç) bendine göre; KSGM, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere;

- **Ulusal politika ve stratejilerin** belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek,
- Kadınlara yönelik şiddetle mücadele kapsamında **sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini** yürütmek,
- Bu alanda ilgili kurum ve kuruluşlar ile gönüllü kuruluşlar arasında **işbirliği ve koordinasyonu** sağlamak ile görevlidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) kuruluşundan bu yana görevleri çerçevesinde mevzuat taraması yapmakta, yasama faaliyetleri için görüş hazırlamakta, kanun teklifi görüşmekte, vatandaşlardan gelen dilekçeler ile ilgili işlemler yürütmekte ve çeşitli konularda araştırma komisyonları kurarak raporlar hazırlamaktadır. KEFEK, TBMM bünyesinde kurulmuş olan 19 İhtisas Komisyonundan biri olup hem kanun teklifi görüşebilen hem de dilekçe alıp denetim faaliyeti yürütebilen iki komisyondan biridir.

İnsan hakları alanında faaliyet gösteren diğer bir kurum; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'dur (TİHEK). TİHEK, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere kurulmuştur. Kurum, insan hakları ihlallerini re'sen incelemek ve karara bağlamak, ayrımcılık yasağı ile işkence ve kötü muamele yasağı ihlallerini ise re'sen veya başvuru üzerine incelemek ve karara bağlamak ile görevlidir.

Ayrıca, TBMM'ye bağlı kamu tüzel kişiliğini haiz özel bütçeli Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere faaliyet gösteren bir diğer kurumdur.

6328 sayılı Kanununun 7'nci maddesinin, "Baş denetçinin, birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, Kamu Denetçileri arasındaki iş bölümünü düzenlemesi"ni öngören hükmü ile kadın ve çocuk alanlarına Kanun'da özel bir önem atfedilmiştir. Kadın ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçiliği Birimi'nde, bu alandaki mevzuat doğrultusunda idarelerin uygulamaları şikâyet mekanizması kanalıyla takip edilmekte, değerlendirilmekte, eksiklikler tespit edilerek yürütülen faaliyetlerin TBMM'ye raporlanması suretiyle kadının ve çocuğun insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlanmaktadır. Ayrıca, diğer kurumlardan farklı olarak, Türkiye'deki kız çocukları dâhil tüm çocukların, kendilerinin doğrudan başvurabilecekleri bir yapı oluşturularak KDK Çocuk web sitesi üzerinden çocuk başvuruları alınması sağlanmıştır.

Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında yer alan temel hak ve hürriyetlerin ihlal edildiği iddiasıyla bireylerin Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkı mevcuttur. TBMM Dilekçe Komisyonu ile yukarıda yer alan kurumlar birlikte eşitliğin ihlali ve ayrımcılık durumlarında başvuru kabul eden mekanizmalardır.

Bununla birlikte; üniversitelerde ve akademik alanlarda yapılacak çalışmalarda kadınların ve erkeklerin kadının insan haklarının korunması konusunda bilinçli bir duyarlılıkla yetişmesi ile kadına yönelik şiddet, kadınların iş yerlerinde maruz kaldığı psikolojik tacizler, gündelik yaşam pratiklerinde cinsiyetçi değer ve yargılar gibi sorunlara yönelik farkındalık faaliyetlerini yürütmesi ve çalışmalar yapması amacıyla Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi kurulmuştur.

Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında Türkiye'deki kurumsal yapılanmada da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Kadın konukları ile 6284 sayılı Kanun kapsamında kurulan Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri de (ŞÖNİM) KSGM bünyesinde hizmet vermektedir. ŞÖNİM'ler şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği; yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı; tercihen kadın personelin istihdam edildiği ve çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezlerdir.

Şiddet mağduru kadınlara barınma hizmeti sunulan kadın konukları ise fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete maruz kalan kadınların şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi, bu dönemde varsa çocukları ile birlikte barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla hizmet veren yatılı kuruluşlardır.

81 ilde hizmet veren ŞÖNİM'lerin yanı sıra ilçe düzeyinde sosyal hizmet müdahalesi ve takibini sağlamak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde hizmet sunmak amacıyla Sosyal Hizmet Merkezleri bünyesinde Şiddetle Mücadele İrtibat Noktaları oluşturulmuştur. İrtibat noktaları 6284 sayılı Kanun kapsamında şiddet mağdurlarına yönelik tedbirlerin takip ve izlenmesi, psiko-sosyal destek başta olmak üzere rehberlik, danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri sunulmasında görev almaktadır.

Merkezi ve yerel düzeyde teşekkül ettirilen izleme mekanizmaları şiddetle mücadelenin önemli unsurlarıdır.

Merkezi düzeyde; kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve STK'ların temsilcilerinin katılımı ile kadına yönelik şiddetle mücadeleye yönelik yürütülen çalışmalar ve yaşanan sorunlar kapsamında bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmak amacıyla 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle kurulan ve KSGM koordinasyonunda 2006 yılından itibaren düzenli olarak toplanan "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi" 2023/17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Kurulu olarak yeniden teşekkül ettirilmiştir.

Yerel düzeyde ise 81 ilde, "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonu" toplantıları Vali başkanlığında, ilgili kurumların en üst düzeyde katılımları ile gerçekleştirilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda hizmet veren diğer kamu kurumları içerisinde de çalışmalar yürüten birimler mevcuttur. Bunlar arasında; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Aynı şekilde; Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Jandarma Genel Komutanlığında ise Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde "Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü", İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde ise "Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği", İlçe Jandarma/Jandarma Karakol Komutanlığı seviyesinde ikiz görevle "Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı" görevlendirilerek teşkilatlanma sağlanmıştır. ASHB ALO 183 Hattı, 112 Acil Çağrı Hattı kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında önemli yer tutan mekanizmalardır.

Bunun yanı sıra; ASHB'ye bağlı Aile Destek Merkezleri (ADEM), Sosyal Dayanışma Merkezleri (SODAM) ve Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) kadınların kamusal hayata daha fazla katılımlarını ve kamusal hizmetlerden daha fazla yararlanmalarını sağlamak, kadın istihdamı ve girişimciliğini artırmak amacıyla eğitim ve sosyal destek hizmetlerinin sunulduğu önemli kurumsal mekanizmalardır.

Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başta olmak üzere Bakanlıklar içerisinde de kadın erkek eşitliğine ilişkin politikaların belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde faaliyet gösteren birimler yer almaktadır.

Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu'nda (TÜİK) Demografi İstatistikleri Daire Başkanlığı/Hayati ve Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Grubu bulunmaktadır. Kadına yönelik sağlık hizmetleri bağlamında; Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü/Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanlığı ve Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Birimi çalışmalarını yürütmektedir.

Türkiye'de kadınların güçlenmesi için yerel yönetimler de çok önemli bir role sahiptir. Kurumsal yapılanma olarak; belediyelerin cinsiyet eşitliği birimleri, meclis ihtisas komisyonları, belediyelere bağlı kadın konukevleri, kadın danışma merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca; belediyeler tarafından meslek edindirme kursları ile kadınların güçlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye'de farklı disiplinlerde akademisyenlerin yer aldığı; cinsiyet eşitliği, kadının sosyal ve ekonomik statüsü, sağlık, eğitim, şiddet gibi konularda araştırmalar yapan üniversitelerde Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri (KASAUM) ya da Kadın Çalışmaları Anabilim Dalları bulunmaktadır. Bu yapılanmalar özellikle kadın erkek eşitliği bakış açısıyla insan kaynağı yetiştirme ve toplumun tüm kesimlerinde duyarlılık oluşturma ve farkındalık yaratma açısından önemlidir.

Meslek kuruluşları ve sendikalar ise kadınların güçlenmesi ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda savunuculuk faaliyetlerine katılmakta ve kendi yapılanmalarına kadın erkek eşitliği bakış açısını yerleştirmek ve bu alanda faaliyet göstermek için çeşitli kurullar, komisyonlar ve çalışma grupları oluşturmaktadır.

Örneğin; kadın girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi, politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün kadınlar arasında gelişmesine öncülük etmek amacıyla kurulan TOBB Kadın Girişimciler Kurulu bünyesinde 81 ilde faaliyet gösteren İl Kadın Girişimciler Kurulları aracılığıyla kadın girişimcilerin desteklenmesi konusunda önemli çalışmalar ve projeler yürütmektedir.

Kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve kadının güçlenmesine yönelik çalışmalarda savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri yürüten çok sayıda sivil toplum kuruluşu (STK), aynı zamanda çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir. ASHB mevzuat ve politika geliştirme, program uygulama gibi birçok çalışmada STK'lar ile yakın işbirliğinde çalışmaktadır. Aynı şekilde, kadınların başta işgücü piyasalarında olmak üzere hayatın her alanında güçlenmelerine yönelik çalışmalarda özel sektörün de önemli rolü mevcuttur. Bu kapsamda, ASHB birçok alanda özel sektör ile işbirliği içerisinde kapsamlı çalışmalar yürütmektedir.

EĞİTİM

MEVCUT DURUM

1. Toplumsal değişim ve ilerlemenin en önemli sürükleyici gücü olan eğitim, üretken ve kaliteli yaşamın önkoşulu olmasının yanında hem toplumsal hem de bireysel değişimin aracı olarak, toplumsal gruplar ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirebilecek bir anahtardır (ASHB, 2023:22). Bu kapsamda; kadınların toplumsal hayatta etkin rol üstlenmelerinde her düzeyde eğitim imkânlarından ve fırsatlarından eşit bir şekilde yararlanmaları son derece önemlidir. Ayrıca, kadınların eğitim imkânlarına erişim ve yararlanma düzeyi diğer haklara erişim ve yararlanma düzeyini doğrudan etkilemektedir.
2. Eğitim için en önemli iki gösterge okuryazarlık ve net okullaşma oranları olarak karşımıza çıkmaktadır.
3. Okuryazarlık temel bir insan hakkı olan eğitim hakkının bir parçası olmasının ötesinde, çarpan etkisi sayesinde yoksulluğun azalmasına, iş gücünün artmasına, sağlıklı ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Okuryazarlık, kadınların hayatın tüm alanlarında güçlenmelerine, ailelerinin sağlığına ve eğitimine katkı sunmalarına olumlu etki yapmaktadır (UNESCO, 2023). Bu nedenle; okuryazarlık oranı kadının eğitimdeki durumunu incelerken ele alınması gereken ilk göstergedir.
4. UNESCO verilerine göre; Dünya'da 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde erkeklerin okuma yazma oranı %90, kadınların %83 düzeyindedir (UNESCO, 2023). TÜİK verilerine göre ise; Türkiye'de 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde erkeklerin okuma yazma oranı %99.3, kadınların %95.3 düzeyindedir (2022). Dünya ve Türkiye ortalamaları karşılaştırıldığında Türkiye'de okuryazarlık oranları dünya ortalamasının üzerindedir.
5. Diğer taraftan, Dünya'da 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyen yaklaşık 763 milyon yetişkin bulunmakta olup bunların yaklaşık üçte ikisi kadındır (UNESCO, 2023). Türkiye'de ise 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyen 1.726.445 yetişkin bulunmakta olup bunların yaklaşık %87'si kadındır (TÜİK, 2022).
6. 6 yaş ve üzeri toplam nüfusta ise 1.826.577 kişi okuma-yazma bilmemekte ve bunların 1.546.018'ini kadınlar oluşturmaktadır. Okuma yazma bilmeyen kadınların ise %82,28'i (1.272.102) 50 ve üzeri yaş grubundadır (TÜİK, 2022).
7. Dünya ve Türkiye ortalamaları karşılaştırıldığında Türkiye'de okuryazarlık oranlarının artırılmasına yönelik çalışmalarda başta 50 yaş ve üzeri olmak üzere kadınların öncelikli hedef olduğu görülmektedir. Bu kapsamda; kadınların okuma yazma oranlarını yükseltmeye yönelik çalışmaların artırılmasının ötesinde kadınların nitelikli okuryazarlık oranlarının yükseltilerek söz konusu yükselişin işlevsel düzeyde yaşamın tüm etkinliklerinde kadınlar tarafından kullanılabilmesi önem taşımaktadır.

8. Okuryazarlık dışında eğitim kademelerine göre net okullaşma oranları da eğitim için önemli bir diğer göstergedir.
9. Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre okul öncesi eğitim kurumu okul öncesi eğitim çağı çocuklarına eğitim veren anaokulu, ana sınıfı ile uygulama sınıfını ifade etmektedir. Anaokulu; eylül ayı sonu itibarıyla 36-68 aylık çocukların eğitimi amacıyla açılan okul olarak tanımlanmakta iken ana sınıfı; eylül ayı sonu itibarıyla 57-68 aylık çocukların eğitimi amacıyla ilköğretim bünyesinde açılan sınıf olarak tanımlanmıştır (MEB, 2014).
10. Türkiye'de okul öncesi eğitim alanındaki son 5 yıldaki durum Tablo 3'te yer alan okulöncesi dönemdeki net okullaşma oranları aracılığıyla anlaşılacaktır.

Tablo 3: Okul Öncesi Net Okullaşma Oranları 2017/'18- 2022/'23

Öğretim Yılı	Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
2017/'18	3-5 Yaş	38,52	38,84	38,18
	4-5 Yaş	50,42	50,87	49,95
	5 Yaş	66,88	67,95	65,75
2022/'23	3-5 Yaş	51,38	51,41	51,34
	4-5 Yaş	63,55	63,60	63,50
	5 Yaş	84,95	85,23	84,66

Kaynak: MEB, 2023a, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

11. Son beş yılda okul öncesi net okullaşma oranlarının her yaş grubu ve her iki cinsiyet için de arttığı görülmekte olup cinsiyetler arasında net okullaşma oranları arasındaki fark azalmıştır. Özellikle 5 yaş grubunda her iki cinsiyetin de net okullaşma oranındaki artış dikkat çekici düzeydedir.
12. Okul öncesi dönemde 3-5 yaş arası çocuklar kapsamında özellikle son 5 yılda yaşanan olumlu gelişmelere rağmen 0-3 yaş arası çocuklara ilişkin okul öncesi eğitim başta her iki ebeveynin çalıştığı aileler için önemli bir ihtiyaçtır. Okul öncesi eğitim mekanizmasının tamamı için ebeveynlerin çalışma saatleri ile okul saatlerinin uyumsuzluğu okul sonrası eğitim mekanizmalarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.
13. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre İlköğretim; dört yıl süreli ve zorunlu ilköğretim ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumu olarak tanımlanmıştır (MEB, 1961). Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların (kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 69 ayını dolduran çocuklar)

kaydı yapılır. Ayrıca kayıtların yapıldığı yılın eylül ayı sonu itibarıyla 66, 67 ve 68 aylık çocuklardan velisinin yazılı isteği bulunanlar da ilkökul birinci sınıfa kaydedilmektedir (MEB, 2023a).

14. Türkiye’de ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) alanındaki son 5 yıldaki durum Tablo 4’te yer alan net okullaşma oranları aracılığıyla anlaşılacaktır.

Tablo 4: İlköğretim (ilkokul ve Ortaokul) Net Okullaşma Oranları 2017/’18- 2022/’23

Öğretim Yılı	İLKOKUL			ORTAOKUL		
	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
2017/’18	91.54	91.42	91.68	94.47	94.26	94.69
2022/’23	93.85	93.82	93.88	91.21	91.22	91.21

Kaynak: MEB, 2023a, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

15. Tablo 4’ten yararlanarak son 5 yılda ilkökul net okullaşma oranları incelendiğinde; net okullaşma oranının toplamda her iki cinsiyet için de arttığı görülmekte olup her iki cinsiyet için de net okullaşma oranı birbirine yakın düzeyde gerçekleşmiştir.

16. Hem ilkökul hem de ortaokul düzeyinde cinsiyetler arası net okullaşma oranı düzeyinde fark kapanmış olsa da zorunlu eğitimin gereği olarak hedeflenen %100 net okullaşma oranlarının kız çocukları özelinde ilkökul düzeyinde yaklaşık %7, ortaokul düzeyinde ise yaklaşık %9 uzağında kalınmıştır. Bu durum özellikle kız çocuklarının net okullaşma oranının düşük olduğu illerden başlanarak net okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

17. Ortaöğretim; ilköğretime dayalı, 4 yıl süreli, zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar (MEB, 2023a).

18. Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde son 5 yıldaki durum Tablo 5’te yer alan net okullaşma oranları aracılığıyla anlaşılabilir.

Tablo 5: Ortaöğretim Net Okullaşma Oranları 2017/’18- 2022/’23

Öğretim Yılı	ORTAÖĞRETİM		
	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
2017/’18	83.58	83.77	83.39
2022/’23	91.70	91.82	91.57

Kaynak: MEB, 2023a, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

19. Tablo 5'ten yararlanarak son 5 yılda ortaöğretim net okullaşma oranları incelendiğinde; net okullaşma oranının toplamda her iki cinsiyet için de %7'nin üzerinde arttığı görülmekte olup cinsiyetler arasında net okullaşma oranları farkı %1'in altına düşmüştür. Kayda değer bu gelişmeye rağmen, kız çocukları özelinde zorunlu eğitimin bir gereği olarak hedeflenen %100 net okullaşma oranlarının yaklaşık %8 uzağında kalınmıştır. Bu durum, ilkokul ve ortaokul düzeyinde olduğu gibi kız çocuklarının net okullaşma oranının düşük olduğu illerden başlanarak net okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.
20. Yükseköğretim; ortaöğretime dayalı, en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Yükseköğretim kurumları; üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksekokulları, uygulama ve araştırma merkezleridir (MEB, 2023a).
21. Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde son 5 yıldaki durum Tablo 6'da yer alan net okullaşma oranları aracılığıyla anlaşılacaktır.

Tablo 6: Yükseköğretim Net Okullaşma Oranları 2017/'18- 2022/'23

Öğretim Yılı	YÜKSEKÖĞRETİM		
	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
2017/'18	45.64	43.99	47.36
2022/'23	46.02	41.06	51.19

Kaynak: MEB, 2022, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim

22. Tablo 6'dan yararlanarak son 5 yılda yükseköğretim net okullaşma oranları incelendiğinde; kadınların net okullaşma oranlarında yaklaşık %4'lük bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum yükseköğretim seviyesine kadınların katılımlarının arttığını gösteren önemli bir gelişmedir.
23. Yükseköğretimde alanlar itibarıyla cinsiyet bazlı yoğunlaşmalar dikkat çekmektedir. Lisans düzeyinde kadın oranının en fazla olduğu öğretim alanları; Sağlık ve Refah (%74,82), Diller (%65,96) ve Eğitimdir (%61,21). Lisans düzeyinde kadın oranının en az olduğu alanlar ise Mühendislik ve Mühendislik İşleri (%21,28), Bilişim Teknolojileri %(24,52), Mühendislik ve İmalat ve İnşaatır (%31,17) (YÖK, 2023a). Söz konusu oranlar zorunlu örgün eğitim kademelerinden başlayarak teknoloji ve mühendislik gibi sayısal alanlarda kadının güçlenmesine yönelik STEM yaklaşımı ile çalışmalar gerçekleştirilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.
24. Örgün eğitimde ortaokul için 9-13, ortaöğretimde 14-17, yükseköğretimde ise 18-22 teorik yaş grubu kabul edilmektedir. Bu yaş grubu dışında kalan nüfus için açık öğretim sistemi oldukça önemli bir mekanizmadır. 2023-2024 eğitim ve öğretim yılı 1.dönem verilerine göre Açık Öğretim Ortaokuluna giden 127.631 öğrencinin 80.144'ü (%62.79) kadındır. Açık Öğretim Liselerine giden 882.278 öğrencinin 445.073'ü (50.49) kadinken

(MEB, 2023a), yükseköğretim düzeyinde açık öğretimi tercih eden 2.835.686 öğrencinin⁵ 1.516.857'si (%53.49) kadındır (YÖK, 2023a).

25. Türkiye nüfusunun önemli bir bölümüne hizmet sunan açık öğretim sisteminde yer alan kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenlerinin analizi zorunlu eğitim kademelerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması ve önümüzdeki süreçte kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine ulaşması noktasında önemli bir girdi sağlayacaktır.
26. Örgün eğitim dışında kadınların bilgi ve beceri kazanmasına katkı sağlayan önemli bir eğitim mekanizması da yaygın eğitim sistemidir. Türkiye’de kadınları kapsayan örgün eğitimin yanında ve dışında, bilgi, beceri, meslek kazandırmaya, bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaya yönelik yaygın eğitim etkinliklerinin çokluğu ve çeşitliliği dikkat çekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın hayat boyu öğrenme kurumları aracılığıyla gerçekleştirdiği yaygın eğitim etkinliklerine ek olarak üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri ile pek çok sivil toplum örgütü gönüllü olarak kadınlara yönelik okuma yazma, beceri ve meslek edindirme kursları vermekte, belediyeler ücretsiz benzer kurslar düzenlemektedir. ASHB’ye bağlı ÇATOM, ADEM ve SODAM yaygın eğitim faaliyetleri yürütmektedir. MEB 2022 yılı verilerine göre yaygın eğitim kapsamında Türkiye genelinde e-yaygın sisteminden alınan verilere göre açılan kurslarda eğitim gören 13.603.875 kursiyerin 8.191.068’ini (%60,2) kadınlar oluşturmaktadır (ASHB, 2023:27).
27. Hayat boyu öğrenme noktasında önemli bir araç olan medya, kadınların haber alması, okuması, öğrenmesi, kanaat geliştirmesi, tercih belirlemesi, sosyalleşmesi ve sosyal yapının değişmesindeki en etkili araçlardan biridir. Bu kapsamda; medyada içerik üreticilerinin ve denetleyici kuruluşların kadın erkek eşitliği konusunda farkındalığının artırılması ve medya kullanıcılarının kadın ve temsil konusu başta olma üzere medya okuryazarlığının geliştirilmesi kadınların hayat boyu öğrenme mekanizmalarındaki konumlarının güçlenmesine önemli katkıda bulunacaktır.
28. Eğitim öğretim sürecinin önemli bir paydaşı olan eğiticiler ve eğitim mekanizması içerisinde görev yapan yöneticiler eğitim politikalarının hayata geçirilmesi, eğitsel ve kültürel açıdan öğrenciler üzerindeki etkileri düşünüldüğünde önemli bir role sahiptir. Bu nedenle eğitici ve yöneticilerin kadının güçlenmesi ve kadın erkek eşitliğine duyarlı olmalarına yönelik sürdürülebilir eğitimler verilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitici ve eğitim mekanizmasında görev yapan yöneticilere yönelik kadın erkek eşitliği ve kadının güçlenmesi eğitim planlamalarına hem engelli hem de kadın olmaktan kaynaklanan çoklu ayrımcılığa maruz kalma durumu olan engelli kadınlara yönelik farkındalık kazandıracak içeriklerin de dâhil edilmesi son derece önemlidir.
29. Son 5 yıl içerisinde dünya genelinde ve ulusal ölçekte eğitimi etkileyen iki önemli olay gerçekleşmiştir. Bunlar COVID-19 salgın süreci ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen deprem sonrası süreçtir. Söz konusu olağan üstü olaylar sonrasında eğitim süreçleri yüz yüze gerçekleştirilememiş uzaktan eğitim

⁵ Yükseköğretim kademesinde açık öğretim sistemi tercih eden öğrenci sayısı ön lisans ve lisans düzeyindeki açık öğretim sistemine kayıtlı öğrenci sayılarının toplamını ifade etmektedir.

yöntemi kullanılmak zorunda kalmıştır. Örgün eğitimde yüz yüze eğitimden mecburi bir kopuşun yaşandığı bu sürecin eğitimin her kademesinde kadınlar üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve analizler doğrultusunda politikalar geliştirilmesi yerinde olacaktır.

30. Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nin 14 Ekim 2021 tarih ve 31628 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesinin ardından Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara ait Elektronik İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamalar güncellenmiştir. Güncellenen kriterler arasına *“Verilen örneklerde ve kullanılan karakterlerde kadın ve erkek dağılımı açısından makul bir denge gözetilmelidir”, “Kadın erkek temsilinde isnat, ön yargı, kalıp yargı vb. ifadeler bulunmamalıdır”* kriterlerinin eklenmesi ders kitapları ve eğitim araçlarının kadın erkek eşitliğine duyarlı olması noktasında önemli bir gelişmedir (ASHB, 2023:45).
31. Temel göstergeler ve eğitim alanında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde; Örgün Ortaöğretim Kurumlarından Açık Öğretim Liselerine Geçişleri sınırlandıran 2023/30 Sayılı Genelgenin yürürlüğe girmesi (MEB, 2023b), Taşımali İlkokul, Ortaokul ve Ortaöğretim Uygulaması, Şartlı Eğitim Yardımı Uygulaması, Erken Çocukluk Eğitiminde Kalite ve Erişimin Artırılması Projesinin yürütülmesi, özel politika gerektiren gruplar arasında yer alan geçici koruma altındakilere yönelik Yabancılara Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY) Uygulaması, Çocuk Destek Eğitim Programı ve Ebeveyn Destek Eğitimi Programı, Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde yürütülen “Okuma-Yazma Seferberliği”, “Ortaöğretimde Devam ve Okullaşma Oranlarının Artırılması Projesi (ODAP)” (ASHB, 2023: 29-47), YÖK tarafından hayata geçirilen “34 Yaş Üstü Kadın Kotası Uygulaması” (YÖK, 2023b) gibi pek çok çalışma eğitime erişim ve eğitim öğretim süreçlerinde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olumlu gelişmelere örnektir.
32. Bununla birlikte, kademeler arası geçişlerde öğrenci kayıplarının önlenmesi, yetişkin kadın okuryazarlık hedeflerine ulaşılması, eğitimci ve yöneticilere yönelik hizmet öncesi ve sonrası engelli kadınlarını da içerecek kadın erkek eşitliği eğitimlerinin sürdürülebilir şekilde düzenlenmesi, eğitim programları ve materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığına yönelik çalışmaların artırılması, kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenlerinin analiz edilmesi, pandemi ve deprem sonrası sürecin eğitimin her kademesinde kadınlar üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve okul ile mesai saatlerinin uyumlaştırılması çalışma yürütülmesi gereken alanlar olarak ön plana çıkmaktadır.
33. Yaşanan olumlu gelişmeler ve çalışma yürütülmesi gereken alanlar birlikte düşünüldüğünde eğitim alanında kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik; zorunlu eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınlarda okuryazarlık oranının %100 seviyesine yükseltilmesi, hayat boyu öğrenme programları aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik olarak güçlenmesi, eğitim öğretim süreç ve paydaşlarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması hususlarında gelişim sağlamaya ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

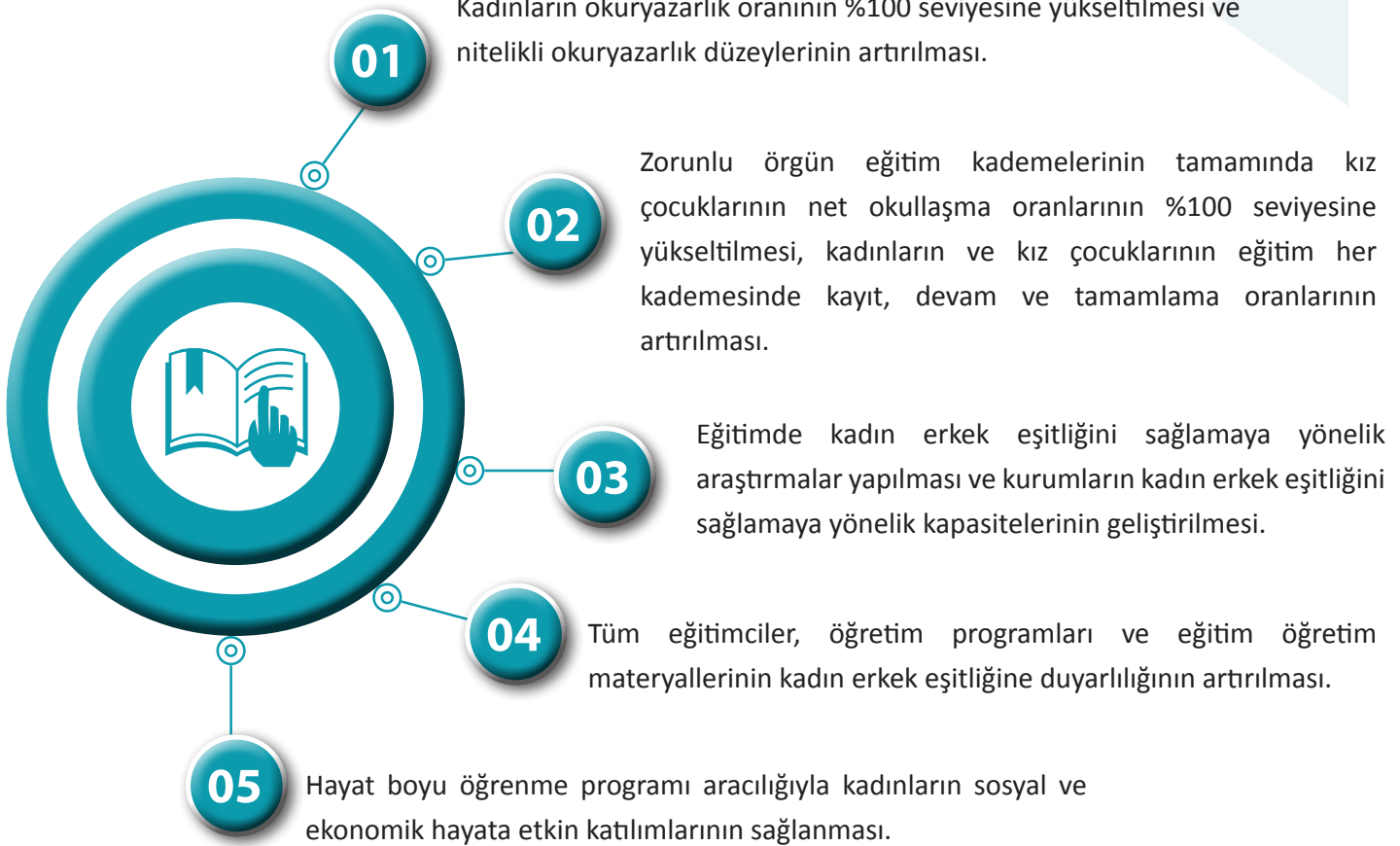
- ASHB (2023). *Türkiye’de Kadın*. (07/09/2023 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/97652/tu-rkiye-de-kadin_20220214.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- MEB (1961). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu*. (18/09/2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?Mevzuat-No=222&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4> adresinden ulaşılmıştır).
- MEB (2014). *MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*. (19/12/2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden ulaşılmıştır)
- MEB (2023a). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023*. (19/12/2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=508 adresinden ulaşılmıştır).
- MEB (2023b). *Örgün Ortaöğretim Kurumlarından Açık Öğretim Liselerine Geçişler*. (21/09/2023 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/acik-ogretim-liselerine-gecisleri-sinirleyen-genelge-yayimlandi/haber/30905/tr> adresinden ulaşılmıştır).
- TÜİK (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2022*. (12/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuculari-2021-45500> adresinden ulaşılmıştır).
- TÜİK (2022). *Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı 2022*. (12/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1> adresinden ulaşılmıştır).
- UNESCO (2023). *Literacy for All*. (07/09/2023 tarihinde <https://www.unesco.org/en/literacy/need-know> . adresinden ulaşılmıştır).
- YÖK (2023a). *2022-2023 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri* (18/09/2023 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- YÖK (2023b). *Yükseköğretim Kurulundan 34 Yaş Üstü Kadınlara Devlet Üniversitelerinde Özel Kontenjan* (21/09/2023 tarihinde <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/34-yas-ustu-kadinlara-devlet-universitelerinde-ozel-kontenjan.aspx> adresinden ulaşılmıştır).

EYLEM PLANI

TEMEL AMAÇ

Kadınların ve kız çocuklarının hayat boyu öğrenme dâhil eğitimin tüm kademelerine tam erişimlerini ve etkin katılımlarını sağlamak.

STRATEJİLER

1.
STRATEJİ

Kadınların okuryazarlık oranının %100 seviyesine yükseltilmesi ve nitelikli okuryazarlık düzeylerinin artırılması

Faaliyet 1.1

Okuryazar olmayan kadınların okuma yazma kurslarına katılımı, okuma yazma kurslarına devam edenlerin üst kademeye geçiş süreçleri takip edilecek ve tamamlamaları sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM)	ASHB (KSGM, EYHGM), Adalet Bakanlığı (CTEGM), İçişleri Bakanlığı (GİB), Türkiye Barolar Birliği, Yerel Yönetimler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Okuma yazma kurslarına katılan kadın sayısı -Okuma yazma kurslarına katılan 50 yaş ve üzeri kadın sayısı -Kursiyer kadınların bir üst kademeye geçiş oranı -Takip sistemi kurulması -Açık öğretim ortaokuluna kayıt ve tamamlama oranı

AÇIKLAMA

Okuryazar olmayan 50 yaş ve üzeri kadınlardan başlamak üzere engelli, tutuklu ve hükümlü kadınlar, GK/UK altındaki kadınlar dâhil olmak üzere okuryazar olmayan kadınların okuma yazma kurslarına katılımı sağlanacaktır. Ayrıca eğitim ortamlarına ve eğitimde kullanılan materyallere erişim imkânları da artırılabilecektir. Birinci kademe kursu bitirmiş kadınların ikinci kademeye, ikinci kademeyi bitirmiş olanların açık öğretim ortaokuluna ve açık öğretim lisesine devamı sağlanacak ve takip sistemi kurulacaktır.

1.
STRATEJİ

Kadınların okuryazarlık oranının %100 seviyesine yükseltilmesi ve nitelikli okuryazarlık düzeylerinin artırılması

Faaliyet 1.2

Kadınların güçlenmesi odaklı ileri okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar yaygınlaştırılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM)	ASHB (KSGM, ATHGM, SYGM), STK'lar, Yerel Yönetimler Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Açılan program sayısı -Programdan faydalanan kadın sayısı

AÇIKLAMA

İleri okuryazarlık (dijital, finansal, sağlık vb. okuryazarlığı) becerilerini geliştirmeye yönelik program sayısı ve programdan faydalanan kadın sayısı artırılacaktır.

ASHB'ye bağlı hizmet sunan ADEM, SODAM ve ÇATOM'larda kadınların okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik kurslar artırılarak düzenlenmeye devam edilecektir. Ayrıca eğitim ortamları ve eğitimde kullanılan materyallerin engellilerin erişilebilirliğine uygun olarak hazırlanması sağlanacaktır.

1.
STRATEJİ

Kadınların okuryazarlık oranının %100 seviyesine yükseltilmesi ve nitelikli okuryazarlık düzeylerinin artırılması

Faaliyet 1.3

Kadınların medya, iletişim, yayıncılık, bilişim teknolojileri ve medya okur-yazarlığı alanında bilgi birikimlerinin artırılmasına yönelik eğitim/program düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM), RTÜK	ASHB (KSGM, Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı, ATHGM), BTK, CB (İletişim Başkanlığı), CBİKO, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Açılan program sayısı -Programdan faydalanan kadın/erkek sayısı

AÇIKLAMA

HBÖGM tarafından eğitim programının açılabilmesi için programlar kamu spotu vb. araçlar ile tanıtılacak ve uzaktan eğitim modülleri planlanacaktır.

RTÜK, BTK, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinin yüz yüze ve çevrim içi eğitim programlarında söz konusu eğitimin yer alması sağlanacaktır.

2.

STRATEJİ

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitimin her kademesinde kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması

Faaliyet 2.1

Okul öncesi eğitim hizmeti yaygınlaştırılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM), ASHB (ÇHGM)	ASHB (KSGM), TÜİK, Yerel Yönetimler	X	X	X	X	X	-Açılan sınıf sayısı -Yaş gruplarına göre okul öncesi eğitimden yararlanan kız/erkek öğrenci sayısı

AÇIKLAMA

Okul öncesi eğitimin çocuğa ve topluma geniş bir yelpazede katkıları mevcuttur. Okul öncesi eğitim almış olarak ilkokula başlamak erken akademik beceri ile çocuğun bütünsel gelişiminin desteklenmesi için oldukça önemlidir. Bu nedenle her çocuğun en az bir yıl okul öncesi eğitim almış olarak ilkokula başlaması sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitimin her kademesinde kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması

Faaliyet 2.2

Zorunlu eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 yükseltilmesi amacıyla il düzeyinde politika ve eylem planları geliştirilecek ve uygulanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM, OÖGM)	ASHB (KSGM), TÜİK, Yerel Yönetimler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Hazırlanan il analiz rapor sayısı -Yürürlüğe konulan il eylem planı sayısı

AÇIKLAMA

Zorunlu eğitim kademeleri arasında yer alan ilkököl, ortaokul ve ortaöğretim kurumlarında kız çocuklarının net okullaşma oranı illere göre farklılık göstermektedir. Söz konusu farklılığın analiz edilerek kız çocukların net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi amacıyla il düzeyinde eylem planları geliştirilecek ve uygulanacaktır.

2.
STRATEJİ

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitimin her kademesinde kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması

Faaliyet 2.3

ASDEP (Aile ve Sosyal Destek Programı) personeli aracılığıyla gerçekleştirilen hane ziyaretlerinde zorunlu eğitim kademelerinin tamamında eğitim hayatına devam etmeyen başta kız çocukları olmak üzere hane üyeleri için bilgilendirme ve rehberlik hizmeti gerçekleştirilecektir

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (ATHGM)	ASHB (KSGM), MEB (TEGM, OÖGM), Yerel Yönetimler, STK'lar	X	X	X	X	X	-il ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine yapılan yönlendirme sayısı

AÇIKLAMA

ASDEP personeli aracılığıyla gerçekleştirilen hane ziyaretlerinde zorunlu eğitim kademelerinin tamamında eğitim hayatına devam etmeyen hane üyeleri için MEB ile işbirliği içerisinde bilgilendirme ve rehberlik hizmeti sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitimin her kademesinde kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması

Faaliyet 2.4

Hutbe ve vaazlarda kız çocukları ve kadınların eğitimi konusuna yer verilerek bilinç ve farkındalık artırılabacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Diyaret İşleri Başkanlığı (DHGM)	MEB (DÖGM), ASHB (KSGM)	X	X	X	X	X	- Kız çocukları ve kadınların eğitimi konusunda verilen vaaz/hutbe sayısı

AÇIKLAMA

Zorunlu eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi amacıyla toplumu din konusunda aydınlatmada büyük önemi olan ve çok sayıda kişiye ulaşma imkânı olan hutbe ve vaazlarda kız çocukları ve kadınların eğitimi konusuna yer verilecektir.

2.
STRATEJİ

Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine yükseltilmesi, kadınların ve kız çocuklarının eğitimin her kademesinde kayıt, devam ve tamamlama oranlarının artırılması

Faaliyet 2.5

Kız çocuklarının tüm eğitim kademelerinde devam, tamamlama ve kademeler arası geçişini artırmak amacıyla erken uyarı ve takip sistemleri/denetim mekanizmaları geliştirilecek/mevcut sistemler güçlendirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM, OÖGM)	ASHB (KSGM, SYGM)	X	X	X			-Oluşturulan etkin takip sisteminin sayısı -Var olan sistemlerin güçlendirilmesine yönelik gerçekleştirilen uygulama sayısı

AÇIKLAMA

Tüm eğitim kademelerinde devam, tamamlama ve kademeler arası geçişi artırmak amacıyla erken uyarı ve takip sistemleri/denetim mekanizmaları geliştirilmesi mevcut sistemlerin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

3.

STRATEJİ

Eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve kurumların kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi

Faaliyet 3.1

Açık öğretim ortaokulu ve liselerini tercih eden kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenlerinin tespiti yönelik araştırma yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM)	MEB (Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü), TÜİK, ASHB (KSGM)		X	X	X		-Araştırma raporunun hazırlanması -Kamuoyuyla paylaşılması

AÇIKLAMA

2023-2024 eğitim ve öğretim yılı 1.dönem verilerine göre Açık Öğretim Ortaokuluna giden 127.631 öğrencinin 80.144 (%62.79)'ü kadındır. Açık Öğretim Liselerine giden 882.278 öğrencinin 445.073 (50.49)'ü kadındır. Türkiye nüfusunun önemli bir bölümüne hizmet sunan açık öğretim sisteminde yer alan kadınların açık öğretim sistemini seçme nedenlerinin analizi zorunlu eğitim kademelerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması ve önümüzdeki süreçte kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine ulaşması noktasında önemli bir girdi sağlayacaktır.

GK/UK ve engelli kadın hedef gruplarını da dikkate alan araştırma 2025-2026 döneminde gerçekleştirilecek olup 2027 yılında sonuçları kamuoyuyla paylaşılacaktır.

3.

STRATEJİ

Eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve kurumların kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi

Faaliyet 3.2

Olağanüstü durumlar (afet, salgın vb.) ve sonrasında yaşanan sürecin zorunlu eğitim kademelerinde kız çocuklarının eğitimine etkisi araştırılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM, OÖGM)	İçişleri Bakanlığı (AFAD), Sağlık Bakanlığı, ASHB (KSGM, ATHGM, ÇHGM)		X	X	X		-Araştırma raporunun hazırlanması -Kamuoyuyla paylaşılması

AÇIKLAMA

COVID-19 salgını ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli deprem sonrası süreçte örgün eğitim yüz yüze gerçekleştirilememiş, uzaktan eğitim yöntemleri kullanılmak zorunda kalmıştır. Örgün eğitim sisteminde yüz yüze eğitimden mecburi bir kopuşun yaşandığı söz konusu olağanüstü süreçlerin eğitimin her kademesinde kadınlar üzerindeki etkisi analiz edilecektir. Analizler doğrultusunda politikalar geliştirilmesi, önümüzdeki ve benzer muhtemel olağanüstü süreçlere hazırlıklı olunmasına, kız çocuklarının net okullaşma oranlarının %100 seviyesine ulaşmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

3.

STRATEJİ

Eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve kurumların kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi

Faaliyet 3.3

Kadınların yükseköğretime kayıt, devam ve tamamlamalarının önündeki engeller ile eğitim sırasında yaşadıkları sorunların tespitine yönelik araştırma gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	ÖSYM, ASHB (KSGM, ATHGM,), Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı (AFAD), YTB, Üniversiteler, STK'lar		X	X	X		-Araştırma raporunun hazırlanması -Kamuoyuyla paylaşılması

AÇIKLAMA

Üniversiteyi kazanıp kayıt yaptırmama başta olmak üzere COVID-19 salgın süreci ve 6 Şubat Merkezli deprem süreçleri de dâhil olmak üzere kadınların yükseköğretime kayıt, devam ve tamamlamalarının önündeki engeller ile eğitim sırasında yaşadıkları sorunların tespitine yönelik araştırma yapılacaktır.

Araştırma 2025-2026 döneminde gerçekleştirilecek olup 2027 yılında sonuçları kamuoyuyla paylaşılacaktır.

3.
STRATEJİ

Eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve kurumların kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi

Faaliyet 3.4

Üniversitelerin kadın araştırma merkezleri (KASAUM) arasında iş birliği ve iletişim ağı kurulacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK (Akademide Kadın Çalışmaları Birimi)	Üniversiteler, ASHB (KSGM)	X	X	X	X	X	-KASAUM sayısı -KASAUM işbirliği ve iletişim ağı kurulması

AÇIKLAMA

Kadının güçlenmesi, kadın erkek eşitliği konularında akademik çalışmaları gerçekleştirilen önemli birimler olan KASAUM'lar arasında Akademide Kadın Çalışmalar Birimi (YÖK) koordinasyonunda gerçekleştirilen çalışmaların takip edilebileceği internet tabanlı bir işbirliği ve iletişim ağı kurulacaktır.

3.

STRATEJİ

Eğitimde kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve kurumların kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi

Faaliyet 3.5

Kamu ve özel televizyon-radyo kanallarında ve dijital mecralarda içerik üretici ve yayıncılarına yönelik olarak kadının güçlenmesi ve medyada kadın temsili konularında eğitim/program düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
TRT, RTÜK, AA	ASHB (KSGM, EYHGM) Üniversiteler Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen eğitim/ program sayısı -Eğitim veya programlara katılan kadın/erkek sayısı

AÇIKLAMA

TRT, RTÜK ve AA ile özel televizyon-radyo kanallarında ve dijital mecralarda içerik üretici ve yayıncılarına yönelik olarak ASHB ve üniversiteler işbirliğinde eğitim programları düzenlenecektir.

Yürütülen eğitim programı içeriğine engelli ve yaşlı kadın konusu dâhil edilecektir.

4.
STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.1

Okul öncesi eğitimden başlayarak okul ve mesai saatlerini uyumlaştıracak okul sonrası eğitim mekanizmaları (etüt, hobi-sanatsal faaliyetler, spor faaliyetleri) geliştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM)	ASHB (KSGM, ÇHGM), GSB (Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü), TBB, Yerel Yönetimler	X	X	X	X	X	-Geliştirilen okul sonrası eğitim mekanizması sayısı -Okul sonrası eğitim mekanizmalarına katılan kız/erkek öğrenci sayısı

AÇIKLAMA

Başta her iki ebeveynin çalıştığı aileler için önemli bir ihtiyaç olup okul öncesi eğitim mekanizmasının tamamı için ebeveynlerin çalışma saatleri ile okul saatlerinin uyumsuzluğu okul sonrası eğitim mekanizmalarının geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Okul sonrası eğitim mekanizmaları oluşturulurken çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda hareket edilecektir.

Konunun iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması bağlamı Ekonomi bölümü 1.2 faaliyeti kapsamında ele alınmıştır.

4.

STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.2

MEB ve YÖK merkez teşkilatı personelinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının geliştirilmesine yönelik farkındalık eğitimleri/programları düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (PGM), YÖK	ASHB (KSGM, EYHGM), Üniversiteler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen eğitim/ program sayısı -Eğitilere/ programlara katılan kadın/erkek sayısı

AÇIKLAMA

ASHB (KSGM) ile MEB ve YÖK arasında yapılacak iş birliği ile MEB ve YÖK personeline kadın erkek eşitliği konusunda her yıl düzenli olarak eğitim/farkındalık çalışmaları yürütülecektir. Yürütülen eğitim program içeriğine engelli ve yaşlı kadın konusu dâhil edilecektir.

4. STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.3

Başta kız öğrenciler olmak üzere gençlerin STEM ve anahtar becerilerine dair farkındalıkları ile bu alana katılımlarını artırmaya yönelik bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM, OÖGM)	ASHB (KSGM), STB (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü), GSB, YÖK	X	X	X	X	X	-Gerçekleştirilen etkinlik/ program sayısı -Gerçekleştirilen etkinlik/ programlara katılan kadın/ erkek sayısı

AÇIKLAMA

Lisans düzeyinde kadın oranının en az olduğu alanlar ise Mühendislik ve Mühendislik İşleri (%21,28), Bilişim Teknolojileri (%24,52), Mühendislik, İmalat ve İnşaat (%31,17)'tir (YÖK, 2023a). Söz konusu oranlar zorunlu örgün eğitim kademelerinden başlayarak teknoloji ve mühendislik gibi sayısal alanlarda kadının güçlenmesine yönelik STEM yaklaşımı ile çalışmalar gerçekleştirilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Kız öğrencilerin STEM alanında daha fazla yer almalarını sağlamak amacıyla okul öncesi eğitimden başlayarak eğitim sürecindeki tüm paydaşlara (hizmet sağlayanlar, eğitim profesyonelleri, veliler ve akranlar vb.) bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

4.
STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.4

Eğitimcilere yönelik tüm hizmet içi eğitim programlarında kadının güçlenmesi ve kadın erkek eşitliği konusunda farkındalık oluşturacak eğitimlere yer verilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (ÖYGGM, PGM, Teftiş Kurulu Başkanlığı)	ASHB(KSGM, EYHGM), YÖK, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Düzenlenen eğitim sayısı -Eğitimlere katılan kadın/ erkek sayısı

AÇIKLAMA

Rehber öğretmen/psikolojik danışman başta olmak üzere tüm branşlardaki öğretmenler, usta öğretici, yönetici, başmüfettiş, müfettiş, müfettiş yardımcısı, eğitim müfettişi ve eğitim müfettiş yardımcısı, milli eğitim uzmanı ve uzman yardımcısı vb. eğitim alanındaki tüm çalışanların hizmet içi eğitimleri bu kapsamda değerlendirilecektir. Bu eğitimleri yürütmek üzere MEB personeline eğitici eğitimleri verilecektir.

Yürütülen eğitim program içeriğine engelli ve yaşlı kadın konusu dâhil edilecektir.

4. STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.5

Kapsayıcı eğitim anlayışının geliştirilmesi amacıyla engelli kız çocuklarının eğitimi konusunda hizmet sağlayanlar, eğitim profesyonelleri, veliler ve akranlar da dâhil olmak üzere eğitim ortamında etkileşim halinde olan tüm paydaşlara yönelik farkındalık eğitimleri düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (ÖERHGM, ÖYGGM, PGM, Teftiş Kurulu Başkanlığı)	ASHB (KSGM, EYHGM)	X	X	X	X	X	-Düzenlenen eğitim sayısı -Eğitime katılan kadın/ erkek sayısı

AÇIKLAMA

Eğitici ve eğitim mekanizmasında görev yapan yöneticilere yönelik kadın erkek eşitliği ve kadının güçlenmesi eğitim planlamalarına hem engelli hem de kadın olmaktan kaynaklanan çoklu ayrımcılığa maruz kalma durumu olan engelli kadınlara yönelik farkındalık kazandıracak içeriklerin de dâhil edilmesi son derece önemlidir.

Bu sebeple ASHB Engelli Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü iş birliği içerisinde hazırlanan içerikler doğrultusunda tüm branşlardaki öğretmenler, usta öğretici, yönetici, başmüfettiş, müfettiş, müfettiş yardımcısı, eğitim müfettişi ve eğitim müfettiş yardımcısı, milli eğitim uzmanı ve uzman yardımcısı vb. eğitim alanındaki tüm çalışanlara yönelik engelli kız çocuklarının eğitimi konusunda bilinç ve farkındalık oluşturulacak eğitimler verilecektir.

4.

STRATEJİ

Tüm eğitimciler, öğretim programları ve eğitim öğretim materyallerinin kadın erkek eşitliğine duyarlılığının artırılması

Faaliyet 4.6

İletişim ve Güzel Sanatlar Fakülteleri başta olmak üzere medya alanında içerik üretme potansiyeli olan fakülte öğrencilerine yönelik kadının güçlenmesi ve medyada kadın temsili konularında eğitim/program düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	ASHB (KSGM), Üniversiteler, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen program sayısı -Programlara katılan kadın/erkek sayısı

AÇIKLAMA

Üniversitelerin İletişim-Güzel Sanatlar Fakülteleri, Bilgisayar-Yazılım Mühendisliği, Çizgi Film-Animasyon Bölümü vb. öğrencilerine yönelik olarak YÖK işbirliğinde eğitim/program çalışmaları düzenlenecektir.

5. STRATEJİ

Hayat boyu öğrenme programı aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarının sağlanması

Faaliyet 5.1

ADEM, SODAM ve ÇATOM'larda kadının ekonomik-sosyal güçlenmesini sağlayacak programlar düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM, ATHGM, SYGM)	MEB (HBÖGM)	X	X	X	X	X	-ADEM'lerde düzenlenen program sayısı -ADEM'lerde koruyucu, önleyici eğitimlere ve mesleki kurslara katılım sağlayarak teşvik uygulamasından yararlanmaya hak kazanan kadın sayısı - SODAM'larda düzenlenen program sayısı -SODAM'larda koruyucu, önleyici eğitimlere ve mesleki kurslara katılım sağlayarak teşvik uygulamasından yararlanmaya hak kazanan kadın sayısı -ÇATOM'larda düzenlenen program sayısı - ÇATOM'lardan hizmet alan kursiyer kadın sayısı

AÇIKLAMA

ASHB'ye bağlı olarak hizmet sunan ve kadınların güçlenmesine yönelik yaygın eğitim faaliyetleri yürüten ADEM'ler, SODAM'lar ve ÇATOM'ların mevcut faaliyetleri zenginleştirilerek devam ettirilecektir.

5. STRATEJİ

Hayat boyu öğrenme programı aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarının sağlanması

Faaliyet 5.2

Yaygın eğitim kapsamındaki kursların düzenlendiği yerlerde çocuk bakım ve/veya oyun odaları yaygınlaştırılacak ve denetlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM), Diyamet İşleri Başkanlığı (EHGM)	ASHB (KSGM), MEB (Teftiş Kurulu Başkanlığı), Diyamet İşleri Başkanlığı (Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı), Yerel Yönetimler	X	X	X	X	X	-36-72 ay (3-6 yaş) oyun odası kurs sayısı -36-72 ay (3-6 yaş) oyun odası kursu açılan kurum sayısı -Yararlanan çocuk sayısı

AÇIKLAMA

MEB Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği gereğince; "Kurumda uygun ortam ve imkân bulunması durumunda çocuk sahibi olan bireylerin sosyal, kültürel ve mesleki yaşamlarında öğrenme ortamlarına aktif katılımlarını sağlayabilmek amacıyla kursiyerlerin 3-6 yaş arası çocukları için esnek eğitim saat ve zamanlı, toplum temelli çocuk bakım ve oyun odası oluşturulabilir" hükmü gereğince çalışmalar yürütülecektir.

5.
STRATEJİ

Hayat boyu öğrenme programı aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarının sağlanması

Faaliyet 5.3

Yaygın eğitim kapsamındaki çeşitli kurs programlarında kadının güçlenmesi, kadın erkek eşitliği konuları göz önünde bulundurulacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Diyanet İşleri Başkanlığı (EHGM), MEB (HBÖGM)	ASHB (KSGM), Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Konuların dâhil edildiği program sayısı

AÇIKLAMA

Yaygın eğitim kapsamındaki ilgili kurs programları yapılandırılırken kadının güçlenmesi, kadın erkek eşitliği konuları dikkate alınacaktır.

5. STRATEJİ

Hayat boyu öğrenme programı aracılığıyla kadınların sosyal ve ekonomik hayata etkin katılımlarının sağlanması

Faaliyet 5.4

Üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde kadınların sosyal ve ekonomik güçlenmesini sağlayacak ücretsiz programlar düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	ASHB (KSGM), Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Açılan program sayısı -Programlara katılan sayısı

AÇIKLAMA

Üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri kadınların sosyal ve ekonomik güçlenmesini sağlayacak nitelikli yaygın eğitim verecek merkezlerdir.

ASHB ile YÖK arasında yapılacak iş birliği ile üniversiteler yerel düzeyde kadınların ihtiyaç duyduğu nitelikli eğitimleri sürekli eğitim merkezleri aracılığıyla ücretsiz vererek kadının güçlenmesine önemli katkı sunacaktır.

SAĞLIK

MEVCUT DURUM

1. Sağlık, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal refah durumu” olarak tanımlanmıştır. Kadınların ve erkeklerin biyolojik cinsiyeti ve üremeye ilişkin fizyolojik fonksiyonlarının farklılığı sağlık hizmetleri gereksinimlerini etkilemekte ve bu gereksinimler sağlık hizmetlerinin sunumunda dikkate alınmaktadır. Bunun bir yansıması olarak geçmişten bu yana Türkiye’de uygulanan sağlık politikalarında, anne-çocuk sağlığı önemli bir yer tutmuş; bu alanda hizmetlere öncelik verilmesiyle anne ve bebek sağlığı göstergelerinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır.
2. Bununla birlikte sağlığın bir bütün olarak değerlendirilmesi ve fizyolojik sağlığın yanı sıra ruhsal ve sosyal açılardan da sağlıklı olma durumunun sağlanması gerekliliği sağlık hizmetleri sunumunda, kadınların toplumsal yaşamdaki konumlarının da dikkate alınmasını beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, sağlık politikalarının geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin sunulmasında kadınların toplumsal yaşamdaki konumları, rol ve sorumlulukları ile bunlardan kaynaklanan ve kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önünde engel oluşturan faktörlerin¹ dikkate alınması gerekmektedir. Bu durum kadınların güçlenmesi sürecine de katkıda bulunacaktır.
3. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (ADNKS) verilerine göre Türkiye Nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişidir. Erkek nüfus 42 milyon 704 bin 112 kişi (%50,1), kadın nüfus 42 milyon 575 bin 441 (%49,9) kişidir. TÜİK verilerine göre; Türkiye’de 2019-2021 döneminde erkeklerde 75 yıl olan doğuştan beklenen yaşam süresi, kadınlarda 80,5 yıl olmuştur. Kadınların daha uzun yaşaması nedeniyle kadınlar ile erkekler arasındaki bu oransal denge, 60 ve daha yukarı yaş grubundan itibaren kadınların lehine değişmekte olup, 60-74 yaş grubunda kadın nüfus oranı %52,2 iken 90 ve üzeri yaş grubunda %72,4’e ulaşmaktadır (TÜİK, 2022).
4. 2013 ve 2018 yılı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) verilerine göre kadın sağlığına ilişkin temel karşılaştırma tablosu aşağıdadır:

1 Eğitim düzeyi düşük, alt gelir grubunda, göçmen, engelli, kırsal yerleşim yerlerindeki kadınların sağlık hizmetlerine tam olarak erişememesi, eş/aile refakati olmadan sağlık kuruluşuna gitmeye izin verilmemesi, sağlık görevlisinin cinsiyeti nedeniyle kadının hizmet almasına eşi/ailesi tarafından izin verilmemesi, sağlık personelinin kadın erkek eşitliği farkındalığının yeterli düzeyde olmaması... gibi.

Tablo 7: 2013-TNSA ve 2018-TNSA Karşılaştırma Tablosu

	2013 TNSA	2018 TNSA
Toplam doğurganlık hızı	2,26	2,3
Doğum öncesi bakım alma oranı (%)	97,3	96,5
Doğumlarını sağlık kuruluşunda yapma oranı (%)	97,2	98,9
Doğum sonrası bakım hizmeti alma oranı (%)	93,8	95,5
İsteyerek düşük oranı (%)	4,7	5,9
Gebelik önleyici yöntem kullanma oranı (15-49 evli kadın-%)	73,3	69,8

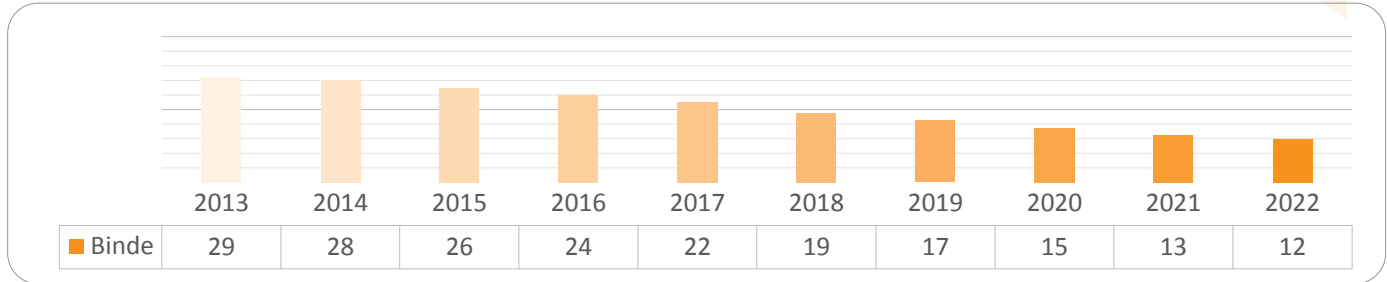
Kaynak: TNSA 2013 ve TNSA 2018

- 2013-TNSA sonuçlarına göre toplam doğurganlık hızı 2,26 iken 2018-TNSA sonuçlarına göre toplam doğurganlık hızı 2,3'tür. TNSA-2013'te, en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubunda gözlemlenmiştir. İlk kez 25-29 yaş grubuna ilerleyen en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 2008-TNSA'da izlenmiştir. Öncesindeki araştırmalarda ise 20-24 yaş grubundadır. Bu değişim Türkiye'de doğumların ileri yaşlara ertelendiğini göstermektedir. TÜİK Doğum İstatistikleri verilerine göre ise, toplam doğurganlık hızı 2022 yılında 1,62 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, oranın nüfusun kendini yenileme oranının altında kaldığını göstermektedir. TNSA-2013'e göre %97 olan doğum öncesi bakım alma² oranı, TNSA-2018'de %96,5 olarak gerçekleşmiştir.
- Sağlık Bakanlığı tarafından yıllık olarak yayınlanan istatistiklere göre 2021 yılında sağlık kuruluşlarında gerçekleşen doğum oranı %97,5, doğum öncesi bakım alma oranı %99,7, Doğum Sonu Bakım Programı çerçevesinde en az bir izlem yapılan lohusa oranı %99,3'tür (Sağlık Bakanlığı, 2021). Doğum öncesi bakım, sağlık kuruluşunda doğum ve doğum sonrası bakım alma oranlarının yüksekliği önemli bir başarıdır. Bununla birlikte, başta özel politika/hizmet gerektiren kadın grupları olmak üzere hedef grubun tamamına ulaşılması için halen tedbir alınması gereken bir çalışma alanıdır.
- Adölesan dönemde (10-19 yaş arası) fiziksel, psikolojik ve sosyal durumdaki değişimler her iki cinsiyet için de önemlidir; ancak kız adölesanlar açısından erken yaşta ve zorla evlilikler ile adölesan doğurganlık gibi riskler söz konusudur. Diğer yandan, adölesan dönemde üreme sağlığına ilişkin doğru bilgiye ve hizmete erişilmemesi, hijyen ve özbakım konularında sorunlarla, istenmeyen gebeliklerle ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlarla karşılaşma riskini artırmaktadır.

² Doğum öncesi bakıma ilişkin veriler, gebelik süresince en az bir kez sağlık personelinin doğum öncesi bakım alan kadınlar üzerinden hesaplanmaktadır.

8. Resmi olmayan evlilikleri de kapsayan 2018-TNSA sonuçlarına göre, araştırma tarihinde 20-24 yaş grubunda olup 18 ve 15 yaşından önce evlenme yaygınlığı, 18 yaşından önce %14,7; 15 yaşından önce ise %2,0'dır. 20-49 yaş grubundaki kadınlar arasında bu oran daha yüksektir. Bu yaş grubundaki kadınların 18 ve 15 yaş öncesinde evlilik oranları sırasıyla %19,9 ile %3,6'dır.
9. Erken yaşta evliliklerin yaygınlığına bağlı olarak, adölesan dönemdeki gebelikler de hem adölesan anne hem de yenidoğanda yaratacağı komplikasyonlar açısından yüksek risklidir. Adölesan doğurganlığı Türkiye'de yıllara göre azalma eğilimindedir. Adölesan doğurganlık hızı, 2022 yılında binde 12 olmuştur (TÜİK, 2022).

Şekil 1: Türkiye'de Yıllara Göre Adölesan Doğurganlık Hızı

Kaynak: TÜİK Doğum İstatistikleri,2022

10. Kadın sağlığında bir diğer önemli gösterge de doğurganlığın düzenlenmesi yöntemlerinin kullanım oranıdır. Doğurganlığın kontrolüne ilişkin olarak bilgi sahibi olunması, bu yöntemlere ulaşılması ve uygun yöntemin zamanında ve etkili olarak kullanılması sağlıklı anne-bebek için oldukça önemlidir. TNSA-2018 sonuçlarına göre evli kadınların en az %99,8'i herhangi bir gebelik önleyici yöntemi, %99,7'si ise herhangi bir modern gebelik önleyici yöntemi duymuşlardır. Aile planlanmasında karşılanmamış ihtiyaç oranı 1993-2013 arasında yıllar itibarıyla giderek azalırken 2018 TNSA'da 2013'ün iki katına çıkarak %6'dan %12'ye yükselmiştir. Ayrıca etkisi az olan geleneksel yöntemler de eklendiğinde (%21) karşılanmamış AP ihtiyacı %33 olmaktadır. Bu kapsamda, aile planlanmasında karşılanmamış ihtiyaçların giderilmesi, üreme sağlığı hizmetlerine erişim konusunda ek tedbirlerin alınması gereklidir.
11. Üreme hakları çerçevesinde, her gebeliğin istenen gebelik olmasının sağlanması; bunun için gerekli aile planlaması hizmetleri ile üremeye ilişkin tedavi hizmetlerinin sunulması ve bunun bir tamamlayıcısı olarak isteyerek düşük hizmetlerinin mevcut ve erişilebilir olması gerekmektedir. Kadın sağlığı yönünden son derece önemli olan isteyerek düşüklüğün merdiven altı tabir edilen yasal olmayan yerlerde, güvensiz koşullarda yapılması, kadın sağlığını olumsuz etkileyerek anne ölümlerine, hastalık ve sakatlıklarına neden olabilmektedir.

12. Ülkemizde, 2018-TNSA sonuçlarına göre 100 gebelikten 5,9'u isteyerek düşükle sonuçlanmıştır. Genel olarak bakıldığında, araştırmaların kapsadığı 20 yıllık dönemde isteyerek düşük düzeyinde önemli bir azalma görülmektedir. 1993-TNSA sonuçlarına göre %18 olan isteyerek düşük yapma oranı, 2013-TNSA'da %4,7 ve 2018-TNSA sonuçlarına göre ise %5,9'dur.
13. 2007 yılından bu yana, Türkiye'de tüm anne ölümleri Sağlık Bakanlığı tarafından "Anne Ölümleri Veri Sistemi" ile izlenmeye başlanmıştır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 2018 yılı hesaplanan anne ölüm oranı yüz binde 13,6 iken 2021 yılı verilerine göre 13,1'e, 2022 yılında ise 12,6'ya gerilemiştir³. 2021 yılı verilerinin İBBS-1'e göre dağılımı, anne ölüm oranının yüz binde 5,5 (Ege) ile yüz binde 16,9 (Güneydoğu Anadolu) arasında değiştiği görülmektedir. (Sağlık Bakanlığı, 2021). Söz konusu oran, bölgesel farklılığın halen dikkate değer olduğunu göstermektedir. Ayrıca son on yıldır anne ölümlerinde düşüşler olsa da plato çizdiği⁴ görülmektedir.
14. Sezaryen doğumların, alınan önlemlere rağmen artış eğiliminde olması ve tüm canlı doğumlar içerisindeki oranının yüksekliği bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 2015 ve 2021 yıllarında sezaryen doğumları gösteren tablo aşağıda yer almaktadır:

Tablo 8: Sezaryen Doğum Yüzdeleri*

	Sezaryen Doğum (%)	Primer Sezaryen (%)
2015	53,1	27,2
2021	58,4	29,1

Kaynak: Türkiye'de Sağlık İstatistikleri 2015, 2021

15. Menopoz, kadınların yaşamında ruhsal ve bedensel değişikliklere neden olan fizyolojik bir olaydır. Bu dönem kadınların sağlıklarında da çeşitli değişikliklerin ve sorunların ortaya çıktığı bir dönemdir. Menopoz döneminde ve bunu izleyen yaşlılık döneminde kadınlar osteoporoz, kardiyovasküler hastalıklar ve obezite riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Menopoz ve yaşlılıkla ilgili bazı göstergeler, kadınların bu dönemde erkeklere kıyasla daha zor yaşam koşulları ile karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Birinci basamak sağlık hizmet sunumunda menopoz ve osteoporoz konularında danışmanlık ve koruyucu hizmetlerin yeterli düzeyde sunulmaması, bu dönemde kadınları olumsuz etkilemektedir.

16. 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusunda kadınların oranı erkeklere göre daha fazladır. Yaşlı nüfusun 2022 yılında %44,4'ünü erkek nüfus, %55,6'sını kadın nüfus oluşturmuştur (TÜİK, 2022). Türkiye'de yaşlı kadınların yaşlı

³ Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2022 ön sonuçlarıdır.

⁴ Plato çizmek, verinin belli bir değere ulaşmasının ardından durağan hale geçmesi anlamında kullanılmaktadır.

erkeklere kıyasla daha uzun yaşadıkları, ancak sağlıklı yaşam beklentisinin erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir. Türkiye’de sağlıklı yaşam süresi erkeklerde 59,9, kadınlarda ise 56,8 yıldır. Kadınlarda doğuştan beklenen yaşam süresi yaklaşık 81 yıl iken sağlıklı yaşam beklentisinin 56,8 yıl olması kalan sürenin sağlıksız geçmesi anlamına gelmektedir. Sağlıksız olarak geçeceği beklenen bu yıllar aktif ve sağlıklı yaşlanma açığı/farkı olarak değerlendirilmektedir (TBMM, 2023). İleri yaş grubunda sunulan sağlık hizmetleri daha çok cinsiyetler arasındaki biyolojik farklılıklara odaklanarak sunulmaktadır. Bununla birlikte, ileri yaş grubundaki kadınların sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine erişimde daha dezavantajlı konumda bulunmaları nedeniyle hizmet sunumunda farklı önlemler alınması gerekmektedir.

17. Tütün kullanımı, beslenme alışkanlıkları, obezite durumu, madde bağımlılığı gibi faktörler sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılması ve sürdürülmesi çerçevesinde değerlendirilebilmektedir.
18. TÜİK tarafından gerçekleştirilen Türkiye Sağlık Araştırması 2016 sonuçlarına göre her gün tütün kullananların oranı Türkiye genelinde %26,5 iken, kadınlarda %13,3; erkeklerde %40,1’dir (TÜİK, 2017). 2022 sonuçlarına göre ise her gün tütün kullananların oranı Türkiye genelinde %28,3’e, erkeklerde %41,3’e, kadınlarda ise %15,5’e yükselmiştir. Türkiye Sağlık Araştırması-2022 sonuçlarına göre ayrıca, son 12 ay içinde, alkol kullanan 15 yaş ve üstü bireylerin oranı erkeklerde %18,4, kadınlarda ise %5,9’dur (TÜİK, 2023).
19. Uyuşturucu kullanımına ilişkin olarak cinsiyet, uyuşturucu tedavisine erişimde fark yaratan unsurlardandır. Uyuşturucu kullanan kadınlarda uyuşturucu kullanım bozuklukları erkeklere göre daha hızlı ilerlemekle birlikte aile beklentileri ve sorumlulukları, yasal yaptırım korkusu, sosyal damgalanma, çocuk bakımı eksikliği ve tedavi sırasında çocukların velayetini kaybetme korkusu gibi nedenlerle uyuşturucu tedavisini yeterince alamamaktadırlar. Amfetamin tipi uyarıcı kullanan neredeyse her 2 kişiden 1’i kadındır, ancak tedavi gören 4 kişiden yalnızca 1’i kadındır (UNODC, 2023).
20. Beslenme tarzındaki değişiklikler ve fiziksel hareket azlığı gibi bireysel sorunların yanı sıra yoksulluk vb. ekonomik bir takım olumsuz şartlar bir araya geldiğinde obezite (şişmanlık) sıklığının giderek arttığı ve obezitenin özellikle çocukları ve kadınları etkisi altına almaya başladığı görülmektedir. Türkiye 2022 Sağlık Araştırması’na göre, ülkedeki obez bireylerin oranı %20,2 olarak belirlenmiştir. Kadınların %23,6’sının erkeklerin %16,8’inin obez olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2023). Kadınlar arasında obezite sorunu erkeklere kıyasla daha fazla ve Türkiye ortalamasının üzerindedir. Obesitenin hem kadınlarda daha yaygın olması hem de kadınların üreme sağlığına ilişkin yarattığı riskler (cerrahi menapoz, olumsuz gebelik sonuçları, infertilite, psikiyatrik semptomlar vb.) nedeniyle özel olarak ele alınması gereken bir sorun alanıdır.
21. Kadınların sosyo-ekonomik alanda güçlenmesi sağlık hizmetlerine erişimin ve farkındalığın artması nedeniyle kadınların sağlığını da genellikle olumlu yönde etkileyen bir faktördür. Bununla birlikte, çalışma yaşamı,

çalışılan sektöre, işyeri koşullarına, çalışma şartlarına bağlı olarak gerekli önlemler alınmadığında ve gereken koşullar sağlanmadığında kadınların sağlıklarında olumsuz sonuçlara yol açabilme potansiyeline de sahiptir. Türkiye’de kadınlar arasında sosyal güvence olmaksızın kayıt dışı çalışmanın yaygın olması⁵, kadınların iş kazaları ve meslek hastalıkları yönünden koruyucu mekanizmalardan yeterince yararlanamamalarına neden olmaktadır. Özellikle tarım sektöründe çalışan kadınlar, ev eksenli çalışan kadınlar ve diğer sektörlerde kayıt dışı çalışan kadınlar açısından bu durum önemli bir sorundur.

22. Türkiye’de kırsal alanda yaşayan ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan kadınlar sağlık hizmetleri yönünden dezavantajlara sahiptir. Sağlık alanındaki verilerin, kırsal nüfusun daha fazla olduğu bölgelerde görece olumsuz olması (anne ölümleri, gebe izlemleri vb.) bu duruma kanıt sayılabilecektir. Kırsal alandaki kadınlarda sağlığın korunması ve geliştirilmesine ilişkin bilgi eksikliği, mevsimlik tarım işçisi kadınların doğum öncesinde ve sonrasındaki bakım hizmetleri ile diğer sağlık hizmetlerine erişiminde yaşanan sorunların (TBMM, 2018) dikkate alınması gerekmektedir.
23. Afet ve acil durumlar karşısında yaşanan tecrübeler, afet ve acil durumların kadınlar ve kız çocuklar üzerindeki etkilerinin farklı olduğunu, hali hazırda mevcut olan eşitsizlik ve ayrımcılığı özellikle orta ve uzun vadede daha da derinleştirdiğini göstermektedir. Covid-19 pandemisi, krizlerin dünya genelinde mevcut cinsiyet eşitsizliklerini nasıl şiddetlendirdiğinin güncel bir örneğidir. Kadınlar afet ve acil durumlarda, kadına yönelik şiddet ve cinsel şiddet, bunun parçası olarak erken yaşta ve zorla evlendirilme, para karşılığı evlendirilme vb. risklerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Diğer yandan ergenlik çağındaki kız çocuklarının yaşa ve gelişimlerine özel ihtiyaçları ihmal edilebilmektedir. Hamile kadınların, yaşlı ve yalnız yaşayan kadınların, engelli kadınların sağlık hizmetlerine erişimi afet durumlarında önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Afet ve acil durum sırasında ve sonrasında ortaya çıkan genel sağlık riskleri kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı ihtiyaçlarına öncelik verilmeme riskini yaratabilmekte, bu durum ise anne ve bebek ölümlerinin artmasına yol açmaktadır. Afet ve kriz dönemlerinde, kadınlar, gebeliği önleyici hizmet ve yöntemlerin kesintiye uğraması veya erişilememesi, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların tanı ve tedavilerinde yaşanan güçlükler, hijyen ve sanitasyon hizmetlerine erişimde zorluklar gibi sağlık riskleriyle karşı karşıya kalabilmektedir (IASC, 2017).
24. Ülkemizde GK/UK altındaki kadınlar sağlık alanında özel politika/hizmet geliştirilmesi gereken gruplardan biridir. Türkiye’deki Suriyeli nüfus için ilk kez hanehalkı düzeyinde demografik ve sağlık göstergelerine ilişkin bilgi sağlamak amacıyla 2018-TNSA Araştırması kapsamında yer verilen Suriyeli Göçmen Örneklemi⁶ temel bulguları bu konuda yol gösterici olmaktadır.

⁵ TÜİK 2022 verilerine göre kadınlar arasında kayıt dışı çalışma oranı %33,8’dir.

⁶ 2018 TNSA’da, ülke genelini temsil eden bir örnekleme 1.826 Suriyeli göçmen hanehalkında 15-49 yaşlarındaki 2.216 Suriyeli göçmen kadınıla görüşülmüştür.

Tablo 9: Suriyeli Göçmen Kadınların Üreme Sağlığı

Toplam doğurganlık hızı	5,3
Sağlık kuruluşunda gerçekleşen doğum oranı	%93
Doğum öncesi bakım alma oranı	%93
Doğum sonrası bakım alma oranı	%89
Adölesan evlilikler	%49
Adölesan annelik	%39
Karşılanmamış aile planlaması ihtiyacı	%21

Kaynak: TNSA Suriye Örnekleme Özet Rapor, 2018

25. Söz konusu veriler, Suriyeli nüfus için ihtiyaç duyulan politika/hizmet alanlarını göstermektedir. Ülkemizde uzun yıllardır sistemli ve sürekli politika/hizmetlerle sağlanan iyileşmeye göçmen nüfusa da yansıtılabilmesi için, kadınların dil problemi, sağlık kurumlarına ulaşımında yaşanan zorluklar, sağlık sigortasının olmaması, kız çocukları ve kadınlara yönelik ayrımcılık nedeniyle kurumsal hizmetlere erişimin olmaması vb. durumlar için özel tedbirler alınarak uygulanan programların artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
26. Tüm yaş düzeyinde engelli kadınlar, sağlık hizmetlerine erişimde sorunlarla karşılaşmaktadır. 2019 Türkiye Sağlık Araştırması'na göre en az bir engeli olan bireylerde kadın oranı %56'dır (TÜİK, 2020). Engelli kadınların gebelik, doğum, doğum sonu dönem ve annelik sürecine ilişkin engeli olmayan kadınlara göre daha ayrıntılı sağlık hizmeti almaları gerekmektedir. Bu noktada erişilebilirliğine uygun muayene alanları ve cihazları açısından sorun yaşanmakta; özellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda engelli kadınları da içerecek planlama ve uygulamalarda eksiklikler ortaya çıkmaktadır.
27. 2018 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de Sağlık Okuryazarlığı⁷ Araştırması sonuçlarına göre, yaklaşık olarak 10 kişiden 7'sinin sağlık okuryazarlığı düzeyi yetersiz veya sınırlıdır⁸. Kadınlar erkeklere göre hem yetersiz sağlık okuryazarlığı (sırasıyla %35,3 ve %26,4) hem de yetersiz veya sınırlı sağlık okuryazarlığına (sırasıyla %72,4 ve %64,4) sahiptir (Sağlık Bakanlığı, 2019).

⁷ Sağlık okuryazarlığı, DSÖ tarafından "Bireylerin iyi sağlık halinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi amacıyla sağlıkla ilgili bilgiye ulaşması; bilgiyi anlaması ve kullanması için gerekli olan bilişsel ve sosyal beceri kapasitesi" olarak tanımlanmaktadır.

⁸ Sağlık Okuryazarlığı dört düzey olarak ölçülmüştür. En yüksek "mükemmel", ikinci düzey "yeterli", üçüncü düzey "sorunlu", en düşük düzey ise "yetersiz"dir.

28. Kadın sağlığının iyileştirilmesinde birinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Sağlık Bakanlığı'nın teşkilatlanması, Aile Hekimliği, Toplum Sağlığı Merkezleri ve bağlı birimleri, KETEM'ler aracılığıyla yaygınlaştırılmış ve özel politika/hizmet gerektiren grupların ihtiyaçları doğrultusunda hizmet modellerini hayata geçirmiştir (evde sağlık hizmeti, gezici sağlık hizmeti, mobil sağlık hizmeti, yerinde sağlık hizmeti vb.). Ayrıca, Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında, gebe ve bebek izlemleri, performansa dayalı zorunlu alanlar haline getirilmiştir. Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurum kuruluşlar tarafından Acil Obstetrik Bakım Programı, 15-49 Yaş Kadın İzlemleri Programı, Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, Gebelere Demir Desteği Programı, Gebelik ve Süt Verme Döneminde D Vitamini Destek Programı, Gebe Bilgilendirme Sınıfı, Gebeliği Önleyici Yöntemler, Anne Dostu Hastane Programı, Misafir Anne Uygulaması, Doğum Öncesi Bakım Programı, Doğum Sonu Bakım Programı, Anne Ölümleri İzleme ve Değerlendirme Programı gibi programlar yürütülmektedir. Ayrıca, sağlık personeline yönelik Rahim İçi Araç (RİA) uygulama eğitici eğitimleri, RİA uygulama eğitimleri, üreme sağlığına giriş, güvenli annelik, gebeliği önleyici yöntem danışmanlığı, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, gençlere yönelik üreme sağlığı hizmetleri eğitimleri sürdürülmüştür. ASHB tarafından ise Şartlı Sağlık Yardımları, doğum yardımları sağlanmaktadır.
29. Kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, temel göstergeler (veya verinin mevcut olmaması durumu) sorun alanlarını ve ilerleme kaydedilmesi gereken alanları tespit etmeyi sağlamaktadır. Bu çerçevede, kadınlara sunulan sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi; kadınlar arasında sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi; sağlık çalışanlarına yönelik kadınların güçlendirilmesi ve kadın erkek eşitliği eğitimlerinin düzenlenmesi; toplumun kadın sağlığı konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılmasına yönelik kadın erkek eşitliği bakış açısıyla çalışmalar yapılması; kadın ve sağlık alanında bilimsel çalışmaların yaygınlaştırılması; veri üretiminin artırılması konularında, özel politika/hizmet gerektiren kadın gruplarının farklılaşan ihtiyaçlarını da dikkate alarak çalışmalar yapılması ve mevcut çalışmaların yaygınlaştırılarak sürdürülmesi hususları öncelikli ihtiyaçlar olarak ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- ASHB (2023). *Türkiye’de Kadın*. (07/09/2023 tarihinde https://www.aile.gov.tr/media/97652/tu-rkiye-de-kadin_20220214.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- HÜNEE (2014). *2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Ana Rapor*. (07.07.2023 tarihinde https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20%20raporlar/2013%20tnsa/TNSA_2013_ana_rapor adresinden ulaşılmıştır.)
- HÜNEE (2019). *2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Ana Rapor*. (07.07.2023 tarihinde http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf adresinden ulaşılmıştır.)
- HÜNEE (2019). *2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örnelemi, Temel Bulgular*. (07.07.2023 tarihinde http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23355/2018_TNSA_Suriye_Ornelemi_OzetRapor.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden ulaşılmıştır.)
- IASC (2017). *Kuruluşlararası Daimi Komite “İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu”*. (03.06.2023 tarihinde <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2021-05/The%20Gender%20Handbook%20for%20Humanitarian%20Action%20%5BTurkish%5D.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
- Sağlık Bakanlığı (2018). *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörleri Araştırması 2018*. (01.10.2023 tarihinde <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/39699/0/soya-rapor-1pdf.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
- Sağlık Bakanlığı (2019). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2019*. (01/09/2023 tarihinde <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/40564,saglik-istatistikleri-yilligi-2019pdf.pdf?0> adresinden ulaşılmıştır.)
- Sağlık Bakanlığı (2020). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020*. (01/09/2023 tarihinde <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/43399,siy2020-tur-26052022pdf.pdf?0> adresinden ulaşılmıştır.)
- Sağlık Bakanlığı (2021). *Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2021*. (01/09/2023 tarihinde <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/45316,siy2021-turkcepdf.pdf?0> adresinden ulaşılmıştır.)
- TBMM KEFEK (2018) *Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu*. (20.09.2023 tarihinde <https://komisyon.tbmm.gov.tr/dosyalar/KIRSAL%20ALANDA%20KADININ%20G%C3%9C%C3%87LENDIRILMESI%20RAPORU.pdf> adresinden ulaşılmıştır.)
- TBMM (2023) , *Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, TBMM.
- TÜİK (2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2022*. (12/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2021-45500> adresinden ulaşılmıştır).
- TÜİK (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2022*. (12.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Ft%C4%B1lar-2022-49667&dil=1#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9Ft%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCkseldi.> adresinden ulaşılmıştır.)

TÜİK (2023). *İstatistiklerle Kadın, 2022*. (10.09.2023 tarihinde, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668> adresinden ulaşılmıştır).

TÜİK(2023). *Evlenme İstatistikleri, 2002-2022*. (15.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674> adresinden ulaşılmıştır.)

TÜİK (2022), *Doğum İstatistikleri 2022*. (12.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2022-49673#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Canl%C4%B1%20do%C4%9Fan%20bebek%20say%C4%B1s%C4%B1%202022,%20C6's%C4%B1%20k%C4%B1z%20oldu.&text=Toplam%20do%C4%9Furganl%C4%B1k%20h%C4%B1z%C4%B1%20C%20bir%20kad%C4%B1n%C4%B1n,ortalama%20%C3%A7ocuk%20say%C4%B1s%C4%B1n%C4%B1%20ifade%20etmektedir> adresinden ulaşılmıştır).

TÜİK (2017). *Türkiye Sağlık Araştırması, 2016*. (21.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Health-Survey-2022-49747> adresinden ulaşılmıştır).

TÜİK (2023). *Türkiye Sağlık Araştırması, 2022*. (21.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2016-24573> adresinden ulaşılmıştır).

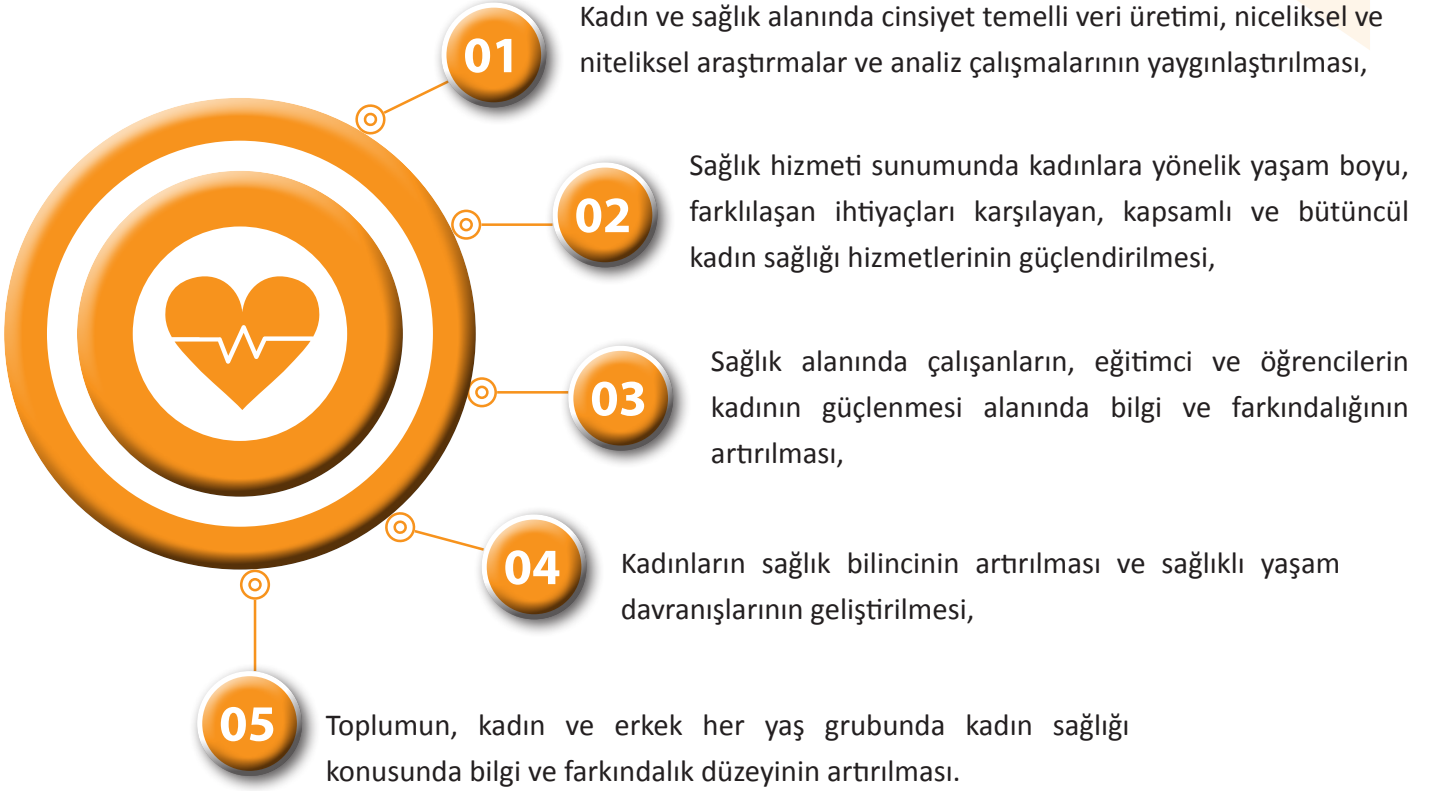
UNODC (2023). *World Drug Report, 2023*. (03.06.2023 tarihinde https://www.unodc.org/res/WDR-2023/WDR23_Exsum_fin_SP.pdf adresinden ulaşılmıştır).

EYLEM PLANI

TEMEL AMAÇ
Kadınlar ve kız
çocuklarının tüm yaş
grupları ve farklılaşan
ihtiyaçlarını gözeten
kapsamlı ve bütüncül
sağlık hizmeti sunmak.

STRATEJİLER

1. STRATEJİ

Kadın ve sağlık alanında cinsiyet temelli veri üretimi, niceliksel ve niteliksel araştırmalar ve analiz çalışmalarının yaygınlaştırılması

Faaliyet 1.1

Kişi bazlı sağlık istatistiklerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verileri içermesi ve kadın erkek eşitliği perspektifiyle üretilmesi sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (Sağlık İstatistiği Üreten Tüm Birimler)	ASHB (KSGM), Sağlık Bakanlığı (Strateji Geliştirme Başkanlığı, Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü) TÜİK, ÇSGB, SGK, TÜSEB, HÜNEE, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Yayımlanan sağlık istatistikleri

AÇIKLAMA

Sağlık istatistikleri Sağlık Bakanlığı ve TÜİK tarafından toplanmakta ve yayımlanmaktadır. Ancak bazı göstergelerin cinsiyete göre dağılımına yer verilmediği görülmektedir (çalışma yaşamında sağlıkla ilgili göstergelerin cinsiyete göre dağılımı, geçici koruma statüsündeki Suriyelilere verilen hizmetlerden yararlananlar gibi). Bu çerçevede, Sağlık Bakanlığı ve TÜİK tarafından toplanan/derlenen sağlık istatistiklerine yönelik olarak Sağlık Bakanlığı bünyesinde yürütülecek çalışma kapsamında Sağlık Bakanlığındaki mevcut verinin cinsiyet ayrımındaki dağılımı incelenerek,

- Cinsiyet ayrımında verinin var olduğu alanlardaki bilginin derlenmesi ve göstergelere dönüştürülmesi sağlanacaktır.
- Cinsiyet ayrımında verinin var olmadığı alanların tespit edilmesi, bu alanlarda cinsiyet ayrımında veri üretilmesi sağlanacaktır.
- Cinsiyet ayrımındaki verinin geçici koruma statüsü altındaki nüfusu da içerecek biçimde farklı kırımlar ile birlikte yayına dönüştürülmesi ve kamuoyuyla düzenli aralıklar ile paylaşılması sağlanacaktır.
- Sağlık Bakanlığında veri üretiminde sorumlu personele kadın erkek eşitliği, verinin önemi, veriye dayalı politikanın önemi vb. konuları içeren hizmet içi eğitim planlanacaktır.

1. STRATEJİ

Kadın ve sağlık alanında cinsiyet temelli veri üretimi, niceliksel ve niteliksel araştırmalar ve analiz çalışmalarının yaygınlaştırılması

Faaliyet 1.2

Kadın ve sağlık alanında ulusal ve yerel düzeyde veri elde edilmesine imkan veren niceliksel ve niteliksel araştırmalar yaygınlaştırılacak ve desteklenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü), TÜSEB	Sağlık Bakanlığı (HSGM, Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü) TÜİK, TÜBİTAK, HÜNEE, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Gerçekleştirilen araştırma sayısı

AÇIKLAMA

Bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, kadın ve sağlık alanına ilişkin politikaların oluşturulmasına ve analizine temel teşkil etmektedir. Bu nedenle, Sağlık Bakanlığı ve ASHB işbirliğinde, koordineli olarak yerel yönetimlerin verileri de dahil istatistiksel veriler kullanılarak belirlenen ihtiyaçlar ve güncel gelişmeler doğrultusunda tespit edilecek konularda (Örn. Sezaryen doğum tercihi, anne ölümlerinin sabit düzeyde kalması, sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engeller, genç kadınların sağlık hizmetlerine erişiminin önündeki engeller, madde bağımlılığı, sağlık hizmeti alırken kadınlara yönelik şiddet, kadın sağlığı alanında hizmet sunan sağlık personeline yönelik şiddet, kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığı vb.) yapılacak araştırmalarla; araştırma sonuçlarının raporlanması, şeffaflığı, bilgiye erişimin sağlanması ve niteliksel ve kapsayıcı bir izleme sisteminin uygulamaya konulması ile mevcut durumun tespiti ve alınması gereken tedbirler, uygulanacak politikalar ve sunulacak hizmetlerin kanıta dayalı inşası mümkün olacaktır. Özellikle yerel düzeyde yürütülecek araştırmaların müdahale programı biçiminde olması önceliklendirilecektir.

1. STRATEJİ

Kadın ve sağlık alanında cinsiyet temelli veri üretimi, niceliksel ve niteliksel araştırmalar ve analiz çalışmalarının yaygınlaştırılması

Faaliyet 1.3

Özel politika/hizmet gerektiren kadınlar ve kız çocuklarının sağlık hizmet gereksinimlerinin tespit edilmesi amacıyla idari kayıtlara dayalı veri derleme çalışmaları yapılacak ve araştırmalar yürütülecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü), TÜSEB	CB (SBB), ASHB (KSGM, EYHGM, ATHGM, SGB), ÇSGB (ÇGM, İSGGM), MEB, İçişleri Bakanlığı (GİB), Adalet Bakanlığı (CTEGM), TÜİK, TÜBİTAK, HÜNEE, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Sendikalar, Meslek örgütleri, Uluslararası Kuruluşlar		X	X	X	X	-Ulusal ölçekli araştırma sayısı -Yerel ölçekli araştırma sayısı

AÇIKLAMA

Özel politika/hizmet gerektiren kadınlar ve kız çocuklarının sağlık durumu, başta üreme sağlığı olmak üzere sağlık hizmetlerinden yararlanma durumu, sanitasyon ve hijyen hizmetlerine erişimde yaşanan engeller ve sağlık güvencesinin sağlanması ve sürdürülebilirliği, sürdürülebilir finansal destek için yapılması gerekenler gibi konularda karşılaşılan veri eksikliğinin giderilmesi önemlidir. Bununla birlikte, önleme ve koruma konusunda erişilemeyen bilgiler nedeniyle özel politika/hizmet gerektiren kadınlar ve kız çocukları yüksek risk altındadır. Bu nedenle özel politika/hizmet gerektiren kadınlar ve kız çocukları için ülke genelini temsil eden araştırmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca, saha çalışmalarında örneklem hacminde dezavantajlı grupların temsiliyet gücünün yeterli seviyelere ulaşamadığı durumlarda ise idari kayıtlara dayalı veri derleme çalışmaları yürütülecek ve ihtiyaç duyulan bölgesel/yerel düzeydeki ayrıntılı veriler sağlık profesyonellerince ölçüme dayalı sağlık taramaları aracılığıyla derlenecektir.

1. STRATEJİ

Kadın ve sağlık alanında cinsiyet temelli veri üretimi, niceliksel ve niteliksel araştırmalar ve analiz çalışmalarının yaygınlaştırılması

Faaliyet 1.4

Kadın sağlığı alanında ülke genelinde ulusal ve yerel ölçekte yapılmış araştırmalar ile idari kayıtların yer aldığı ve sonuçlarının derlendiği ortak bir veri tabanı oluşturulacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
TÜSEB	ASHB (KSGM) Sağlık Bakanlığı (HSGM, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü), YÖK TÜİK Üniversiteler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Veri tabanının içeriğinin belirlenme oranı -Veri tabanının içeriğinin oluşturulma oranı -Pilot uygulama ve testlerin hayata geçirilmesi -Veri tabanının tamamlanması -Veri tabanında yer alan veri seti sayısı

AÇIKLAMA

Kadın sağlığı alanında son yıllardan geriye doğru genişletilecek şekilde ulusal ve yerel ölçekte yürütülmüş olan bilimsel araştırmaların ve idari kayıtların yer aldığı ortak bir veri tabanı oluşturularak, sürekli olarak güncelliği sağlanacak ve kamuoyunun kullanımına açılacaktır. Bu kapsamda, hem yapılmış çalışmalar sonucu kaynak dokümanlar oluşturularak ilgili kurum kuruluşların bilgi ve kullanımına açılması hem de henüz çalışılmamış veya ileri analiz gerektiren alanların belirlenmesi sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi

Faaliyet 2.1

Birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında gençlere sunulan sağlık hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM)	ASHB (KSGM, ÇHGM), GSB (Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü), YÖK, Üniversiteler			X	X	X	-Birinci basamak kapsamında hizmet sunulan genç kadın ve erkek sayısı -Hizmet alınan birim sayısı

AÇIKLAMA

Gençlerin ihtiyaç duydukları sağlık hizmetlerinin birinci basamak kapsamında etkin bir şekilde sunulmasına yönelik tedbirler alınarak, hizmete erişimde karşılaşılan engellerin ortadan kaldırılmasıyla sağlıklı yaşam becerilerinin artırılması ve problemlerin erken tespiti sağlanacaktır.

Bu çerçevede, genç dostu sağlık birimleri oluşturularak, gençlerin sağlık hizmetlerinden yararlanmaları artırılacaktır.

Ayrıca gençler için önemli bir koruyucu önlem olan HPV (İnsan Papilloma Virüsü) aşısının ulusal aşı takvimine dahil edilmesi ve yaygınlaştırılmasına/bilinirliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Sağlık Eğitim Programları, Spor ve Sağlık İlişkisinin Güçlendirilmesi vb. programlar bu faaliyete katkı sunacaktır.

2.

STRATEJİ

Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi

Faaliyet 2.2

Ülke genelinde Toplum Sağlığı Merkezlerinin kapasitesi artırılabilecek; bu Merkezlerin Sağlıklı Hayat Merkezleri başta olmak üzere bağlı birimleri yaygınlaştırılacak ve kapasiteleri güçlendirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü)	CB (SBB), Sağlık Bakanlığı (Strateji Geliştirme Başkanlığı, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), ASHB (KSGM, ATHGM, EYHGM), Yeşilay			X	X	X	-Sağlıklı Hayat Merkezi sayısındaki artış -Evde sağlık hizmetinden yararlanan kadın sayısı -KETEM’lerde tarama yapılan kadın sayısı -Aile Planlaması hizmeti alan kadın sayısı

AÇIKLAMA

Kadın sağlığı alanında birinci basamak sağlık hizmetlerinin nicelik ve niteliği önemlidir. Toplum Sağlığı Merkezleri, farklı ihtiyaçlara özgü hizmet modellerini (örn. zoonotik hastalıklarla mücadele, KETEM vb.) uygulayan yapıdır. Beslenme, fiziksel aktivite, üreme sağlığı, ruh sağlığı, çocuk ve ergen sağlığı, bağımlılık konularında danışmanlık sağlayan Sağlıklı Hayat Merkezleri, kadınların ihtiyaç duyduğu birinci basamak sağlık hizmetlerinin bir çoğuna tek merkezden ulaşabilmesine imkan vermektedir. Faaliyet 1.2 ve 1.3 kapsamında gerçekleştirilecek araştırma sonuçları da dikkate alınarak, bilimsel verilerle uyumlu bir yaygınlık ve kapasitede hizmet verecek birimler, kadın sağlığına ilişkin sorunların çözümüne yönelik ilerleme sağlanmasına yardımcı olacaktır. Söz konusu merkezlerin ülke genelinde ihtiyaçlar ve bütçe imkanları dahilinde yaygınlaştırılması/güçlendirilmesi, kadın ve genç dostu hizmet sunma kapasitesinin artırılması amaçlanmaktadır.

Toplum Sağlığı Merkezleri ve bu merkezlerin Sağlıklı Hayat Merkezleri başta olmak üzere bağlı birimlerinde çalışan personelinin kadın sağlığı, kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki engeller başta olmak üzere bu alanda üretilen bilgiyi öğrenebilecekleri eğitim/hizmet modeli geliştirilerek kapasitesinin artırılması sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi

Faaliyet 2.3

Doğum öncesi/sonrası bakım, sağlıklı koşullarda doğum hizmetleri yaygınlaştırılacak sunulan hizmetlerin niteliği artırılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü)	Sağlık Bakanlığı (İlgili Diğer Birimler), SGK (GSSGM), İçişleri Bakanlığı (GİB), Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör		X	X	X	X	-Doğum öncesi bakım alan kadın oranında artış -Hastanede doğum oranında artış -Doğum sonrası bakım oranlarında artış -Bölgeler arası farktaki azalma

AÇIKLAMA

Söz konusu hizmetlerin yaygınlaşması, anne ölümlerinin azaltılmasında ve kadınların cinsel sağlık ve üreme sağlığının iyileştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

2.

STRATEJİ

Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi

Faaliyet 2.4

Özel politika/hizmet gerektiren kadınların ve kız çocuklarının sağlık hizmetlerine eşit erişimleri amacıyla tedbirler alınacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM)	ASHB (KSGM, EYHGM), ÇSGB (ÇGM), İçişleri Bakanlığı (GİB, AFAD)	X	X	X	X	X	-Sağlık taraması yapılan mevsimlik tarım işçisi kadın sayısı -Sağlık taraması yapılan mülteci kadın sayısı -Sağlık taraması yapılan engelli kadın sayısı

AÇIKLAMA

Mevsimlik tarım işçisi, engelli, geçici koruma altında, afet ve acil durum sonrası vb. özel politika/hizmet gerektiren kadınların ve kız çocuklarının izlemlerinin yapılması; doğum öncesi, doğum, doğum sonrası bakımları ve kanser taramalarından yararlanmaları için "mobil sağlık hizmetleri" de dahil gerekli önlemlerin alınması ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Ayrıca ülkemizin deprem kuşağında yer alması, 6 Şubat tarihli Kahramanmaraş depremleri, küresel iklim krizi ve ülkemizde son yıllarda sıkça yaşanan sel, yangın vb. felaketler birlikte değerlendirildiğinde özellikle afet ve acil durumların yaşandığı bölgelerde kadınlara, adölesanlara ve kız çocuklarına özel güvenli alanların tesisi; sağlık, hijyen ve gıda ihtiyaçlarının tespiti ve karşılanması için özel ve mobil hizmet noktalarının oluşturulması da dikkate alınmalıdır.

2. STRATEJİ

Sağlık hizmeti sunumunda kadınlara yönelik yaşam boyu, farklılaşan ihtiyaçları karşılayan, kapsamlı ve bütüncül kadın sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi

Faaliyet 2.5

Afet ve acil durumlarda sunulacak üreme sağlığı hizmet modelinin uygulanması ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM)	ASHB (KSGM), İçişleri Bakanlığı (AFAD), Sağlık Bakanlığı (Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), TBB, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Uluslararası kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen eğitim sayısı -Koordinasyonun güçlendirilmesi için yapılan çalışma sayısı (toplantı, çalıştay, protokol, mevzuat vb) -Eğitim verilen kişi sayısı

AÇIKLAMA

Afet ve acil durumlarda sunulacak üreme sağlığı hizmetleri için asgari hizmet sunumu kapsamında eğitim programları düzenlenmesi ve koordinasyonun güçlendirilmesi amacıyla programlar düzenlenmesi; protokol, uygulama genelgesi vb. mevzuatın yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.

3.

STRATEJİ

Sağlık alanında çalışanların, eğitimci ve öğrencilerin kadının güçlenmesi alanında bilgi ve farkındalığının artırılması

Faaliyet 3.1

Sağlık alanında eğitim veren ortaöğretim kurumları öğretmen ve öğrencilerine yönelik kadının güçlenmesi, kadına yönelik şiddet ile erken yaşta ve zorla evlilikler konularında panel/seminer/konferans vb. farkındalık çalışmaları düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü), Sağlık Bakanlığı (HSGM)	ASHB (KSGM)		X	X	X	X	-Gerçekleştirilen panel/seminer/konferans sayısı -Etkinliklere katılan öğretmen ve diğer personel sayısı (kadın/erkek) -Etkinliklere katılan öğrenci sayısı (kadın/erkek)

AÇIKLAMA

Söz konusu faaliyet, ilgili ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler ve bu okullardaki öğrencilere yönelik olarak gerçekleştirilecektir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenlerinin ilgili konularda eğitici eğitimleri almaları sağlanarak; belirli aralıklarla okullarda seminer, toplantı gibi etkinlikler düzenlemeleri sağlanacaktır. Eğitimler ön test ve son test uygulanmasıyla değerlendirilecektir.

3. STRATEJİ

Sağlık alanında çalışanların, eğitimci ve öğrencilerin kadının güçlenmesi alanında bilgi ve farkındalığının artırılması

Faaliyet 3.2

Sağlık alanında eğitim veren üniversitelerdeki akademisyen, idari personel ve öğrencilere yönelik, kadının güçlenmesi, kadın-erkek eşitliği, kadına yönelik şiddet ile erken yaşta ve zorla evlilikler konularında panel/ seminer/konferans vb. farkındalık çalışmaları düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK, ASHB (KSGM)	Üniversiteler		X	X	X	X	-Gerçekleştirilen panel/ seminer/konferans sayısı -Etkinliklere katılan akademisyen ve diğer personel sayısı (kadın/ erkek) -Etkinliklere katılan öğrenci sayısı (kadın/ erkek) -Bu konuda yürütülen proje sayısı

AÇIKLAMA

Söz konusu programlar, üniversitelerin Tıp Fakülteleri, Sağlık Bilimleri Fakülteleri, Sağlık Yüksekokulları, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları ve ilgili diğer fakülte ve yüksekokullarda düzenlenecektir. Bahsi geçen çalışmaların belirli aralıklarla tekrarlanması sağlanacaktır.

3.

STRATEJİ

Sağlık alanında çalışanların, eğitimci ve öğrencilerin kadının güçlenmesi alanında bilgi ve farkındalığının artırılması

Faaliyet 3.3

Sağlık çalışanlarına kadının güçlenmesi, kadına yönelik şiddet ile erken yaşta ve zorla evlilikler konularında panel/seminer/konferans vb. farkındalık çalışmaları düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (HSGM, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), ASHB (KSGM)	CBİKO, Sağlık Bakanlığı (İlgili Diğer Birimler), Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar		X	X	X	X	-Etkinliklere katılan sağlık personeli sayısı (kadın/erkek) -Gerçekleştirilen panel/seminer/konferans sayısı

AÇIKLAMA

Sağlık çalışanlarının belirtilen alanlarda farkındalığının artırılmasına yönelik uzun süredir devam eden çalışmalar sürdürülecek; ayrıca bahsi geçen hedef gruba kadının güçlenmesi, kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evlilikler konularında profesyonel eğitimler verilecektir. Eğitimlerin belirli aralıklarla tekrarlanması sağlanacaktır.

Eğitimlerin düzenlenmesi, materyallerin yaygınlaştırılması ve eğitimlere erişilebilirliğin kolaylaştırılması adına Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi "Uzaktan Eğitim Kapısı"ndan da faydalanılacaktır.

4. STRATEJİ

Kadınların sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi

Faaliyet 4.1

Kadınlarda sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM), Sağlık Bakanlığı (Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, HSGM)	MEB (HBÖGM), ASHB (ATHGM, SYGM, EYHGM, ÇHGM, Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı), İçişleri Bakanlığı (GİB), GSB (KYGM, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör, Medya kuruluşları	X	X	X	X	X	-Kadınların sağlık okuryazarlığındaki oransal değişim -Hazırlanan görsel/basılı materyal sayısı -Düzenlenen etkinlik sayısı -Panel/ seminerlere katılan kadın sayısı

AÇIKLAMA

Eğitim, seminer ve paneller, ADEM, SODAM, ÇATOM, Toplum Sağlığı Merkezleri, HEM, hanımlar lokalleri, KYGM Yurtları, Gençlik Merkezleri vb. çoğunlukla kadınların başvurduğu/yararlandığı merkezlerde ve/veya kurumlarda düzenlenecektir.

Bilgilendirme materyalleri;

-Sağlığın korunması ve geliştirilmesi (sağlıklı beslenme, obezite ile mücadele, fiziksel aktivitenin önemi vb.)

-Gebelik dönemi aşıları,

-Erken teşhisin önemi ve etkileri,

-Üreme sağlığı, üreme hakları,

-Genetik hastalıklar, akraba evlilikleri,

-Bağışıklamanın önemi,

-Hasta hakları,

-HPV aşısı,

-Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunma gibi konularda hazırlanacak olup, özellikle yukarıda belirtilen birimlerde ve Geçici Barınma Merkezleri, Aile Sağlığı Merkezleri, Göçmen Sağlığı Merkezleri, SYDV ve Sosyal Hizmet Merkezleri'nde dağıtım yapılacaktır. Yazılı/görsel materyaller engelli erişimine uygun şekilde, Türkçe ile Arapça dillerinde hazırlanacaktır.

Eğitimin düzenlenmesi ve materyallerin yaygınlaştırılması kapsamında Halk Eğitim Merkezleri Bilişim Ağından (HEMBA) yararlanılacaktır. Ayrıca, Kadın Odaklı Sağlık Eğitimleri: Gençlik ve Kadın Sağlığına Yönelik Kampanyalar, Genç Kadınlar İçin Mentörlük Programları bu faaliyete katkı sunacaktır.

4.

STRATEJİ

Kadınların sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi

Faaliyet 4.2

Kadınların bağımlılıkla mücadele ve tedaviye başvurmaları kapsamında güçlenmeleri için bilgi ve farkındalık artırıcı etkinlikler düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (ATHGM), Sağlık Bakanlığı (HSGM)	ASHB (KSGM, SYGM, EYHGM, ÇHGM), MEB (HBÖGM), İçişleri Bakanlığı (GİB), GSB (KYGM, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Yeşilay, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör	X	X	X	X	X	-Hazırlanan görsel/basılı/ dijital içerik sayısı -Düzenlenen etkinlik sayısı -Panel/ seminerlere katılan kadın sayısı -Bağımlılık tedavilerine başvuran kadın oranındaki artış

AÇIKLAMA

Eğitim/seminer/paneller, ADEM, SODAM, ÇATOM, Toplum Sağlığı Merkezleri, HEM, KYGM Yurtları, Gençlik Merkezleri, hanımlar lokalleri vb. çoğunlukla kadınların başvurduğu/yararlandığı merkezlerde düzenlenecektir.

Eğitimlerde ön test ve son test uygulanarak katılımcıların eğitimler sonucu edindiği bilgi ve farkındalık düzeyi ölçülecektir.

Ayrıca eğitimlerde katılımcıların ilave olarak bilgi edinmesi ve konuya dair bilinçlenmeleri amacıyla kurumsal ortak Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin görsel ve dijital materyalleri hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca, eğitimlerin düzenlenmesi kapsamında Halk Eğitim Merkezleri Bilişim Ağından (HEMBA) yararlanılacaktır.

4. STRATEJİ

Kadınların sağlık bilincinin artırılması ve sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi

Faaliyet 4.3

İş sağlığı ve güvenliği konusunda kadın çalışanların yoğun olduğu sektörlerde çalışanlara ve işverenlere yönelik panel/seminer gibi farkındalık etkinlikleri düzenlenecek; bu etkinliklerde kullanılmak üzere afiş/broşür vb. materyaller hazırlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇSGB (İSGGM)	ASHB (KSGM), Sağlık Bakanlığı (HSGM), Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü), Sendika ve Konfederasyonlar, STK'lar, Özel Sektör			X	X	X	-Panel/seminerlere katılan kadın ve erkek sayısı -Hazırlanan ve dağıtılan görsel/basılı materyal sayısı -Düzenlenen etkinlik sayısı

AÇIKLAMA

Çalışma hayatındaki sağlık riskleri, meslek hastalıkları, destek tedavileri ve iş kazalarına ilişkin alınabilecek önlemler, başvuru mekanizmaları, yürürlükteki mevzuat ve hak/sorumluluklar konularında özellikle kadınların yoğun olarak çalıştığı sektörlerdeki kadın çalışanlara ve işverenlere yönelik bilgilendirme materyalleri hazırlanacak ve eğitimler gerçekleştirilecektir. Ayrıca iş sağlığı ve güvenliği uzmanları/eğiticilerine yönelik kadın sağlığı/üreme sağlığı konularında eğitim düzenlenecektir. Yazılı/görsel materyallerin engelli erişimine uygun şekilde ve ihtiyaç duyulan farklı dillerde hazırlanması sağlanacaktır.

5.

STRATEJİ

Toplumun kadın ve erkek her yaş grubunda, kadın sağlığı konusunda bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılması

Faaliyet 5.1

Birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında toplumun tüm kesimlerine yönelik bilgilendirme materyalleri (afiş, broşür vb) hazırlanacak ve dağıtılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Sağlık Bakanlığı (Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, HSGM)	ASHB (KSGM, ATHGM, SYGM, EYHGM), MEB (HBÖGM), İçişleri Bakanlığı (GiB), Gençlik ve Spor Bakanlığı (KYGM, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar, Özel Sektör		X	X	X	X	-Hazırlanan afiş/broşür sayısı -Dağıtılan afiş/broşür sayısı

AÇIKLAMA

Erkelere yönelik cinsel sağlık/üreme sağlığı, üreme hakları, erken yaşta evliliklerin/adölesan gebeliklerin zararları ve kadına yönelik şiddet konularında bilgilendirme materyalleri hazırlanacak ve Aile Sağlığı Merkezleri, üniversitelerin mediko-sosyal birimleri, Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM), KYGM Yurtları, Gençlik Merkezleri, SYDV, Geçici Barınma Merkezleri, Göçmen Sağlığı Merkezlerinde dağıtımı yapılacaktır. Yazılı/görsel materyaller engelli erişimine uygun şekilde, Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinde hazırlanacaktır.

Spor Etkinliklerine Entegre Sağlık Seminerleri, Sporla İlişkili Sağlık Kampanyaları, Online Sağlık ve Egzersiz Rehberlik Programları bu faaliyete katkı sunacaktır.

5.
STRATEJİ

Toplumun kadın ve erkek her yaş grubunda, kadın sağlığı konusunda bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılması

Faaliyet 5.2

Er ve erbaşlara verilen eğitimlerde cinsel sağlık/üreme sağlığı, üreme hakları konularına yer verilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Milli Savunma Bakanlığı (Askeri Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü)	Sağlık Bakanlığı (HSGM)	X	X	X	X	X	-Eğitim verilen erbaş/er sayısı -Düzenlenen eğitim sayısı

AÇIKLAMA

Milli Savunma Bakanlığı tarafından uzun yıllardır sürdürülen erbaş ve erlere yönelik cinsel sağlık/üreme sağlığı, üreme hakları, konularındaki eğitimlerin devamı sağlanacaktır.

5.

STRATEJİ

Toplumun kadın ve erkek her yaş grubunda, kadın sağlığı konusunda bilgi ve farkındalık düzeyinin artırılması

Faaliyet 5.3

AEP (Aile Eğitim Programı) kapsamında paydaş kurum ve kuruluşların personeline yönelik yapılan eğitimlerde cinsel sağlık/üreme sağlığı ve üreme hakları konularına yer verilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (ATHGM)	Sağlık Bakanlığı (HSGM)	X	X	X	X	X	-Eğitim verilen kurum sayısı -Eğitim alan kişi sayısı (kadın/erkek)

AÇIKLAMA

ASHB tarafından yürütülen Aile Eğitim Programları içeriğine "cinsel sağlık, üreme sağlığı ve üreme hakları" konuları eklenecektir.

EKONOMI

MEVCUT DURUM

1. Kadın istihdamının artırılması, kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kapsayıcı ve sürdürülebilir büyümenin desteklenmesi açısından hayati öneme sahiptir. Kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin bireysel olarak kadınlar üzerinde yarattığı değer kadar, aile ve toplum üzerinde de olumlu etkileri vardır. Bu nedenlerle, kadınlar için işgücünde eşit fırsatların teşvik edilmesi, daha eşitlikçi ve müreffeh bir toplum inşa etmenin önemli bir unsurudur. 2015 yılında yapılan projeksiyonlar, kadınların ve erkeklerin çalışma hayatına eşit katılımının sağlanmasının 2025 yılı küresel ekonomisine 28 trilyon dolar katkıda bulunacağını tahmin etmektedir. Somutlaştırmak gerekir ise tahmin edilen katkı Çin ve ABD ekonomilerinin 2014 yılındaki toplam büyüklüğüne denktir (TÜSİAD, AÇEV, PwC; 2019:9).
2. Kadınların insana yakışır koşullarda çalışma hakkına erişimi, kadınların insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kadınların güçlenmesine hizmet etmektedir. Kadınların ekonomik hayata katılımları yoluyla güçlenmesinin kadınlara, ailelere, topluma ve ekonomiye önemli katkıları bulunmaktadır. Kadınların güçlenmeleri; daha istikrarlı ve adil toplumların oluşmasına, kalkınma, sürdürülebilirlik ve insan hakları alanlarındaki uluslararası hedeflere ulaşılmasına, yaşam kalitesinin yükselmesine ve güçlü ekonomiler inşa edilmesine katkı sağlamaktadır (ILO, 2021:14).

Tablo 10: Dünya, OECD, AB ve Türkiye’de İşgücüne Katılım ve İstihdam Oranı (%) (15+ Yaş) (2022)

	İşgücüne Katılım Oranı			İstihdam Oranı		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Dünya	59,8	47,3	72,5	56,4	44,5	68,3
OECD	60,9	53,2	69	57,8	50,5	65,7
AB-27	57,6	51,9	63,7	54,1	48,5	60
Türkiye	53,1	35,1	71,4	47,5	30,4	65
Türkiye -2018	53,1	34,1	72,5	47,3	29,4	65,6

Kaynak: <https://ilostat.ilo.org/>, <https://data.oecd.org/>, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, TÜİK, İşgücü İstatistikleri

3. ILO tarafından modelleştirilmiş ve genel itibarıyla 189 ülkeden elde edilen tahminlere göre; Dünyada 2022 yılında 15 yaş üzeri toplam nüfusta işgücüne katılma oranı %59,8; erkeklerde %72,5; kadınlarda ise %47,3'tür. İstihdam oranları ise sırasıyla %56,4; %68,3 ve %44,5'tir (ILO, 2022).
4. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) üyesi olan ülkelerde ise 2022 yılında 15 yaş üzeri toplam nüfusta işgücüne katılma oranı %60,9; erkeklerde %69; kadınlarda ise %53,2'dir. İstihdam oranları ise sırasıyla %57,8; %65,7 ve %50,5'tir (OECD, 2022).
5. Avrupa Birliği (AB-27) ortalamasına bakıldığında 15 yaş üzeri toplam nüfusta işgücüne katılma oranı %57,6; erkeklerde %63,7; kadınlarda ise %51,9'dur. İstihdam oranları ise sırasıyla %54,1; %60 ve %48,5'tir (Eurostat, 2022).
6. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere genel itibarıyla tüm Dünyada kadınların işgücüne katılma oranları ve istihdam oranları, erkeklere göre daha düşüktür. Bununla birlikte üyesi bulunduğumuz OECD ile aday ülke konumunda olduğumuz Avrupa Birliği ortalamasındaki cinsiyet uçurumu Dünya ortalamasına göre daha azdır.
7. 2022 yılı itibarıyla Türkiye'de 15 yaş ve üzeri çalışma çağında yaklaşık 65 milyon insan olup 34,5 milyonu (%53,1) işgücüne katılmaktadır. Kadınların işgücüne katılma oranı ile istihdam oranı erkeklerden çok daha düşüktür. Kadınların işgücüne katılma oranı %35,1; istihdam oranı %30,4 iken; erkeklerin işgücüne katılma oranı %71,4, istihdam oranı %65'tir (TÜİK, 2022). 2018 yılı ile kıyaslandığında cinsiyet açığında bir azalma eğilimi gözlenirse de önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.
8. Son yıllardaki artışa rağmen, Türkiye'deki işgücüne katılma oranları gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında hala istenilen düzeyde değildir. Bu durumun önemli bir sebebi de kadınların işgücüne katılma oranı ve istihdam oranının düşük olmasıdır. Küresel pandeminin yaşandığı 2020 yılında %30,9 olarak gerçekleşen kadınların işgücüne katılma oranı 2022 yılında ise %35,1'e yükselmiştir.

Tablo 11: İşsizlik Oranları (%)

	2018			2022		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
İşsizlik oranı (15+ yaş)	10,9	13,7	9,6	10,4	13,4	8,9
İşsizlik oranı (15-24 yaş)	20	24,7	17,5	19,4	25,2	16,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

9. Kadın istihdamı alanındaki bir diğer problem de yüksek işsizlik oranlarıdır. 2022 yılında Türkiye genelinde 15 yaş üzeri çalışan nüfus içinde işsizlik oranı kadınlar için %13,4, erkekler için ise %8,9'dur. Bu durum kadınların iş bulmak konusunda oldukça dezavantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir.
10. Öte yandan 15-24 yaş grubu işsizlik oranları cinsiyet kırılımında çok daha dikkat çekicidir. Türkiye’de bu yaş grubundaki yaklaşık 5,3 milyon potansiyel işgücü bulunmakta iken bunların yaklaşık 1 milyonu işsizdir ve oransal olarak bakıldığında ise %19,4'lük bir işsizlik oranı söz konusudur. Bu oran genç kadınlarda %25,2'ye tırmanmaktadır. Öte yandan 2018'e kıyasla bu yaş grubundaki kadınların işsizlik oranında bir artış söz konusudur.

Tablo 12: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençler (15-24 yaş) (2022)

	2022		
	Toplam	Kadın	Erkek
Sayı (Bin Kişi)	2.900	1.896	1.004
Oran (%)	24,2	32,3	16,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

11. Bununla birlikte günümüzde “Ne Eğitimde Ne İstihdamda Yer Alan” [Not in Education, Employment or Training (NEET)] gençler konusu gittikçe büyüyen bir sorun haline gelmektedir. NEET grubu içerisinde kadınlar çarpıcı şekilde daha büyük bir paya sahiptir.
12. Bununla birlikte hem kadınlarda hem de erkeklerde eğitim durumu yükseldikçe NEET oranlarının da yükselmesi dikkat çekmektedir. Bu veriler gençlerin eğitimden işgücü piyasasına geçişte sorunlarla karşılaştığını göstermektedir.

Tablo 13: Kadın İstihdamının Sektörel Dağılımı (%)

Yıl	Hizmetler	Tarım	Sanayi+İnşaat
2018	57,9	26	16,1
2022	61,5	20,5	18

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

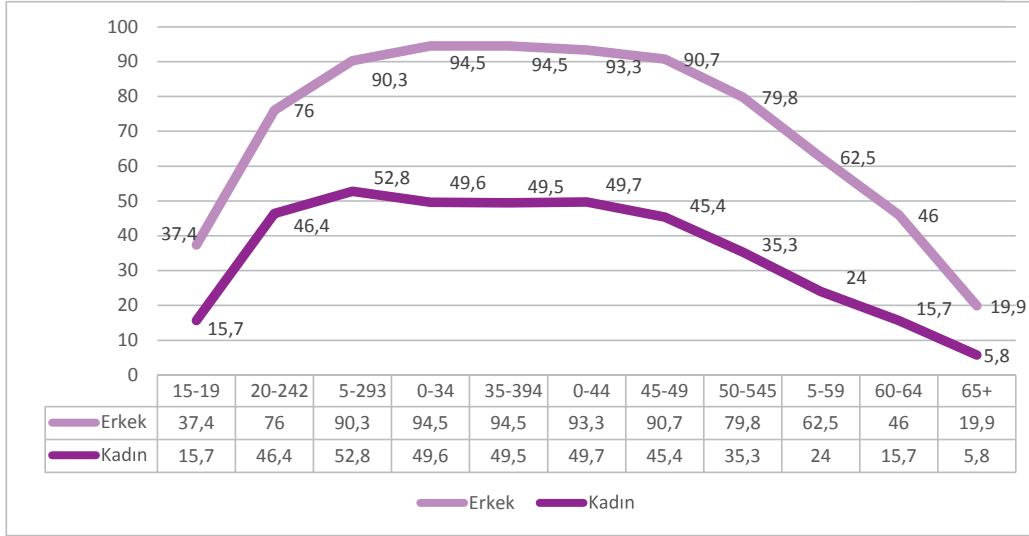
13. Kadın istihdamının sektörel dağılımı yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde 2018-2022 döneminde tarım sektörünün payı %26'dan %20,6'ya düşerken, hizmetler sektörünün payı %57,9'dan %61,5'e yükselmiştir. Sanayi ve inşaat sektörlerindeki kadın istihdamının rolü ise %16-18 aralığında seyretmiştir.

Tablo 14: İstihdam Edilenlerin Yıllara ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları (Bin Kişi)

	2018			2022		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	5.297	2.354	2.943	4.866	2.044	2.822
İmalat	5.232	1.325	3.907	6.158	1.651	4.507
İnşaat	1.992	81	1.911	1.846	91	1.755
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1.428	995	433	1.836	1.286	550
Bilgi ve iletişim	230	52	178	282	67	215
Konaklama ve yiyecek hizmetleri	1.630	411	1.219	1.699	506	1.193

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

14. İşgücü piyasasında istihdam edilenlerin yıllar itibarıyla ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kollarına ilişkin veriler incelendiğinde erkek ve kadın meslekleri arasında açık bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin, inşaat ile bilgi ve iletişim faaliyet kolunda erkeklerin sayısal olarak kadınlardan çok daha fazla yer aldığı gözlemlenirken, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyet kolunda ise kadınların sayısal olarak daha fazla yer aldığı görülmektedir.

Şekil 2: Yaşa ve Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı, 2022 (15+yaş, %)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

15. Yaşa göre işgücüne katılma oranlarında kadın ve erkekler arasında farklılıkların olduğu görülmektedir. Erkeklerin işgücüne katılma oranı 35-39 yaş aralığına kadar istikrarlı bir şekilde artarken, sonrası yaş aralıklarında azalmaktadır. Şekil 2'de görüldüğü üzere, 25-29 yaş aralığına kadar artan ve 25-29 yaş aralığında maksimuma ulaşan kadınların işgücüne katılımı 30'lu yaşların başından itibaren azalmakta, 40-44 yaş aralığında tekrar hafif bir yükselme eğilimi göstermekte sonrasında ise yeniden azalmaktadır. Kadınların 29 yaş sonrasında işgücüne katılma oranındaki düşüşün nedeni kadınların bu yaşta yakın ebeveyn kontrolü gerektiren sıfır altı yaş grubu çocuklarını büyütme amacıyla işgücü piyasasından ayrılmaları ile açıklanabilir (ILO,2021:45).

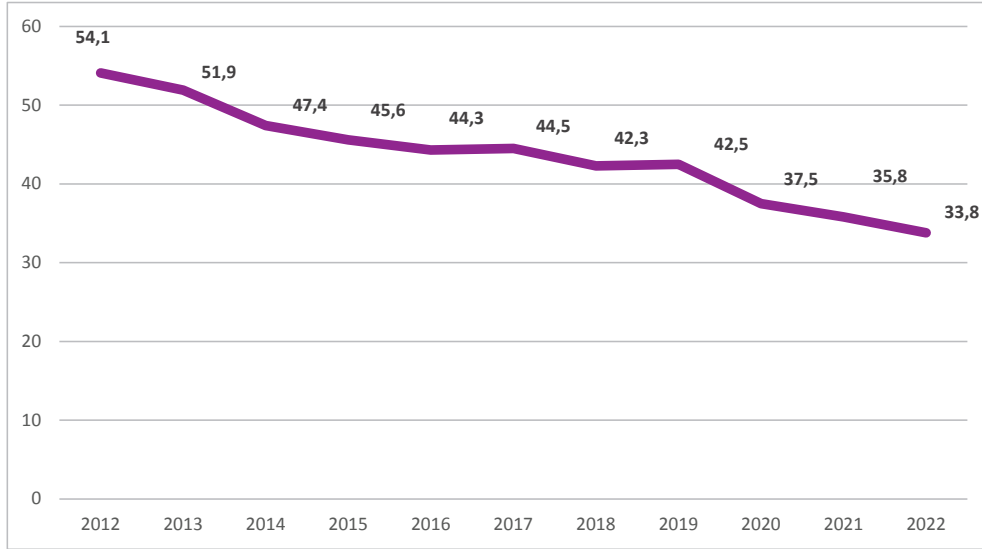
Tablo 15: İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre İşteki Durumu (%)

	2018			2022		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Ücretli veya yevmiyeli	68	65,4	69,2	70,5	70,8	70,4
İşveren	4,5	1,2	5,9	4,5	1,7	5,8
Kendi hesabına çalışan	17	9,7	20,5	16,3	9,2	19,8
Ücretsiz aile işçisi	10,5	23,7	4,4	8,7	18,3	4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

16. Dünya genelinde çalışan kadınların yaklaşık %18'i ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Ücretsiz aile işçileri genellikle düşük maaş alıp (eğer alırlarsa) ve yoksulluk içinde yaşamaktadırlar. İş sözleşmesi olmadan çalışmakta ve sosyal koruma sistemlerine ya hiç erişememekte ya da bağımlı bir şekilde dolaylı olarak erişim sağlamaktadırlar. Dünya genelinde çalışan erkeklerin sadece %6,5'i ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır (ILO, 2020:35).
17. 2022 yılında kadın çalışanların %70,8'i ücretli veya yevmiyeli, %18,3'ü ücretsiz aile işçisi, %9,2'si kendi hesabına çalışmakta iken %1,7'si de işveren durumundadır. Tablo 15'te ücretsiz aile işçiliğinin istihdamdaki yerinin gittikçe düşmekte olduğu, ücretli ve yevmiyeli olarak istihdam edilenlerin payının da arttığı görülmektedir. Ancak erkeklerle kıyaslandığında kadınların ücretsiz aile işçiliği oranı oldukça yüksektir. Kadınların işveren olma ve kendi hesaplarına çalışma oranları da erkeklere oranla çok daha düşük seyretmektedir.
18. Diğer taraftan ücretsiz aile işçilerinin büyük oranda kayıt dışı olarak istihdam edildiği bilinmektedir. İktisadi faaliyet bakımından aile içinde bir faaliyette bulunan kadınlar bu kategoride yer almakta ve herhangi bir sosyal güvenlik kaydı altına girmemekte, genellikle de eşlerinin sigortalılığı üzerinden sosyal güvenliğin sağlık yardımlarından faydalanmaktadırlar.

Şekil 3: Kayıtdışı Çalışan Kadınların Oranı, 2012-2022 (15+yaş, %)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

19. 2012 yılında esas işlerinden dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmaksızın çalışan kadınların oranı %54,1 iken, 2022 yılı itibarıyla bu oran %33,8'e gerilemiştir. 2022 yılında erkeklerin kayıtdışı çalışma oranı %23,4'tür.

Tablo 16: Kadınların İşgücüne Dâhil Olmama Nedenleri (Bin Kişi)

	İşgücüne dâhil olmayan kadın nüfusu	Ev işleriyle meşgul	Eğitim / Öğretim	Emekli	Çalışamaz halde
2018	20.174	11.061	2.324	1.130	2.696
2022	21.200	9.982	2.622	1.281	3.389

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri

20. Türkiye’de “ev işleri ile meşgul olma” kadınları işgücünün dışında tutan en önemli etkidir. 2022 yılında işgücüne dahil olmayan her 100 kadından 47’si ev işleriyle meşgul olduğu gerekçesiyle işgücüne dahil olamadığını belirtmiştir. 2018 yılına göre bu sayıda bir azalma görülse de, iş ve aile hayatının uyumu ile ilgili etkin politikalara ihtiyaç duyulduğu aşikârdır.

21. Bununla birlikte ülkemizde 06 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli art arda yaşanan iki büyük deprem sonrasında Türkiye Kadın Girişimciler Derneği ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi işbirliğinde deprem bölgelerinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin ihtiyaçlarını tespit etmek için yapılan bir çalışmada; bölgede yaşayan girişimci kadınların %70’i bakım yükümlülüklerinin arttığını belirtirmiştir. Aynı çalışmada görüşme yapılan kadın girişimcilerin ticari ve üretim faaliyetlerine devam edebilmeleri için öncelikli ihtiyaçlarının başında hibe, eleman ve ekipman desteği gelmektedir (KAGİDER, UN Women; 2023). Deprem bölgesinde faaliyet gösteren kadın üretici ve girişimcilerin yeniden oluşturulacak bir program çerçevesinde hem hayata bağlanmaları hem de ekonomik olarak yeniden güçlenmeleri sağlanmalıdır.

22. Yukarıda yer alan veriler incelendiğinde; yıllar itibarıyla kadınlar lehine bir iyileşme görülmekle birlikte, kadınların erkeklere göre işgücüne katılma ve istihdam alanlarında geride kaldığı, cinsiyete dayalı mesleki ve sektörel ayrışmanın yaşandığı, nitelik açısından düşük ve güvencesiz çalışmanın kadınlarda daha yaygın olduğu, işgücüne dahil olmayan nüfusun çok önemli bir kısmını kadınların oluşturduğu ve özellikle hane içindeki bakım yükünün bu durumun en önemli nedeni olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Kadınların hem çalışma koşullarının iyileştirmesi hem de işgücü dışında olan kadınların insana yakışır iş imkânlarına kavuşması için alınacak önlemler hem kadınların hem de toplumsal refahın artırılması için önemlidir (ILO, 2021:87).

KAYNAKLAR

Eurostat (2022). *Labour Force Survey*. (02/09/2023 tarihinde <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> adresinden ulaşılmıştır.)

ILO (2021). *“Dünyada ve Türkiye’de Çalışma Yaşamında Kadın”*. (09/09/2023 tarihinde <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1913/ILO-Kitap.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden ulaşılmıştır.)

ILO (2022). *Modelled Estimates*. (02/09/2023 tarihinde https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer10/?lang=en&segment=indicator&id=EAP_2WAP_SEX_AGE_RT_A adresinden ulaşılmıştır.)

ILO (2020). *World Employment and Social Outlook: Trends 2020*. (15.09.2023 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf adresinden ulaşılmıştır.)

KAGİDER, UN Women (2023). *Deprem Bölgesindeki Kadın Girişimciler İhtiyaç Analizi* (20.09.2023 tarihinde https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-03/%C4%B0htiya%C3%A7%20Analizi_TUR.pdf adresinden ulaşılmıştır.)

OECD (2022). *Labour Force Statistics*. (02/09/2023 tarihinde <https://stats.oecd.org> adresinden ulaşılmıştır.)

TÜİK (2022). İşgücü İstatistikleri. (02/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1> adresinden ulaşılmıştır.)

TÜSİAD, AÇEV, PwC (2019). *“İş Ve Özel Yaşam Dengesi Yolunda Çocuk Bakım Ve Eğitim Kurumlarının Yaygınlaştırılması”*. (07/09/2023 tarihinde <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10255-is-ve-ozel-yasam-dengesi-yolunda-cocuk-bakim-ve-egitim-kurumlarinin-yayginlastirilmasi> adresinden ulaşılmıştır.)

EYLEM PLANI

TEMEL AMAÇ

Kadınların ekonomik güçlenmeleri için değişen işgücü piyasasına tam, eşit ve etkin katılımlarını sağlamak.

STRATEJİLER

01

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması.

02

Kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılması.

03

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması.

04

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması.

1.
STRATEJİ

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması

Faaliyet 1.1

Kadın istihdamının artırılması ve işyerlerinde psikolojik tacizle mücadele alanlarında var olan genelgeler ihtiyaç doğrultusunda güncellenerek hayata geçirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇSGB (ÇGM)	CB (SBB), ASHB (KSGM), TİHEK, KDK, Meslek Kuruluşları, STK'lar, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Güncellenen genelge sayısı

AÇIKLAMA

2010/14 sayılı ve "Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması" konulu, 2011/2 sayılı ve "İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi" konulu Başbakanlık Genelgeleri içerik ve işlerlik açısından gözden geçirilerek, oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenecek ve genelgelerde yer alan tedbirlerin hayata geçirilmesi amacıyla gerekli önlemler alınacaktır.

1. STRATEJİ

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması

Faaliyet 1.2

İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusundaki mevzuat düzenlemeleri, kadın erkek eşitliği perspektifiyle yeniden gözden geçirilecek ve gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM), ÇSGB (ÇGM), MEB (TEGM)	ASHB (EYHGM) SGK, TBB, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik sayısı

AÇIKLAMA

Bakım sorumluluklarının gerek ebeveynler arasında gerek kurumsal bakım hizmetleriyle paylaşılmasına yönelik mevcut destek ve teşvik mekanizmalarının ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. Doğum öncesi ve sonrası ücretli ve ücretsiz izinler gözden geçirilecek, uygulamalarına ilişkin raporlar hazırlanacak, ikincil mevzuatlar hayata geçirilecek ve ihtiyaçlar doğrultusunda çalışma yapılacaktır.

Mesai saatleriyle okul saatlerinin uyumlaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca yaşlı ve engelli bakımı konusunda da farklı ihtiyaçlara cevap verecek uygun kaliteli, ekonomik ve kolay erişilebilir modeller geliştirilerek yaygınlaştırma çalışmalarına başlanacaktır.

1. STRATEJİ

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması

Faaliyet 1.3

Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti veren kurumlar için ortak bir düzenleme yapılacak ve hizmet sunum modelleri çeşitlendirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (TEGM) ASHB (ÇHGM)	CB (SBB), ASHB (KSGM) ÇŞİDB (YYGM) TBB, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik sayısı

AÇIKLAMA

Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerine yönelik dağınık bir mevzuat bulunduğundan bu durum uygulamada ortak asgari standartların sağlanamaması, yetersiz hizmet kalitesi sunumu ve denetim eksikliği gibi sorunlara yol açabilmektedir. Bu hizmetlerin tek elden yürütülmesi noktasında Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sorumluluğunda mevzuatın tek çatı altında toplanması ve hizmet çeşitliliğine imkan tanıyacak şekilde geliştirilmesine yönelik çalışma yürütülecektir.

1. STRATEJİ

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması

Faaliyet 1.4

Başta tarım sektörü olmak üzere kadınların kayıt dışı çalışmalarını önleyici ve sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
SGK TOB (TRGM) ASHB (KSGM)	ÇSGB (ÇGM), İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı) İŞKUR, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Protokolün imzalanması -Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik sayısı

AÇIKLAMA

Özellikle tarımda kayıt dışılığın önüne geçebilmek amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (SGK), Tarım ve Orman Bakanlığı ve ASHB arasında çiftçilikle uğraşan kadınların sosyal güvenlik sistemine erişimlerini kolaylaştırıcı önlem ve tedbirlerin yer alacağı bir protokol imzalanması amacıyla çalışma yürütülecektir.

Ayrıca ev işçisi kadınlar odağında kadınların sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştırıcı ve kayıt dışılığı engelleyici mevzuat düzenlemeleri gözden geçirilerek ihtiyaç halinde revize edilecektir.

1. STRATEJİ

Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması

Faaliyet 1.5

Kadınların ekonomik hayata katılımlarını teşvik etmek ve kadın kooperatiflerini güçlendirmek amacıyla var olan mevzuat çalışmaları ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
Ticaret Bakanlığı (Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü), TOB (TRGM)	ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı (İhracat Genel Müdürlüğü), STB (Milli Teknoloji Genel Müdürlüğü), ÇŞİDB (YYGM), ÇSGB (ÇGM), Hazine ve Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı), İŞKUR, SGK, TKDK, KOSGEB, TBB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	- Mevzuatta gerçekleştirilen değişiklik sayısı

AÇIKLAMA

Kadın çalışan sayısının artırılmasına yönelik var olan vergi indirimleri, sosyal güvenlik prim indirimleri gibi ekonomik teşviklerin etki analizi yapılarak söz konusu teşvikler yeniden ele alınarak çeşitlendirilecektir.

Kadın kooperatifçiliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve rekabet gücünü artırmak amacıyla başta vergi düzenlemeleri ve sigortalılık olmak üzere kooperatifçiliğe ilişkin mevzuat incelenecek ve gerekli çalışmalar yürütülecektir.

2.

STRATEJİ

Kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılması

Faaliyet 2.1

Kadınların, özellikle NEET genç kadınların, insana yakışır iş olanaklarına erişebilirliğini destekleyecek şekilde, değişen işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik beceriler kazanmaları amacıyla mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları ile danışmanlık faaliyetlerinden daha fazla yararlanmaları sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (HBÖGM, MTEGM), İŞKUR	ÇSGB (ÇGM), MYK, ASHB (KSGM), TOB, STB, TBB, Yerel Yönetimler, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Mesleki eğitim kurslarına ve işbaşı eğitim programlarına katılan kadın sayısı -Geleceğin meslekleri kapsamında düzenlenen mesleki eğitim kurslarına ve işbaşı eğitim programlarına katılan kadın sayısı

AÇIKLAMA

İçinde bulunduğumuz dijital çağ, kadın istihdamı açısından önemli fırsatlar doğurabilecek potansiyelindedir. Bu kapsamda; kadınların özellikle, NEET genç kadınların, insana yakışır iş olanaklarına erişebilirliğini destekleyecek şekilde, yeşil ve dijital dönüşümün etkilerine ve geleceğin ihtiyaçlarına uyum sağlayabilmesi ve üretkenliklerinin desteklenmesi için başta dijital beceriler olmak üzere, geleceğin mesleklerine yönelik beceriler kazanmaları amacıyla mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları ile danışmanlık faaliyetleri gerçekleştirilecek ve daha fazla yararlanmaları için desteklenecektir.

2.
STRATEJİ

Kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılması

Faaliyet 2.2

Kadınların istihdamının artırılması ve nitelikli işlerde yer almaları amacıyla üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde, sektörün ihtiyaç duyduğu konular ile dijital dönüşüm konusunda temel/başlangıç seviyesinde tanıtıcı eğitimlerin verilmesi teşvik edilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	ÇSGB (ÇGM), İŞKUR, MEB (HBÖGM), STB, MYK, ASHB (KSGM), Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar, Özel sektör	X	X	X	X	X	-Gerçekleştirilen eğitim programı sayısı -Eğitim Programlarına katılan kadın sayısı

AÇIKLAMA

Dijital ekonominin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikli işgücünün yetiştirilmesi amacıyla kadınlara yönelik veri analizi, yazılım, siber güvenlik, robotik uygulamalar, dijital iş süreçleri gibi alanlarda, yeşil dönüşüm kapsamında geleceğin sektörleri olan rüzgar, güneş, dalga enerjisi gelgit enerjisi, hidrojen enerjisi, jeotermal enerji, biokütle gibi yenilenebilir enerjinin üretildiği sektörlerde kadınların yeterli temsiline ve katılımının sağlanması için ilgili alanlarda kız çocuklarının ve kadınların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik gerekli bilgilendirme eğitim ve nitelikli/beceri kazandırma çalışmaları uygulanacaktır.

2.

STRATEJİ

Kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılması

Faaliyet 2.3

Geleceğin meslekleri, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarına kız çocuklarının yönlendirilmesi amacıyla farkındalık artırma çalışmaları yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	ÇSGB(ÇGM), MEB (TEGM, ÖÖKGM, HBÖGM, MTEGM), YÖK, İŞKUR, GSB, STB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör	X	X	X	X	X	-Çalışmalardan faydalanan kız çocuk sayısı

AÇIKLAMA

Kız çocuklarının geleceğin mesleklerinde yer almaları, teknolojik dönüşüm ve dijitalleşmenin işgücü piyasası için yaratacağı fırsatlardan eşit şekilde yararlanmaları amacıyla farkındalık artırma çalışmaları yapılacak, kariyer günleri düzenlenecek, alanda ön plana çıkmış rol modellerin deneyimleri ve tavsiyelerini paylaşmaları sağlanacaktır.

3.
STRATEJİ

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması

Faaliyet 3.1

Kadın erkek eşitliği perspektifinin başta istihdam politikaları olmak üzere ulusal ve yerel düzeyde politika oluşturma, planlama ve bütçeleme ve izleme süreçlerinin tüm aşamalarına sistematik ve sürdürülebilir şekilde entegrasyonu ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	CB (SBB), ASHB (SGB), Hazine ve Maliye Bakanlığı (Gelir İdaresi Başkanlığı), AB Başkanlığı, ÇSGB, TBMM (KEFEK, Plan ve Bütçe Komisyonu) Yerel Yönetimler, Üniversiteler, Uluslararası Kuruluşlar, STK'lar	X	X	X	X	X	-Ulaşılan kamu görevlisi sayısı -Geliştirilmiş araç, kılavuz ve rehber sayısı

AÇIKLAMA

Merkezi düzeyde ve başta Büyükşehir Belediyeleri olmak üzere yerel düzeyde, kadın erkek eşitliğine duyarlı bütçelemenin uygulanmasını ve kurumsallaşmasını güçlendirmek amacıyla kapasite ve araç geliştirme, savunuculuk ve analiz çalışmaları gerçekleştirilecektir.

3.

STRATEJİ

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması

Faaliyet 3.2

Kamu ve özel sektörün kadın erkek eşitliğini destekleyen uygulamalarının görünürlükleri artırılacak, bu tür uygulamaları yapan kurum ve kuruluşlara yönelik ödül sistemi geliştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇSGB (ÇGM)	CB (SBB), ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, İŞKUR, SGK, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	- Ödül sistemi geliştirilmesi - Ödül alan işyeri sayısı

AÇIKLAMA

Kadın erkek eşitliğini destekleyen uygulamalar (ilave izin hakları, işe dönüş programları, bakım için finansal destek, kreş ve emzirme odası gibi uygulamalar) çalışanların iş ve aile yaşamı dengesini kurabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu noktada kadın erkek eşitliğine duyarlı politikaların yaygınlaştırılması için söz konusu politikaları uygulayan ve eşitlikçi kurum kültürünü yaygınlaştıran iş yerlerine yönelik ödül sistemi geliştirilecektir.

3. STRATEJİ

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması

Faaliyet 3.3

Çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve şiddetle mücadele kapsamında işyerlerinde şiddete sıfır tolerans ilkesinin benimsenmesi için farkındalık artırma çalışmaları yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇSGB (ÇGM)	CB (SBB), ASHB (KSGM), ÇSGB (Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı), TİHEK, KDK, Ticaret Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, İŞKUR, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Gerçekleştirilen faaliyet sayısı -Konuyla ilgili oluşturulan basılı ve görsel materyal sayısı -Farkındalık çalışmalarına katılan kişi sayısı

AÇIKLAMA

Çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve hem kamu hem de özel sektörde şiddete sıfır tolerans ilkesinin benimsenmesi için bu alandaki tüm ulusal ve uluslararası düzenlemeler (AB direktifleri, ILO sözleşmeleri vb.) dikkate alınarak farkındalık artırma çalışmaları yapılacaktır. Konuyla ilgili rehber, spot filmler, belgeseller, broşür, afiş vb. basılı ve görsel materyaller hazırlanarak çalışanların ve işverenlerin bilgi sahibi olması sağlanacaktır.

3. STRATEJİ

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması

Faaliyet 3.4

Engelli, şiddet mağduru, geçici/uluslararası koruma altındaki kadınlar ile afetlerden etkilenen kadınların mesleki gelişimine ve istihdama katılımına yönelik eğitimler artırılabacak, işgücü piyasalarına girişlerinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
İŞKUR	CB (SBB), ASHB (KSGM, EYHGM), ÇSGB (ÇGM, UİGM), İçişleri Bakanlığı (GİB, AFAD), TOB (TRGM, EYDB, OGM, BÜGEM, HAYGEM), TİHEK, KDK, Meslek Kuruluşları, Kamu Görevlileri ile İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	- Mesleki eğitim kurslarından ve işbaşı eğitim programlarından faydalanan engelli kadın sayısı - Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen 11 ilde düzenlenen işbaşı eğitim programlarına ve mesleki eğitim kursuna katılan kadın sayısı - Mesleki eğitim kursu ve işbaşı eğitim programlarından faydalanan geçici ve uluslararası koruma altındaki kadın sayısı - Kadın konukevlerinden hizmet alırken meslek edindirme kurslarına yönlendirilen kadın sayısı

AÇIKLAMA

Eşitlikçi ve kapsayıcı bir çalışma hayatı için çifte dezavantaj yaşayan engelli, şiddet mağduru, geçici/uluslararası koruma altındaki kadınlar ile afetlerden etkilenen kadınların desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu nedenle söz konusu kadınların ekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak için mesleki gelişimlerine ve istihdama katılımlarına yönelik eğitimler artırılabacak, işgücü piyasalarına girişlerinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

3.
STRATEJİ

Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması

Faaliyet 3.5

Kadınlarla erkekler arasındaki ücret farkının belirlenmesi ve önlenmesi için veri kaynakları gözden geçirilecek ve Türkiye'deki işgücü yapısı göz önüne alınarak ölçüm araçları geliştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
TÜİK	ASHB (KSGM), ÇSGB (ÇGM), SGK, SPK, Meslek Odaları, İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Ölçüm aracı geliştirilmesi -Farkındalık artırma faaliyeti sayısı

AÇIKLAMA

Çalışma yaşamında kadınlar ve erkekler için eşit değerde işe eşit ücret ilkesinin daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesi amacıyla uygun bir ölçüm aracı oluşturmasına yönelik çalışmalar yapılacak ayrıca konuyla ilgili farkındalık artırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

4. STRATEJİ

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Faaliyet 4.1

Kadınlar tarafından yönetilen işletmeler özelinde, başta dijital araçlara erişimlerinin kolaylaştırılması, altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi, çalışanlara gerekli teknolojik yetkinlik ve becerilerin kazandırılması için örnek projeler oluşturulacak, finansal destek verilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
STB (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü), KOSGEB	ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı, TOB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Desteklenen proje sayısı -Desteklerden faydalanan kadın girişimci sayısı

AÇIKLAMA

Bilindiği üzere, kadın girişimcilerin değişen işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik özellikle finansal olarak desteklenmeleri önemlidir. Bu kapsamda; başta deprem bölgesinde ihracat yapan ve kadınlar tarafından yönetilen işletmeler özelinde, öncelikle dijital araçlara erişimlerinin kolaylaştırılması, altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi, çalışanlara gerekli teknolojik yetkinlik ve becerilerin kazandırılması için, işbirliği protokolleri imzalanacak, örnek projeler oluşturulacak, finansal destek verilecektir.

4.
STRATEJİ

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Faaliyet 4.2

Özellikle kırsalda kadın girişimciliğini destekleyen projelere öncelik verilmesi sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
STB (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü), TKDK	ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı, TOB, ÇSGB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Kooperatif Üst Birlikleri, Özel sektör	X	X	X	X	X	-Kadın girişimciliği alanında desteklenen proje sayısı

AÇIKLAMA

Kamu, özel sektör ve STK'lar bir araya getirilerek; yerel dinamiklere uygun olarak başta deprem bölgesindeki küçük ölçekli çalışan kadın girişimciler olmak üzere kadın girişimciliği projeler yoluyla desteklenecektir.

4.

STRATEJİ

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Faaliyet 4.3

Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	Ticaret Bakanlığı, TOB, ÇSGB, STB, KOSGEB, TRT, RTÜK, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Özel sektör, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Yapılan bilinçlendirme faaliyeti sayısı -Faaliyetlerden faydalanan kadın sayısı

AÇIKLAMA

Ülkemizin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak ve sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için ekonomik değer yaratan kadın girişimci sayısını artırmak, var olan kadın girişimcileri güçlendirmek ve onları dünya ile bütünleştirmek önem arz etmektedir. Bu kapsamda; girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla girişimciliğin önemi, finansal destekler, patent, markalaşma, kooperatifçilik, finansal okuryazarlık, mevcut teşvik ve ödül mekanizmalarının duyurulması, iş sağlığı ve güvenliği vb. konularda bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

4. STRATEJİ

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Faaliyet 4.4

Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar arttırılarak devam edecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı (Esnaflar, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü), TOB (TRGM, EYDB)	CB (SBB), MEB (HBÖGM), Kültür ve Turizm Bakanlığı, STB (Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü) ÇŞİDB (YYGM), TOB TKDK, TBB, Yerel Yönetimler, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar Kooperatif Üst Birlikleri, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Desteklenen kadın kooperatifi sayısı

AÇIKLAMA

Kadın kooperatiflerinin ticari hayatta sürdürülebilir ve rekabet edebilirliği yüksek kurumsal işletmeler hâline gelebilmesi amacıyla bu alanda proje, program ve faaliyetlerin desteklenmesi; kooperatiflere eğitim ve danışmanlık başta olmak üzere teknik destek sunulması; üretim, satış ve pazarlama konusunda desteklenmeleri amacıyla çalışmalar yürütülecektir.

4.

STRATEJİ

Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması

Faaliyet 4.5

Kadın teknoloji girişimcilerine yönelik özel çalışmalar yürütülecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
STB (Milli Teknoloji Genel Müdürlüğü)	ASHB (KSGM), Ticaret Bakanlığı, TOBB, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Kooperatif Üst Birlikleri, Özel sektör	X	X	X	X	X	- Gerçekleştirilen faaliyet sayısı

AÇIKLAMA

Kadın teknoloji girişimcilerinin sahip oldukları potansiyeli açığa çıkarmaları için eğitim programları düzenlenecek, network imkanları sunulacak ve kadın teknoloji girişimci adaylarının rol modellerle buluşturulması sağlanacaktır.

**LİDERLİK VE
KARAR ALMA
MEKANİZMALARINA
KATILIM**

MEVCUT DURUM

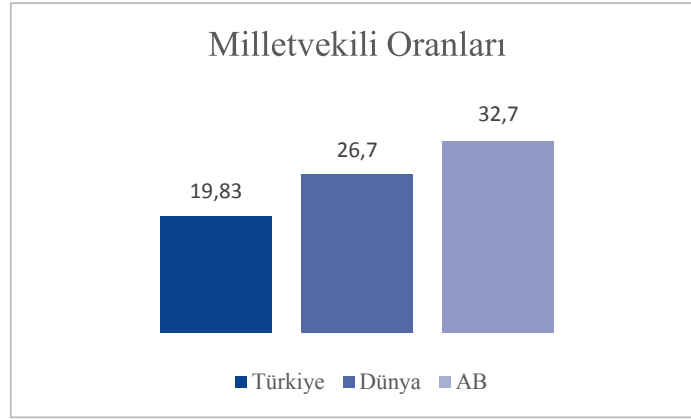
1. Kadınların liderlik pozisyonlarında ve karar alma mekanizmalarında yer almaları demokrasinin ve kalkınmanın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kadınların liderlik pozisyonlarında ve karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almaları, kapsayıcı ve adil politikaların oluşturulmasına ve kadın haklarının güçlendirilmesine etki etmekte aynı zamanda kadın erkek eşitliğini teşvik ederek toplumsal normların dönüştürülebilmesine ve kadınların ekonomik ve toplumsal haklarının güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu sebeple kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarında yer alması kadınların yaşamın tüm alanında eşit temsilini amaçlayan, kalkınma hedeflerine ulaşmak ve ileri düzey demokrasiye sahip olmak isteyen ülkelerin öncelikli olarak üzerinde durması gereken konulardan biridir.
2. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarında daha fazla yer alma süreci uzun vadeli ve çok boyutlu alanlarda çalışmalar gerektiren bir konudur. Güncel veriler incelendiğinde, dünyada ve ülkemizde birçok faktörün etkisiyle liderlik ve karar alma pozisyonlarında kadın erkek eşitliğinin sağlanması hedefinden çok uzak olduğu görülmektedir. Ülkemizde özellikle son yıllarda bu konuda kat edilen mesafe çok umutlandırıcı olsa da kadınların her düzeyde liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımın artırılması için eğitim ve farkındalık çalışmaları, kadınların bu konuda teşvik edilmesi, toplumsal bilinçlendirme, kadın erkek eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesi gibi çalışmaların daha fazla gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
3. Türk kadını bugün dünyada ileri demokrasi ülkesi olarak anılan birçok ülkeden daha önce 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde etmiştir.
4. Ülkemizde son 10 yıl içerisinde TBMM’de kadın temsiline artış son derece önemlidir. Ancak kadınların siyasette etkili olabilmesi için “kritik eşik” olarak tanımlanan %30 kadın katılımı oranının halen gerisinde kalınmaktadır. 2002 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 24, kadın temsil oranı 4,4 iken; 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 104, temsil oranı %17,45 olarak gerçekleşmiştir. Son olarak; 14 Mayıs 2023 Genel Seçimlerinde parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 119, temsil oranı %19,83 olarak gerçekleşmiştir. Yürütme organına bakıldığında, Cumhuriyetin kuruluşundan beri görev yapan Cumhurbaşkanları arasında kadın bulunmamaktadır. Başbakanların ise yalnızca 1’i¹ kadındır.

1 50-51-52. Hükümetlerde Tansu ÇİLLER Başbakan olarak görev almıştır.

Hâlihazırda kabinede 1 kadın Bakan (%5,88) görev yapmaktadır. Ayrıca Bakanlıklarda görev yapan 68 Bakan Yardımcısından 5'i (%7,35) kadındır.

5. Parlamentolar Arası Birliğin (IPU) Ağustos 2023 verilerine göre Dünya parlamentolarında görev yapan milletvekillerinin %26,7'sini kadın milletvekilleri oluşturmaktadır (IPU, Ağustos 2023). Bununla birlikte AB'ye üye ülkelerde görev yapan milletvekillerinin de %32,7'si kadınlardan oluşmaktadır (Eurostat, 2023).

Tablo 17: Milletvekili Oranları

Kaynak: Eurostat, 2023

6. Ülkemizde özellikle kadınların parlamentodaki temsilinde yaşanan artış olumlu bir gelişme olarak göze çarpmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında STK'ların yaptığı çalışmaların, toplumsal farkındalığın artmasının, siyasi partilere kamuoyunda bu konuda yapılan eleştirilerin, rol modellerin artması ile kadınların siyasete ilişkin bakış açılarının olumlu yönde değişmesinin etkisi olduğu değerlendirilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda; bu konuda toplumsal bilinci artıracak ve kadınları teşvik edecek çalışmalar gerçekleştirilmesinin ve STK'lar ile iş birliği çalışmaları yürütülmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.
7. Kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda önemli göstergelerden biri de yerel siyasettir. Ülkemiz yerel düzeyde kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda diğer ülkelere göre farklılık göstermektedir. Diğer ülkelerde yerel düzeyde katılım genellikle daha yüksekken ülkemizde yerel düzeyde katılım parlamentodaki katılım düzeyinin altındadır.

Tablo18: 31 Mart 2019 Tarihli Mahalli İdareler Seçim Sonuçları

	Toplam	Kadın	Kadın Oranı (%)
Büyükşehir Belediye Başkanı Sayısı	30	3	10
Belediye Başkanı Sayısı	1.389	42	3,02
Belediye Meclis Üye Sayısı	20.745	2.283	11,1
İl Genel Meclis Üye Sayısı	1.272	48	3,77
TOPLAM	23.130	2.298	9,9

Kaynak: YSK, 2019

- 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre 30 büyükşehir belediyesine 3, toplam 1389 belediyeye 42 kadın belediye başkanı seçilmiştir. Toplam 20.745 belediye meclis üyesinden 2.283'ü (%11,1), 1.272 il genel meclisi üyesinden 48'i (%3,77) kadındır (YSK. 2019). Ayrıca 31 Mart 2019 yerel seçim sonuçlarına göre Türkiye genelinde 1086 kadın muhtar seçilmiştir.
- Öte yandan AB'ye üye ülkelerde kadınlar bölgesel meclislerde %34,6 ve yerel düzeyde yürütme organlarında %35 temsiliyet oranlarına sahiptirler. 2021 yılı verilerine göre kadınlar yerel veya belediye meclislerindeki temsil oranı üçte birden fazla (%34,4) olmakla birlikte belediye başkanlarının veya meclis liderlerinin beşte birinden azı (%17,4) kadınlardan oluşmaktadır (European Commission. 2022). Bununla birlikte UCLG'nin yayınladığı istatistiklere göre dünyada kadın belediye başkanı oranı %5 civarındadır (UCLG, 2023). Tüm bunlar değerlendirildiğinde toplumsal bilinç ve farkındalığın artması, kadınların ve STK'ların bu yönde çabaları gibi etkilerle son yıllarda yerelde kadınların karar alma mekanizmalarına katılımında artış söz konusu olsa da siyasal yaşama katılımında ilk adım olan yerel yönetimler açısından kadınların katılımı düşük seviyededir.
- Kadınların kamu yönetimine eşit şekilde katılımı, daha adil ve eşitlikçi bir toplum oluşturulması açısından önemlidir. Bununla birlikte kamu yönetimine kadın bakış açısı ve deneyiminin yansıtılması kapsayıcı ve zengin politikaların üretilmesine de katkı sağlayacaktır.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Bütçe Genel Müdürlüğü Kamu Personeli Bilgi Sistemi Daire Başkanlığı'nın Temmuz 2023 verilerine göre kamuda üst düzey yöneticilerin %86,51'i erkek, %13,49'u kadındır. Toplam kamu çalışanlarının ise %42,10'u kadın, %57,90'ı erkektir.

Tablo 19: Kamuda Kadın Yönetici İstatistikleri

Unvanlar(*)	Kadın Çalışan	Toplam Üst Düzey Çalışan (**)	Oran (%)
Vali	3	81	3,70
Genel Müdür	22	217	10,14
Genel Müdür Yardımcısı	52	403	12,90
Başkan	1	31	3,23
Başkan Yardımcısı	14	144	9,72
Daire Başkanı	593	3.212	18,46
Kaymakam(***)	102	1233	8,27
Bölge Müdürü	12	279	4,30
Bölge Müdür Yardımcısı	35	583	6
Toplam Üst Düzey	834	6183	13,49

Kaynak: KSGM, 2023

(*) Üst Düzey Unvan Tanımı 657 sayılı DMK da yapılmamış olup Yönetici pozisyonunda olan bazı unvanlar gruplandırılarak verilmiştir.

(**) Büyükşehir Belediyeleri, kuruluşları ve Belediyelerin Üst Düzey Unvanları dahil değildir.

(***)Kaymakam adayları dahildir. İçişleri Bakanlığı'nın Temmuz 2023 verileri dikkate alınmıştır.

12. Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen yönetici pozisyonundaki kadın personele ilişkin istatistikler incelendiğinde yönetici pozisyonlarına geçildikçe kadınların katılım oranının düştüğü görülmektedir. Özellikle, taşra teşkilatında yönetici pozisyonlarında görev yapan kadın oranı oldukça düşüktür.
13. Yargı organlarında kadın katılımına bakıldığında Temmuz 2023 verilerine göre adli ve idari yargıda görev yapan toplam 15.403 hâkimden 7.137'si (%46,34) ve 7.402 savcıdan 1226'sı (%16,56) kadındır. Kadınların yüksek yargı organlarındaki durumlarına bakıldığında Yargıtay'da görev yapan 1.009 hâkim ve savcıdan 583'ü (%57,77), Bölge Adliye Mahkemeleri'nde görev yapan 2.558 ve savcıdan 842'si (%32,91), Danıştay'da görev yapan 477 hâkim ve savcıdan 239'u (%50,10), Bölge İdare Mahkemeleri'nde görev yapan 443 hâkimden 140'ı (%31,60), HSK'da görev yapan 263 tetkik hâkimi ve kurul müfettişinden 22'si (%8,36) kadındır. Bununla birlikte Adalet Bakanlığı merkez teşkilatında görevli 331 hâkim ve savcıdan ise 66'sı (%19,93) kadındır (KSGM, 2023).

14. Kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda bir diğer önemli alan yükseköğretimdir. Akademik kadrolara kadın katılımı bilimsel alanda üretkenliğin artması ve yeni perspektifler sunması açısından önemlidir. Üniversitelerde kadın öğretim görevlileri oranı %51,36'dır. Profesörler içerisinde kadın oranı %34,12, doçentler içerisinde kadın oranı %41,06, doktor öğretim üyeleri içerisinde kadın oranı %46,7, araştırma görevlileri içerisinde kadın oranı %53,24'tür. 204 üniversitenin 19'unda (%9,31) kadın rektör görev yapmakta olup kadın rektör yardımcısı oranı %17,19, kadın dekan oranı %21,6, kadın dekan yardımcısı oranı ise 34,9'dur (KSGM, 2023).
15. Bu veriler birlikte değerlendirildiğinde ülkemizde uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranı oldukça yüksektir. Ancak yönetici kadrolarına çıkıldıkça katılım düzeyinin aynı oranda artmadığı göze çarpmaktadır. Bu durum bir cam tavanın varlığını göstermekte aynı zamanda istihdama katılım oranlarının yüksek olmasının yönetici pozisyonlarına yükselmek için yeterli olmadığını kanıtlamaktadır.
16. Öte yandan özel sektörde liderlik ve karar alma pozisyonlarına kadın katılımı ülkelerin kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli bir göstergedir. Liderlik pozisyonlarında daha fazla kadının yer alması, daha yüksek çevresel, sosyal ve yönetim standartlarına katkıda bulunmakta ve daha kapsayıcı ekonomik büyümeye yol açmaktadır. Ancak veriler incelendiğinde özel sektörde yönetim pozisyonlarına erkek katılımı ile kadın katılımı arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Sabancı Üniversitesi Kurumsal Yönetim Forumu tarafından 2012 yılından bu yana her yıl düzenli olarak hazırlanan "Yönetim Kurulunda Kadın Türkiye Raporu" nun 2022 yılı sonuçlarına göre Borsa İstanbul'a (BIST) kayıtlı olan 475 şirketin yönetim kurullarında 2021 yılında %16,7 olan kadın oranı, 2022 yılında %17,5'e yükselmiştir. BIST şirketlerinde Yönetim Kurullarında yer alan kadınların oranında düşük de olsa iyileşme kaydedildiği görülmektedir. Bununla birlikte 2022'de 475 şirketin 158'inin yönetim kurullarının tamamı erkeklerden oluşmaktadır. 2013-2022 yılları arasında yönetim kurullarında en az bir kadın üyesi olan şirketlerin oranında yavaş ama olumlu bir değişim gerçekleşmiş ancak 2022 yılında, %66,9 olan oran %66,7'ye düşmüştür (Sabancı Üniversitesi, 2022). Bu konuda dünya verilerine bakıldığında ise dünyada kadınlar yönetim kurulu koltuklarının %19,7'sine, yönetim kurulu başkanlığının %6,7'sine, CEO'nun %5'ine sahiptir (World Bank, 2023).
17. Öte yandan barolar, odalar gibi meslek kuruluşları, sendikalar, konfederasyonlar, kadın çalışanların sorunlarını gündeme getirme, kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik öneriler geliştirme, kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımını özendirme ve fırsat eşitliğini teşvik etme yönünden önemli kuruluşlardır. Ancak mevcut durum incelendiğinde bu kuruluşlarda kadın erkek katılımında önemli eşitsizlik söz konusudur.

Bu nedenle bu kuruluşların karar alma birimlerine kadın katılımının artışı bahse konu misyonların yerine getirilebilmesi açısından önemli bir gerekliliktir.

18. Genel olarak değerlendirildiğinde dünyada ve ülkemizde kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımı halen istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ülkemizde özellikle yerelde olmak üzere siyaset, bürokrasi, özel sektör, sendikalar ve meslek kuruluşları gibi karar alma mekanizmalarına kadın katılımı incelendiğinde oranların düşük olduğu gözlenmektedir. Bazı siyasi partiler gönüllü olarak kota uygulamaları, kadın adaylardan başvuru ücreti alınmaması veya indirim uygulanması gibi bazı önlemler uygulayabilmektedir. Bu uygulamaların yasalar ile desteklenmesi durumunda uygulama birliği oluşacak ve kadınların karar alma mekanizmalarına katılımının artırılmasına kuşkusuz pozitif etki sağlayacaktır. Bununla birlikte; kadınların siyasete katılımını artırmak amacıyla siyasi partilerin kadınların siyasete katılımına yönelik teşvik edici uygulamalarını artırmaları, kadınları aday listelerinde kazanabilecek sıralara yerleştirmeleri, siyasi parti karar organlarına kadınların katılımını artırmalarının önemli etkileri olacaktır.
19. Öte yandan; ülkemizde özel sektör yönetim kadrolarında da kadınlar erkeklere oranla daha az yer bulmaktadır. Bu kapsamda, Sermaye Piyasası Kurulu'nun II-17.1 sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği ekinde yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkeleri arasında yer alan 4.3.9 nolu ilke ile yönetim kurulunda kadın üye oranı için asgari %25'lik bir hedef, oran ve hedef zamanının belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmak için politika oluşturulması ve yönetim kurulunca bu hedeflere ulaşma hususunda sağlanan ilerlemenin yıllık olarak değerlendirilmesi hususu "uy ya da açıkla" şeklinde gönüllü bir ilke olarak düzenlenmiştir.
20. Sonuç olarak yerel ve ulusal düzeyde kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımının artırılması için toplumsal bilinci artıracak ve kadınları teşvik edecek çalışma ve uygulamalar gerçekleştirilmesi, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarına eşit şekilde katılımını sağlayacak politikaların geçmiş dönemde olduğu gibi bu plan döneminde de kararlılıkla sürdürülmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- European Commission (2022), *2022 report on gender equality in the EU*. (11.09.2023 tarihinde <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0fb69c07-e79d-11ec-a534-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> adresinden ulaşılmıştır).
- IPU (2023), *Global and regional averages of women in national parliaments*. (04.09.2023 tarihinde <http://https://data.ipu.org/> adresinden ulaşılmıştır).
- KSGM (2023), *Türkiye’de Kadın*. (13.09.2023 tarihinde <https://aile.gov.tr/media/130402/tu-rkiye-de-kadin-ocak-2023.docx> adresinden ulaşılmıştır)
- Sabancı Üniversitesi (2022), *Yönetim Kurulunda Kadın Direktörler Raporu 2022*. 13.09.2023 tarihinde <https://iwdturkey.sabanciuniv.edu/sites/iwdturkey.sabanciuniv.edu/files/2023-03/report-2022-4.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- TÜİK. (2023), *Milletvekili Genel Seçim Sonuçları*. (01.09.2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim-110> adresinden ulaşılmıştır).
- Eurostat. (2023). *EU women hold third of seats in national parliaments*. 04.09.2023 tarihinde <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/edn-20230308-2> adresinden ulaşılmıştır).
- UCLG (2023), *Women In Local And Global Leadership*. (11.09.2023 tarihinde <https://urbanjournalism.institute/forecast/forecast-2023/local-leadership/women-in-local-and-global-leadership/> adresinden ulaşılmıştır).
- World Bank (2023), *Increasing Women’s Representation in Business Leadership*. (13.09.2023 tarihinde <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/59d43be6-643e-4357-92b9-99a87ced6251> adresinden ulaşılmıştır).
- YSK (2019), *31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Sonuçları*. (07.09. 2023 tarihinde <https://www.ysk.gov.tr/tr/31-mart-2019-mahalli-idareler-secimi/77916>adresinden ulaşılmıştır)

EYLEM PLANI

TEMEL AMAÇ

Siyaset, liderlik ve karar alma mekanizmalarında ulusal ve yerel düzeyde kadınların temsilini artırmak ve karar süreçlerine etkin katılımlarını sağlamak.

STRATEJİLER

1.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.1

Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan personele yönelik liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımı konusunda farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	Kamu Kurum ve Kuruluşları, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı -Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Bütçe Genel Müdürlüğü Kamu Personeli Bilgi Sistemi Daire Başkanlığı'nın verilerine göre kamu çalışanlarının % 42,1'i kadındır. Ancak bürokraside üst düzey yöneticilerin oranı % 13,49'dur. Bu durum yönetici pozisyonlarına doğru çıktıkça kadın temsiline azaldığını göstermektedir. Bu çerçevede kamu kurum ve kuruluşlarında karar alma pozisyonlarına kadınların katılımını artırmak amacıyla çalıştay, seminer, konferans vs. farkındalık artırıcı etkinlikler gerçekleştirilecektir.

1.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.2

Yerel yönetimlerde karar alma mekanizmalarına kadınların katılımının artırılmasına yönelik farkındalık faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
İçişleri Bakanlığı (İller İdaresi Genel Müdürlüğü), ÇŞİDB (YYGM), TBB	ASHB (KSGM), ASHB İl Müdürlükleri Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Faaliyet çerçevesinde Türkiye Belediyeler Birliği Koordinasyonunda ve ASHB iş birliğinde il-ilçe belediyelerinin personeli ve muhtarlara yönelik karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı konulu çalıştay, seminer, eğitim vs. gibi farkındalık artırıcı faaliyetler gerçekleştirilecektir.

1. STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.3

Meslek kuruluşları ve sendikaların üst düzey yönetsel organlarına kadınların katılımının artırılmasına yönelik farkındalık faaliyetleri düzenlenecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	İşçi-İşveren Sendika ve Konfederasyonları, Kamu Görevlileri Sendikaları ve Konfederasyonları Meslek Örgütleri, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Faaliyet kapsamında işçi ve işveren sendika ve konfederasyonları, meslek örgütleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kurumlarının çalışanları ve yöneticilerine yönelik kadınların karar alma mekanizmalarına katılımına yönelik farkındalık artırıcı eğitim, seminer vb. etkinlikler düzenlenecektir. Bu konuda sorumlu kurum KSGM, ilgili kuruluşlarla görüşerek talep halinde eğitici desteği sağlayacaktır.

1.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.4

Kadın konusunda faaliyetler yürüten STK'lara yönelik kadınların ulusal ve yerel siyasette yer almaları konusunda deneyim paylaşım toplantıları gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	İçişleri Bakanlığı (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü), STK'lar, Özel Sektör, Üniversiteler, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Kadınların ulusal ve yerel siyasette daha fazla yer almaları amacıyla farkındalık yaratma adına, ülke genelinde kadın konusunda faaliyetler yürüten STK'lara yönelik deneyim paylaşım toplantıları gerçekleştirilecektir.

1.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.5

Üniversite öğrencilerine yönelik karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı konusunda farkındalık artırıcı ve teşvik edici çalışmalar gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	ASHB (KSGM), Üniversiteler (KASAUM), Uluslararası Kuruluşlar		X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı -Gerçekleştirilen düzenleme sayısı

AÇIKLAMA

YÖK'ün faaliyet kapsamında aşağıda belirtilen hususları hayata geçirmesi beklenmektedir:

- Üniversitelerde kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda eğitim, seminer vb. etkinlikler düzenlenmesini teşvik etmesi,
- Üniversitelerin öğrenci kulüpleri vb. organizasyonların yönetim kurullarında kadınlara pozitif ayrımcılık sağlayacak yönerge vs. değişiklikleri teşvik etmesi,
- Bu konularda gerçekleştirilen çalışmaları izlemesi ve raporlaması.

1.

STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.6

Yükseköğretimde karar alma mekanizmalarına kadınların katılımının artırılması amacıyla akademisyenlere yönelik farkındalık artırıcı ve teşvik edici çalışmalar gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
YÖK	Üniversiteler		X	X	X	X	-Düzenlenen Etkinlik Sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı -Gerçekleştirilen düzenleme sayısı

AÇIKLAMA

YÖK verilerine göre üniversitelerde görev yapan öğretim görevlilerinin yarısından fazlası (% 51,45) kadındır. Ancak bu oran yönetim kademelerinde yukarı doğru (rektör, dekan vs.) çıkdıkça düşmektedir.

Bu kapsamda YÖK'ün aşağıda belirtilen hususları hayata geçirmesi beklenmektedir:

- Üniversitelerde kadınların karar alma mekanizmalarına katılımı konusunda akademisyenlere yönelik eğitim, seminer vb. etkinlikler düzenlenmesini teşvik etmesi,
- Üniversitelerin karar alma mekanizmalarında kadınlara pozitif ayrımcılık sağlayacak yönerge vs. değişiklikleri teşvik etmesi,
- Bu konularda gerçekleştirilen çalışmaları izlemesi ve raporlaması.

1.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma süreçlerine kadınların katılımının artırılması için kurumların kapasitesinin geliştirilmesi

Faaliyet 1.7

Öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen hizmet içi eğitimlerde kadınların yetki ve karar alma mekanizmalarına katılımı konusu ele alınacak ve kız çocuklarının özellikle sınıf başkanlığı ve okul temsilciliği gibi görevlerde yer alması teşvik edilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
MEB (ÖYGGM)	ASHB (KSGM)	X	X	X	X	X	-Ulaşılan kadın/erkek öğretmen sayısı - Kız/erkek okul temsilcisi ve sınıf başkanı sayısı

AÇIKLAMA

Milli Eğitim Bakanlığı verileri incelendiğinde tüm eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin %60'ı kadındır. Ancak yönetim kademelerine çıktığında (il milli eğitim müdürü (%3,7), okul müdürü (%10,56)) kadınların katılımının düştüğü gözlemlenmektedir. Bu çerçevede kadınların karar alma mekanizmalarına katılımının artırılması amacıyla öğretmenlerin ve öğrencilerin bu konuda farkındalığını artırıcı (eğitim, çalıştay, konferans, seminer) çalışmalar gerçekleştirilecektir.

2.

STRATEJİ

Liderlik ve karar alma mekanizmalarına kadınların katılımını artırmak amacıyla toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi

Faaliyet 2.1

Liderlik ve karar alma mekanizmalarında yer alan, topluma örnek oluşturacak rol model kadınlar ile televizyon, radyo ve sosyal medya programları gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
TRT, AA	RTÜK, ASHB (KSGM), Özel Sektör	X	X	X	X	X	-Gerçekleştirilen Program Sayısı

AÇIKLAMA

Siyaset, Bürokrasi, Akademi, Özel Sektör ve STK'larda Yetki ve karar alma mekanizmalarında yer alan başarılı "rol model" kadınlarla, toplumsal farkındalık oluşturulması ve kadınların teşvik edilmesi amacıyla haber, radyo programı, röportaj, kısa film vb. içerikler hazırlanacaktır. İçerikler ayrıca sorumlu kurumlar tarafından sosyal medyada da paylaşılacaktır.

Ayrıca RTÜK tarafından özel televizyon kanalları bu konuda teşvik edilecektir.

2.
STRATEJİ

Liderlik ve karar alma mekanizmalarına kadınların katılımını artırmak amacıyla toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi

Faaliyet 2.2

STK'ların liderlik ve karar alma mekanizmalarına kadınların daha fazla katılımı amacıyla bilgilendirici etkinlikler düzenlenecek, kadınların bu konuda görev alması teşvik edilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
İçişleri Bakanlığı (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü) ASHB (KSGM)	ASHB (KSGM), STK'lar, Özel Sektör, Uluslararası Kuruluşlar		X		X		- Düzenlenen etkinlik sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün STK'lara yönelik gerçekleştireceği çalıştay, eğitim, seminer vs. faaliyetlerde kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımı konusuna yer vermesi beklenmektedir. Söz konusu etkinliklerde talep halinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından uzman/eğitici desteği sağlanacaktır. Ayrıca RTÜK tarafından özel televizyon kanalı bu konuda teşvik edilecektir.

2.

STRATEJİ

Liderlik ve karar alma mekanizmalarına kadınların katılımını artırmak amacıyla toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetler gerçekleştirilmesi

Faaliyet 2.3

Özel politika gerektiren kadın gruplarının (engelli, yaşlı kadınlar vb.) yetki ve karar alma mekanizmalarında yer almalarına yönelik farkındalık artırıcı etkinlikler gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (EYHGM)	ASHB (KSGM), Uluslararası Kuruluşlar		X		X		-Düzenlenen etkinlik sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı

AÇIKLAMA

Özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik “yetki ve karar alma mekanizmalarında kadın” konulu bilgilendirici seminerler düzenlenecektir. İlgili etkinliklerde talep halinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünce uzman/eğitici desteği sağlanacaktır.

3.
STRATEJİ

Kadınların siyasal hayata katılımı ile yetki ve karar alma süreçlerinde yer almasına katkıda bulunacak araştırma ve düzenlemeler yapılması

Faaliyet 3.1

Seçim dönemlerinde aday adaylığı sürecinde kadınların eşit katılımını destekleyici geçici özel önlemlerin hayata geçirilmesine yönelik siyasi partiler teşvik edilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
TBMM (KEFEK)	ASHB (KSGM), Siyasi Partiler, TBB			X	X		-Gerçekleştirilen etkinlik sayısı - Kadın/erkek katılımcı sayısı -Gerçekleştirilen düzenleme sayısı

AÇIKLAMA

AB verilerine göre; 2004 yılından itibaren, kota sistemi uygulanan ülkelerde parlamentodaki kadın milletvekillerinin oranı %17,3'ten %34,9'a yükselmiştir. Benzer bir önlemin bulunmadığı ülkelerde ise daha yüksek bir tabandan (%23,2) başlayıp daha düşük (%31,6) bir orana ulaşılmıştır. Yasal olarak kota düzenlemesine sahip ülkelerin 5 yılda (2026) cinsiyet dengesine (yani her cinsiyetin en az %40'ına) ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yasal kota düzenlemesine sahip olmayan AB üyesi ülkelerin ise bu orana ulaşmasının yaklaşık yirmi yıl (2038) süreceği tahmin edilmektedir. Ülkemizde halihazırda bazı siyasi partilerce kadınlara yönelik gönüllü özel önlemler uygulanmaktadır. Bu çerçevede kota, başvuru ücreti alınmaması veya daha az alınması, fermuar sistemi vs. uygulamaların tüm siyasi partilerce hayata geçirilmesine yönelik siyasi partiler teşvik edilecektir.

3.
STRATEJİ

Kadınların siyasal hayata katılımı ile yetki ve karar alma süreçlerinde yer almasına katkıda bulunacak araştırma ve düzenlemeler yapılması

Faaliyet 3.2

Kamu kurum ve kuruluşlarında cinsiyet temelli veri tutulması ve bu verilerin yayımlanmasının yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
CB (SBB)	ASHB (KSGM, SGB), TÜİK, Kamu kurum ve kuruluşları		X	X			Veri Yayımlayan Kurum Sayısı

AÇIKLAMA

Kamu kurum ve kuruluşlarında karar alma mekanizmalarında görev alan kadın personele yönelik güncel istatistikler CB SBB tarafından tutulmakta olup, geliştirilecek ve yürütülecek politikalara kaynak oluşturması açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede kamu kurum ve kuruluşlarında unvan ve cinsiyet temelli verilerin güncel olarak yayımlanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarının verdiği hizmetler ve yürüttüğü faaliyetlere ilişkin de cinsiyet temelli veri tutulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

3.
STRATEJİ

Kadınların siyasal hayata katılımı ile yetki ve karar alma süreçlerinde yer almasına katkıda bulunacak araştırma ve düzenlemeler yapılması

Faaliyet 3.3

Kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımına yönelik araştırma çalışmaları gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ASHB (KSGM)	CB (SBB), Kamu kurum ve kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar			X	X		-Araştırmanın gerçekleştirilmesi

AÇIKLAMA

Faaliyet çerçevesinde kadınların liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılımına yönelik araştırma projesi yürütülmesi planlanmaktadır. Yürütülecek projede;

- Kamuyunun kadın yönetici algısı,
- Kadınların yetki ve karar alma mekanizmalarında etkin temsilinin önündeki engeller,
- Kadınların karar alma mekanizmalarına katılımına yönelik kadın algısı vb. konularda araştırma çalışmaları gerçekleştirilecektir.

ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

MEVCUT DURUM

1. İklim değişikliği olgusu sadece çevreye olan etkisi bağlamında değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik faktörlere olan etkileri boyutuyla da incelenmesi gereken bir sürdürülebilir kalkınma sorunudur. İklim değişikliğinin beraberinde getirmiş olduğu sosyoekonomik boyut birçok alanı etkilediği gibi kadın erkek eşitliğini de olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla iklim değişikliği, dünyadaki yoksul kesimin çoğunluğunu oluşturan, doğal kaynaklara daha fazla bağımlı durumda olan kadınlar ve kız çocukları yönüyle ayrıntılı bir şekilde incelenmek durumundadır.
2. Erkekler ve kadınlar arasında toplum, iş ve aile yaşamında cinsiyete özgü rolleri nedeniyle yapısal farkların mevcudiyeti, her iki cinsiyetin iklim değişikliğinden olumsuz ve farklı etkilenmeleri sonucunu doğurmaktadır. Yine bu farklar iklim değişikliğine etkilerine uyum sağlama kapasitelerini belirlemekte, yaş, sınıf, gelir düzeyi, engellilik durumu gibi sosyal açıdan kesişen farklılıklar da bu etkilere eklenmektedir. Bu açıdan iklim değişikliği ile mücadelenin her alanında her cinsiyetin kendilerine özgü ihtiyaç ve önceliklerini dikkate almak ve kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin sadece kısa dönemde ortaya çıkan etkiler ve davranış değişiklikleri ile sınırlı olduğunu düşünmemek lazımdır.
3. İklim değişikliğinin kadınlar açısından en önemli sonuçlarından biri gıda güvenliği kapsamında oluşturduğu risklerdir. Gıdanın bulunabilirliği, erişilebilirliği, gıda kullanımı ve gıda sistemlerinin istikrarı iklim değişikliğinden etkilenmektedir. İklim değişikliği nedeniyle geleneksel gıda kaynakları daha öngörülemez ve kıt hale gelmektedir. Gıda fiyatlarındaki artışlardan, yoksul insanlar, özellikle de gıda kıtlığı zamanlarında sağlıklarının erkek sağlığından daha fazla bozulduğu tespit edilen kadınlar ve kız çocukları açısından gıdayı daha erişilemez hale getirmektedir (UN Women, 2009). UN Women'ın "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde İlerleme Raporu'na göre iklim değişikliği 2050 yılında 240 milyon kadın ve kız çocuğunu gıda güvensizliğine itme ihtimaline sahiptir. Bu hususlar göz önünde tutulduğunda, kırsal kesimdeki kadınların gıda güvenliği ve tarım konularındaki haklarının güvence altına alınması büyük önem taşımaktadır (UN Women,2023).
4. İklim değişikliğinin su kaynakları üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Sel ve kuraklık sıklığının artması, özellikle hane içi su yönetiminden sorumlu olan kadınları geniş ölçüde etkilemektedir. Kadınlar ve kız çocukları, aileleri için su getirme yükünü üstlendiklerinden her gün uzak kaynaklardan su taşımak için önemli miktarda zaman ve emek harcamaktadır. Uzak kaynaklardan gelen su hane halkının ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemekte ve en çok kadınlar ve kız çocuklarını etkileyen hijyen sorunlarına neden olmaktadır. Bununla

birlikte kuraklığın tarım ve hayvancılık üzerindeki etkileri gelir kaybına da neden olmaktadır (UN Women, 2009). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018) verilerine göre kırsal alanda yaşayan hane halkının %10,7'si içme suyunu ev/bahçe dışından temin etmektedir. Bu oran kentte %5,2'dir. Kırsal alanda yaşayan hane halkının %3,4'ü ise içme suyunu temin etmek için 30 dakikadan daha uzun süre harcamaktadır (HÜNEE,2018).

5. İklim değişikliği süreci tarım sektörünü de yoğun şekilde etkileme potansiyeline sahiptir. TÜİK 2022 yılı verilerine göre ülkemizde istihdam edilen kadınların %20,6'sı tarım sektöründe yer almakta olup bu kadınların %90'ı kayıt dışı çalışmaktadır (TÜİK, 2023). Bu durum doğal kaynakların birincil kullanıcısı olan kadınların iklim değişikliği karşısındaki kırılganlığını artırmaktadır. Arazi sahipliği, modern girdiler, teknoloji, eğitim ve finansal hizmetler gibi üretken kaynaklara erişim iklim değişikliğine uyum sürecinde tarımsal kaynaklara bağlı olarak geçimini sağlayan kadınlar için kritik öneme sahiptir. Ancak kadın çiftçilerin tarımsal üreticilerin ihtiyaç duyduğu üretken kaynaklara ve hizmetlere erişimi erkeklerle kıyaslandığında daha azdır. Bu nedenle iklim değişikliğine uyum sürecinde tarım sektöründe çalışan kadınların güçlendirilmesi, yapısal engellerin ortadan kaldırılması, finansal kaynaklara erişim gibi hususlar üzerinde geliştirilecek program, politika, proje vb. çalışmalar önem arz etmektedir (FAO, 2011).
6. İklim değişikliği aynı zamanda kadınlara yönelik sağlık riskleri bakımından da önemli etkilere sahiptir. BM Nüfus Fonunun 2021 yılında yayınlanan "Ulusal İklim Politikasında Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ve Hakları Raporu'na göre iklim değişikliği sebebiyle kadınların yaşadıkları sağlık sorunlarında artış gözlenmiştir. Özellikle cinsel sağlık, üreme sağlığı ve bunlara yönelik haklara erişim noktasında var olan cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle kadınlar bağlamında artan bir kırılganlık mevcuttur. Kadınlar, genellikle kirli su ve insan atıklarının ortadan kaldırılmasından sorumlu oldukları, aynı zamanda hayvancılıkla ilgilendikleri ve yaban hayatı ile yakın temasta buldukları için hastalıkların bulaşması riskine daha fazla maruz kalmaktadır. Ayrıca, güvenli veya özel sanitasyon ve el yıkama imkanlarına erişimleri de sınırlıdır (WHO/UNICEF, 2023). Bununla birlikte OECD ülkelerinde evdeki katı yakıtlardan kaynaklanan hava kirliliği nedeniyle kadınların erkeklere göre daha yüksek erken ölüm oranları ile karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir.
7. Toplam nüfusun yarısını oluşturan kadınlar; eğitim, ekonomik katılım, ücretlendirilemeyen emeğin kadın ve erkek arasındaki eşitsiz dağılımı, siyaset, ticaret ve genel olarak sosyal yaşama katılım gibi alanlarda çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar ve bu durum yoksulluğun kadınlaşmasına neden olmaktadır. UN Women'ın hazırladığı 2022 Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri raporunda yer alan "Hane Halkı fertlerinin yoksulluk oranı, 2020" verileri kadınların %18,2'sinin yoksul olduğunu göstermektedir. TÜİK verileri kadınların %34,8'inin yok-

sulluk riski altında olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2023). İklim değişikliği olgusunun kadınlar ve kız çocukları bağlamında gelecekte nasıl etki göstereceğine ilişkin raporlar da bulunmaktadır. Örneğin, UN Women'ın "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde İlerleme Raporu'nda yer alan tahminlere göre iklim değişikliği 2050 yılında en kötü senaryoda 160 milyon kadını yoksulluğa sürüklemeye olasıdır (UN Women, 2023).

8. İklim değişikliği kaynaklı riskler toplumda hâlihazırda bulunan sosyoekonomik eşitsizlikleri daha da artırmaktadır. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konumda bulunan kadınların bilgiye ve kaynaklara erişim sıkıntısı, bu grupların iklim değişikliği kaynaklı olarak gerçekleşen sıcak hava dalgaları, sel, kuraklık, tayfunlar ve orman yangınları gibi aşırı hava olayları, ekosistemin bozulması, hastalık ve ölümlerin artması gibi iklime bağlı risklere daha çok maruz kalmaktadır.
9. İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine maruz kalan ve zarar görebilirlik oranı daha da fazla olan engelli kadın ve kız çocukları için hizmetlere erişim ve güvenlik konularında fırsat eşitliğinin sağlanması önemlidir. İklim değişikliğinin günlük yaşamlarındaki ve iklime bağlı afetler kapsamındaki olumsuz etkilerinin ele alınmasına yönelik iklim değişikliğiyle ilgili önleme ve müdahale süreçlerinde engelli bireylerin "değişimin aktörleri" olarak güçlendirilmesinin teşvik edilmesi; engelli bireylerin iklimle ilgili karar alma süreçlerine ve eylemlere katılımının sağlanması, üretilen plan ve politikalarda engelli kadın ve kız çocuklarının durumunun göz önünde tutulması kapsayıcı bir yaklaşıma katkı sağlayacaktır.
10. İklim değişikliği ile ilgili önemli kavramlardan birisini de "yeşil meslekler" oluşturmaktadır. "Yeşil meslekler" yeşil stratejilerin oluşumunda önemli rol almakta olup, çevresel riskler ve kıtlığı engellerken aynı zamanda sosyal iyileştirme ve eşitliği geliştirme potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte, yeşil ekonominin birçok sektöründe ve finans sektöründe ön plana çıkan bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarında eğitim alan kadın ve kız çocuklarının sayısı erkeklere kıyasla düşük düzeyde kalmaktadır. Yeşil mesleklerden kadın ve erkeklerin eşit katılımı ve yararlanması yönünde cinsiyetler arası dengesizlikleri iyi tespit etmek gerekmektedir. Yoksullukla mücadele stratejisi olarak, kadınların yeşil mesleklere adil erişimi sadece kadınları güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda sürdürülebilir sosyal ve ekonomik büyüme yönünde daha fazla lider rol almalarını sağlayacaktır (ILO,2015).
11. Kadınların ekonomik yönden güçlenmesi ve aynı zamanda iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadelede kadınların özellikle yeşil finansman enstrümanlarına erişimi ve bu finansal enstrümanları etkin yönde kullanmaları için destekleme mekanizmalarının oluşturulması ve geliştirilmesi önem arz etmektedir (OECD, 2022).

12. İklim değişikliği olgusundan yoğun şekilde etkilenen kadınlar karar alma süreçlerinin de çoğu zaman dışında kalmaktadır. Çevresel karar alma süreçlerinde cinsiyet eşitsizliği ülkeler ve sektörler arasında devam etmekte olup yaygın olarak düşük gelirli ülkelerde ve çevreye duyarlı endüstrilerde meydana gelmektedir. OECD ülkelerinin %39'unda çevre ile ilgili konularda görev yapan bakanların kadın olduğu görülmektedir. Ancak iklim değişikliği ve çevresel risklerden en fazla kadınların etkileneceği ülkelerde bu temsil oranının da düşük olduğu bir başka göstergedir. Çevreyle ilişkili olan altyapı bakanlıklarında (enerji, ulaşım ve iletişim) da kadınların temsili düşük düzeydedir. En yüksek temsilin ise STK'larda ve uluslararası çevre kuruluşlarında yer aldığı görülmektedir (OECD, 2022). Kadınlara yönelik doğrudan veya dolaylı ayrımcılığın ve yapısal engellerin ortadan kaldırılması bağlamında kadın erkek eşitliğine duyarlı politika ve programların geliştirilmesi önemlidir.
13. Karbon ayak izi erkeklere kıyasla daha düşük olan kadınların; iklim değişikliğinden daha büyük oranda ve olumsuz olarak etkilendikleri ve kaynak kullanımı ve çevreye karşı daha duyarlı oldukları düşünüldüğünden üretim ve tüketim politikaları ile yerel ve ulusal seviyede iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve uyum süreçlerine tam ve anlamlı katılımları ile liderlik etmeleri önemlidir (OECD, 2008).
14. Ülkemizde çevre ve iklim değişikliği sürecine hane içi katkısı yüksek olan kadınların katılımının sağlanması ve bu vesile ile israfın önlenmesi, atıkların geri dönüşüme kazandırılması ve kaynakların verimli kullanılması amacıyla sıfır atık projesi yürütülmektedir. Sıfır Atık Projesi 2017'de başlamış 2018 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda sıfır atık ile ilgili düzenlemelere yer verilmiş, 2019 yılında 11. Kalkınma Planı'nın yayınlanmasıyla birlikte ulusal politika haline gelmiştir. 2022 yılında ise Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ile Sıfır Atık Projesi'nin dünyada yaygınlaştırılması için iyi niyet beyanı imzalanmıştır (sifiratik.gov.tr, 2023).
15. Sıfır Atık Projesini uygulayan kurum/kuruluşlar ve belediyeler de; bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık sağlamak amacıyla kadınlara yönelik sıfır atık eğitimleri gerçekleştirmektedir. ASHB tarafından da çevre bilincinin oluşturulması ve konuya ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla kadın konukevlerinde görevli tüm mesleki personele yönelik "Sıfır Atık Yönetim Sistemi Kurulumu Eğitici Eğitimi" gerçekleştirilmiş ve bu eğitimi alan eğiticiler tarafından kuruluşlarda görevli destek personellerine ve hizmet almakta olan kadınlara eğitimler verilmektedir.
16. Çevre ve iklim değişikliği etkilerinin kadın-erkek eşitliği bağlamında ayrıştırılması iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı kadının güçlenmesi konusu uluslararası konferans ve çalışmalarda ön plana çıkarılmıştır. Bu çerçevede bazı önemli gelişmelere aşağıda yer verilmiştir.

17. 2001 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 7. Taraflar Konferansı'nda alınan Marakeş 2001 kararları uluslararası iklim konferanslarında ve BMİDÇS kapsamında oluşturulan organlarda kadınların daha fazla sayıda ve sistemli bir entegrasyon sağlanarak katılmasının önünü açması noktasında önemlidir (Talu, 2018), (UNFCCC, 2001).
18. Uluslararası anlaşmalar düzeyinde çevre ve iklim değişikliğinin kadınlara olan etkisi ilk kez 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen Paris Anlaşması'nda ele alınmıştır. Ülkemiz, Paris Anlaşması'nı, 22 Nisan 2016 tarihinde, New York'ta düzenlenen Yüksek Düzeyli İmza Töreni'nde 175 ülke temsilcisiyle birlikte imzalamıştır. Paris Anlaşması'nın giriş bölümünde tarafların, iklim değişikliğinin ele alınması için eyleme geçerken kadın-erkek eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi konularına yönelik sorumluluklarına saygı göstermeleri, bunları teşvik etmeleri ve dikkate almaları gerektiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte anlaşma maddelerinde taraf devletlerin, uyum konusunu ilgili sosyo-ekonomik politikalar ile çevre politikaları ve eylemlerine entegre ederken, kadın erkek eşitliğine duyarlı, katılımcı ve tamamen şeffaf bir yaklaşım takip etmesi gerekliliği belirtilmiştir.
19. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından SKA 13 iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek olarak belirlenmiştir. SKA 13 kapsamında "Kadınlara, gençlere, yerel topluluklara ve dışlanmış gruplara odaklanarak en az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde iklim değişikliğiyle ilgili etkili planlama ve yönetim kapasitesini artıracak mekanizmaların desteklenmesi" alt hedefine yer verilmiştir. İklim Değişikliği Gösterge Seti ile ilişkili diğer sürdürülebilir kalkınma amacı da SKA 6'dır. Bu amaç, herkes için erişilebilir su ve atık su hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetimini güvence altına almak olarak belirlenmiştir. Hem İklim Değişikliği Göstergelerinin hem de Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerinin üretilmesi ile bu amaçlardaki ilerlemeler izlenebilecektir.
20. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Ülkemizde de iklim değişikliği alanındaki belgelerde kadınların durumuna ilişkin hususlar giderek daha fazla ön plana çıkmaktadır. 2011-2023 yıllarını kapsayan İklim Değişikliği Eylem Planı ve Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planında iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanacak ormansızlaşma ve tarımsal üretim değişimine uyum konusunda "kadınlara eğitimler verilmesi" eylemlerine yer verilmiştir.
21. Öte yandan ülkemizin son dönemde hazırlanan önemli politika dokümanlarından olan İklim Şurası 2022'nin komisyon tavsiye kararlarında iklim göçü, iklim adaleti, eğitim ve farkındalık ve adil geçiş başlıkları altında kadınlarla ilgili önemli kararlara yer verilmiştir.

22. Türkiye, BMİDÇS gereğince “Ulusal Bildirim” ve “İki Yıllık Rapor” hazırlamakla yükümlüdür. Sekizincisi hazırlanan ve 2019-2022 yıllarını kapsayan Ulusal Bildirim, BMİDÇS Sekretaryasına sunulmuştur. Bu raporda ülkemizde iklim değişikliği ve kadın konusunda yapılan çalışmalara yer verilmiştir. İklim değişikliği ve kadın alanında;
- Çölleşme ile Mücadele Ulusal Strateji ve Eylem Planı’nda yer alan (2015-2023) orman arazilerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için özellikle kadınları hedef alan farkındalık artırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi eylemine yer verilmiştir.
 - Kadınların günlük ev aktivitelerine ilişkin enerji tüketimindeki önemli rolleri sebebiyle enerji kullanımı konusunda farkındalık arttırmak amacıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile ASHB’nin ortak projesiyle “Enerji Hanım” projesinin gerçekleştirildiği, 2022 yılı itibarıyla 24 ilde 35.000 kadına ulaşıldığı ifadelerine yer verilmiştir.
23. Bununla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanında; iklim değişikliğine ilişkin politika belirlenmesine öncülük eden Kurum olan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na bağlı, İklim Değişikliği Başkanlığı’nın, orta ve üst düzey yönetim pozisyonlarında cinsiyet dengesine sahip olduğu (%50) ve bu kurum tarafından gerçekleştirilen “İklim Şurasının, %50’si kadın olan 1.500 katılımcıya ev sahipliği yaptığı belirtilmiştir. Alt komisyonlardan biri yalnız cinsiyet konusuna odaklanmıştır. İklim Şurası’nın aldığı 217 kararın 5’i kadın-erkek eşitliği ve kadınların liderliği ile ilgilidir. Türkiye, BMİDÇS cinsiyet odak noktası görevlendirmiş ülkeler arasındadır. Ayrıca Türkiye, iklim politikalarında tüm ilgili paydaşlar için Ulusal Katkı Beyanının ve cinsiyet değerlendirmelerinin hayata geçirilmesine yönelik gerekli çalışmaları gerçekleştirmektedir (ÇŞİDB, 2023).
24. Mülga T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2020 yılında hazırlanan “İklim Değişikliği Ulusal İletişim Stratejisi ve Eylem Planı’nda kadınlara yönelik ayrı bir başlık oluşturularak kadın çiftçiler ve balıkçılara yönelik yapılması gereken çalışmalara yer verilmiştir.
25. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü tarafından gıda güvenliğine ve fiyat istikrarına katkı sağlaması, kıyı kesimindeki halkın geçimine katkıda bulunmak suretiyle kırsal kalkınmanın sağlanması ve iklim değişikliği dâhil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenen kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekçeleriyle; Küçük Ölçekli Balıkçılığın Desteklenmesi Programı yürütülmektedir. Yürütülen destekleme kapsamında; kırsal kalkınma temelli bakışta kadınların önemine dikkat çekmek, kadınların

üretime katkısını artırmak, ekonomik hayata geçişlerini teşvik etmek, balıkçılıkta daha çok kadın eli olmasını sağlamak hedefleriyle, bu destekleme modelinde, kadın gemi sahiplerine/ortaklarına birim destekleme tutarının %25 daha fazlası olacak şekilde yapılmaktadır.

26. Çevre ve iklim değişikliği kapsamında iyileştirici müdahalelerde etkin politikalar uygulanabilmesi için kanıta dayalı ve cinsiyete göre ayrıştırılmış veri üretilmesi önemlidir. İklim değişikliği ve kadın-erkek eşitliği konularında gerçekleştirilecek faaliyetlerin üst düzey politika belgelerinde yer almasının yanı sıra alana ilişkin verilerin cinsiyet bazında ayrıştırılması ve söz konusu verilerin etkin takibi süreçte sorun alanlarını belirleme ve atılacak adımlara karar verme noktalarında faydalı olacaktır (UN Women, 2021).
27. Çevre ve iklim değişikliği konusuna kadın-erkek eşitliği bakış açısının yansıtılması son yıllarda uluslararası alanda ön plana çıkmaktadır. Uluslararası sözleşmeler ve 2030 SKA kapsamında çevre ve iklim değişikliğinde kadın-erkek eşitliği bakış açısının ülkemizde yerel düzeyden ulusal düzeye ana plan ve programlarda yer alması önem arz etmektedir. İklim değişikliğinin tetiklemiş olduğu birçok risk faktörüne karşı kadınların süreçte etkin temsili ve kadın erkek eşitliğine duyarlı politikaların ana akımlaştırılması kadınları güçlendirici bir etki sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Mülga ÇŞB (2012). *Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı*. (28/09/2023 tarihinde https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf adresinden ulaşılmıştır).

Mülga ÇŞB(2012). *Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011–2023*. (28/09/2023 tarihinde <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/banner/banner591.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

ÇŞİDB Bakanlığı (2022). *İklim Şurası 2022 Komisyon Tavsiye Kararları*. (28/09/2023 tarihinde <https://iklimsurasi.gov.tr/public/images/sonucbildirgesi.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

ÇŞİDB (2023). *Türkiye Cumhuriyeti Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı*. (06/10/2023 tarihinde <https://www.iklim.gov.tr/db/turkce/haberler/files/T%C3%BCrkiye%20Cumhuriyeti%20G%C3%BCncellenmi%C5%9F%20Birinci%20Ulusal%20Katk%C4%B1%20Beyan%C4%B1.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

FAO (2011). *The State of Food and Agriculture*. (05/10/2023 tarihinde <https://www.fao.org/3/i2050e/i2050e.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

ILO (2015). *Gender Equality And Green Jobs*. (27/09/2023 tarihinde https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_360572.pdf adresinden ulaşılmıştır).

İklim Portal (2023). *8. Ulusal Bildirim ve 5. İki Yıllık Rapor*. (27/09/2023 tarihinde https://iklimportal.gov.tr/Library/Detail/CfDJ8GO2Xf5075BCuEossZLALqOBOBZu7seldcQsgkrcdqZHCN5c21cSoK-OrhTZxztJRcjXGYS6Vmg02M90BEuHa0CuiGG-z7jWr08l1zXUxlppSMY-Q7rbK9owuxaNAH7dg?type=CfDJ8GO2Xf5075BCuEossZLALqPDd7AAevQ8Oxjab91ULHQXOr0y-BGmoO41i1q6btb1N-GRNepquWqHNI1cWC_s-U0I7FhwVeVaXJMcp9_khBsBrrHdb9sz_KAE6VwNcdopqBw adresinden ulaşılmıştır).

OECD (2022). *Supporting Women's Empowerment through Green Policies and Finance*. (27/09/2023 tarihinde <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/16771957-en.pdf?expires=1696884377&id=id&accname=guest&checksum=3E5754A-9F287A99AC627D785284F4DD6> adresinden ulaşılmıştır).

OECD (2008). *Gender and Sustainable Development*. (28/09/2023 tarihinde https://www.oecd-ilibrary.org/environment/gender-and-sustainable-development_9789264049901-en adresinden ulaşılmıştır).

OECD (2022). *Women's leadership in environmental action*. (28/09/2023 tarihinde https://www.oecd-ilibrary.org/environment/women-s-leadership-in-environmental-action_f0038d22-en;jsessionid=teODBP6IJohy3EmQJzaR4UtXD2tna2Qt-N5lpqT0q.ip-10-240-5-4 adresinden ulaşılmıştır).

Sıfır Atık (2023). *Sıfır Atık Yolculuğu*. (05/10/2023 tarihinde <https://sifiratik.gov.tr/guncel/s%C4%B1f%C4%B1r-at%C4%B1k-yolculugu> adresinden ulaşılmıştır).

UNFCCC (2021). *Seventh session of the Conference of the Parties (COP 7)*. (28/09/2023 tarihinde <https://unfccc.int/event/cop-7> adresinden ulaşılmıştır).

UN Women (2009). *Women, Gender Equality and Climate Change*. (05/10/2023 tarihinde https://www.un.org/womenwatch/feature/climate_change/ adresinden ulaşılmıştır).

UN Women (2021). *Integrating Gender In Climate Change And Disaster-Related Statistics In Asia & The Pacific*. (05/10/2023 tarihinde <https://asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/2023-05/final-gender-in-cc-and-drr-statistics.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

UN Women (2023). *Progress On The Sustainable Development Goals*. (05/10/2023 tarihinde <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023-en.pdf> adresinden ulaşılmıştır).

UNFPA (2021). *Sexual And Reproductive Health And Rights In National Climate Policy*. (05/10/2023 tarihinde https://esaro.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ndc_report_final.pdf adresinden ulaşılmıştır).

Talu, N. (2018). *Türkiye’de İklim Değişikliğine Kadın Çözümleri*. Küresel Denge Derneği.

TÜİK (2023). *İşgücü İstatistikleri, 2022*. (27/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=15%20ve%20daha%20yukar%C4%B1%20ya%C5%9Fta-ki,13%2C4%20olarak%20tahmin%20edildi>. adresinden ulaşılmıştır).

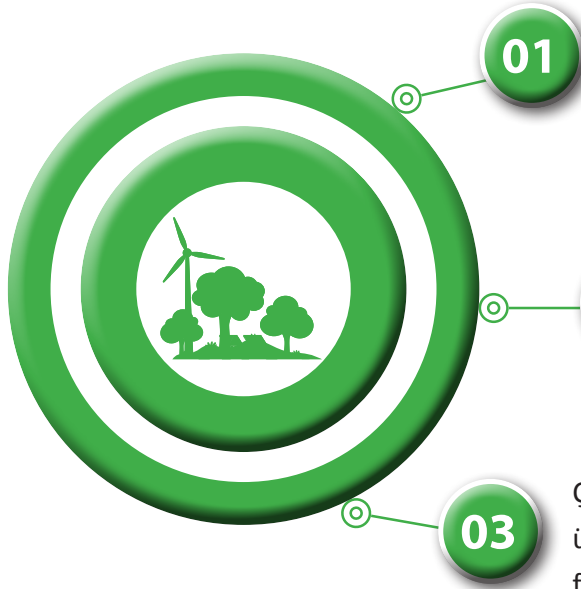
TÜİK (2023). *Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2022*. (28/09/2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746> adresinden ulaşılmıştır).

WHO (2023). *Women and girls bear brunt of water and sanitation crisis – new UNICEF-WHO report*. (06/10/2023 tarihinde <https://www.who.int/news/item/06-07-2023-women-and-girls-bear-brunt-of-water-and-sanitation-crisis---new-unicef-who-report> adresinden ulaşılmıştır).

EYLEM PLANI

TEMEL AMAÇ
Çevre ve iklim
değişikliğinin kadınlar
ve kız çocuklarına
yönelik etkilerini tespit
ederek ihtiyaçlar
çerçevesinde çalışmalar
gerçekleştirilmesini
sağlamak.

STRATEJİLER

01

Çevre ve İklim değişikliğinin kadınlara yönelik etkilerinin belirlenebilmesi için ilgili kurumlar tarafından cinsiyet temelli veri üretilmesi, uyum ve riskin araştırılması ve veri analizinin yapılması, bilimsel çalışmaların teşvik edilmesi.

02

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının cinsiyete duyarlı planlanması, bütçelenmesi ve uygulanmasında kadınların etkin katılımının sağlanması.

03

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri konusunda toplumda bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması.

1. STRATEJİ

Çevre ve İklim değişikliğinin kadınlara yönelik etkilerinin belirlenebilmesi için ilgili kurumlar tarafından cinsiyet temelli veri üretilmesi, uyum ve riskin araştırılması ve veri analizinin yapılması, bilimsel çalışmaların teşvik edilmesi

Faaliyet 1.1

İklim değişikliği ve çevre alanında çalışmalar yürüten kurumların cinsiyet temelli veri üretmeleri sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (SGB), TÜİK (ÇŞKİDB, SİDB), ASHB (KSGM)	CB (SBB), ASHB (EYHGM, ÇHGM, SGB), ÇŞİDB (İDB, CBSGM, ÇYGM), ÇSGB (ÇGM), MEB (HBÖGM), TOB (OGM, TRGM, TAGEM), ETKB (EVÇED, SGB), Sağlık Bakanlığı (HSGM, SGB), İçişleri Bakanlığı (AFAD), TBB, TÜBİTAK, STK'lar, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Çevre ve iklim değişikliği alanındaki verilerde cinsiyetlere göre ayrıştırılmış veri gösterge sayısı, - TÜİK tarafından çevre ve iklim değişikliği bağlamında tutulan istatistiklerde cinsiyet temelli üretilen veri sayısı.

AÇIKLAMA

Kurumlar, yürüttükleri faaliyetlere ilişkin olarak cinsiyet temelli ayrıştırılmış veri üretecek/oluşturacaklardır. Kurumların kadınlara yönelik ve onların gelişimi üzerine doğrudan ya da dolaylı yoldan yaptıkları çalışmalar ile ilgili verilerin ve sonuçların, ilgili kurumlar tarafından istenildiğinde ulaşılabilir olmasının ve verilerin güncel tutulmasının sağlanacaktır.

1. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlara yönelik etkilerinin belirlenebilmesi için ilgili kurumlar tarafından cinsiyet temelli veri üretilmesi, uyum ve riskin araştırılması ve veri analizinin yapılması, bilimsel çalışmaların teşvik edilmesi

Faaliyet 1.2

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlara ve kız çocuklarına etkilerini uyum ve risk açısından değerlendirecek araştırma ve analizler gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (ÇYGM, İDB), TÜİK (ÇSKİDB, SİDB), ASHB (KSGM), İçişleri Bakanlığı (AFAD)	CB (SBB), ASHB (EYHGM, ÇHGM, SGB), ÇŞİDB (CBSGM, MGM, SGB) MEB (HBÖGM), TBB, TOB (OGM, TAGEM), ÇSGB (ÇGM), Ticaret Bakanlığı, ETKB (EVÇED, SGB), Sağlık Bakanlığı (HSGM, SGB), İçişleri Bakanlığı (AFAD), STK'lar, Üniversiteler, Özel sektör, Uluslararası kuruluşlar		X	X	X	X	-Gerçekleştirilen araştırma/analiz sayısı

AÇIKLAMA

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlara olan etkilerini;

- Uyum kapasitesini zorlayan sorunlar,
- Geçim sıkıntısı,
- Barınma,
- Beslenme,
- Susuzluk,
- Yoksulluk,
- İşsizlik,
- Gelir adaletsizliği, kaynaklara erişim,
- Göç,
- Sağlık vb. riskler yönünden araştırılması ve analizi gerçekleştirilecektir.

1. STRATEJİ

Çevre ve İklim değişikliğinin kadınlara yönelik etkilerinin belirlenebilmesi için ilgili kurumlar tarafından cinsiyet temelli veri üretilmesi, uyum ve riskin araştırılması ve veri analizinin yapılması, bilimsel çalışmaların teşvik edilmesi

Faaliyet 1.3

Çevre ve iklim değişikliği konusunu kadınlar ve kız çocukları bağlamında değerlendirecek araştırma ve bilimsel çalışmalarda dikkate alınacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
CB (SBB), ÇŞİDB (İDB), TÜBİTAK	ASHB (KSGM, ÇHGM, SGB), ÇŞİDB (ÇYGM, TÜÇA, YYGM, SGB), TOB (OGM, TAGEM), ÇSGB (ÇGM, SGB), Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı (HSGM, SGB), ETKB (EVÇED, SGB), İçişleri Bakanlığı (AFAD), TÜBİTAK, TBB, Üniversiteler, KASAUM'lar, Özel Sektör, Uluslararası Kuruluşlar		X	X	X	X	-Desteklenen araştırma/ bilimsel çalışma/proje sayısı -Gerçekleştirilen araştırma/bilimsel çalışma sayısı -Oluşturulan rapor sayısı

AÇIKLAMA

Kamu kaynakları veya uluslararası kaynaklar kullanılarak çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları bağlamındaki alt başlıklarına (kırsal kalkınma, yeşil dönüşüm, sağlık, yoksulluk, kaynak kullanımı, atık yönetimi, göç, iklim değişikliği kaynaklı afet vb. alanları) yönelik araştırma ve bilimsel çalışmalar önceliklendirilerek desteklenecektir. Konuyla ilgili alt başlıklar temelinde raporlar oluşturulacaktır.

2.

STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının cinsiyete duyarlı planlanması, bütçelenmesi ve uygulanmasında kadınların etkin katılımının sağlanması

Faaliyet 2.1

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının hazırlanması ve uygulanması süreçlerinde kadınların etkin katılımı sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (İDB), ASHB (KSGM)	CB (SBB), ÇŞİDB (ÇYGM, ÇEMGM, ÇEDİDGM, YYGM), TOB (OGM, TRGM, TAGEM), ETKB (EİGM, EVÇED), Ticaret Bakanlığı, ÇSGB (ÇGM), MEB, GSB, Sağlık Bakanlığı (HSGM), Üniversiteler, TBB, STK'lar, Özel sektör, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Politikaların hazırlanması ve karar alma süreçlerinde yer alan kadın sayısı -Toplantılara katılan kadın sayısı -Kurumların ilgili birimlerinde çalışan/ çalışmalarına katkı sunan kadın sayısı -Çalışmalara katılan kadın alanında çalışmalar gösteren STK sayısı - Gerçekleştirilen toplantı sayısı

AÇIKLAMA

Plan/politika hazırlama, karar alma ve uygulama süreçlerinde kurumların, STK'ların ve çevre ve iklim değişikliği konusunda çalışan ya da sonuçlarından etkilenen kadınların tam ve etkin katılımı sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının cinsiyete duyarlı planlanması, bütçelenmesi ve uygulanmasında kadınların etkin katılımının sağlanması

Faaliyet 2.2

Çevre ve iklim değişikliğine ilişkin plan ve politikaların oluşturulmasında kadınların ihtiyaç, talep ve görüşlerini yansıtacak çalışmalar yürütülecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (SGB), TOB (SGB), ASHB (KSGM)	CB (SBB), ÇŞİDB (İDB, ÇYGM, ÇEMGM, ÇEDİDGM, SGB, YYGM), TOB (OGM, TRGM, TAGEM), ETKB (EVÇED), ÇSGB (ÇGM), İçişleri Bakanlığı (AFAD), TBB, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Faaliyet hedeflerinin yansıttığı plan, program, etkinlik vb. çalışmalar sayısı, -Kadınların katılım sağladığı anket, görüşme, mülakat vb. faaliyet sayısı - Veri toplama faaliyetleri çerçevesinde ulaşılan kadın sayısı -Çalışmalara katılan kadın alanında çalışmalar yürüten STK sayısı

AÇIKLAMA

Söz konusu faaliyet kapsamında çevre ve iklim değişikliği alanında çalışmalar yürüten kurumlar tarafından görev alanları çerçevesinde oluşturdukları plan ve politikalara kadınların ihtiyaç, talep ve görüşlerini yansıtmak amacıyla kadınların katılımının sağlandığı çalıştaylar, toplantılar, anketler, kamuoyu yoklaması vb. çalışmalar gerçekleştirilecektir.

2.

STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının cinsiyete duyarlı planlanması, bütçelenmesi ve uygulanmasında kadınların etkin katılımının sağlanması

Faaliyet 2.3

İklim değişikliğine bağlı afetlerde konuya ilişkin çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar bölgelerin etkilenme düzeylerini dikkate alarak kadınların ve özellikle engelli kadınların görüş ve talepleri sürecin her aşamasında yansıtılacak ve ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (İDB), İçişleri Bakanlığı (AFAD)	CB (SBB), ASHB (KSGM, EYHGM), ÇŞİDB (CBSGM), İçişleri Bakanlığı (NVİGM), TOB (OGM), DSİ, ETKB, Sağlık Bakanlığı, MEB, TBB, STK'lar, Üniversiteler	X	X	X	X	X	-Faaliyet hedeflerinin yansıtıldığı plan, program ve faaliyet vb. sayısı -Görüşme yapılan engelli kadın sayısı -Görüşme yapılan kadın sayısı

AÇIKLAMA

Kuraklık, şiddetli yağış, fırtına, don, heyelan, sel gibi iklim kaynaklı risk ve olaylara ilişkin çalışmalar yürütülürken hazırlık, müdahale, iyileştirme çalışmalarına kadınların ve engelli kadınların ihtiyaçlarını, taleplerini ve görüşlerini yansıtmak amacıyla kurum ve kuruluşlarla, kadın alanında çalışmalar yürüten STK'larla çalıştay, toplantı, etkinlik vb. faaliyetler yolu ile görüş alışverişinde bulunulacaktır. Engelli kadınlara yönelik mekânsal haritalama çalışmaları yapılarak iklimsel afet ve acil durumlarda müdahale ve iyileştirme çalışmaları yapılması sağlanacaktır.

2. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliği politikalarının cinsiyete duyarlı planlanması, bütçelenmesi ve uygulanmasında kadınların etkin katılımının sağlanması

Faaliyet 2.4

Çevre ve iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve uyum süreçlerinde kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesi konusundaki projeler teşvik edilecek ve desteklerde önceliklendirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
CB (SBB), ÇŞİDB (İDB)	ASHB (KSGM, ÇHGM, SGB ABDİDB), STB (KAGM), TOB (OGM, TAGEM, TRGM, TKDK), ETKB (EVÇED), MEB (HBÖGM, MTEGM), KOSGEB, Dışişleri Bakanlığı (Avrupa Birliği Başkanlığı), ÇSGB (DİABGM) TBB, TÜBİTAK, Türkiye Ulusal Ajansı, Üniversiteler, STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	- Desteklenen proje sayısı

AÇIKLAMA

Çevre ve iklim değişikliğinin kadın ve kız çocuklarına etkilerine dair gerçekleştirilecek projeler teşvik edilecektir.

3.
STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri konusunda toplumda bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması

Faaliyet 3.1

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkisi ve güçlenmeleri için alınabilecek önlemler konusunda topluma yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (EYDB), MEB (HBÖGM), TOB (EYDB)	CB (SBB, İletişim Başkanlığı), ASHB (KSGM, ÇHGM, EYDB), ÇŞİDB (İDB), İçişleri Bakanlığı (AFAD), TOB (TKDK), MEB (OÖGM), ETKB (EVÇED), RTÜK, AA, TRT, TBB, STK'lar, Üniversiteler, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Etkinlikler kapsamında ulaşılan kişi sayısı -Gerçekleştirilen eğitim sayısı -Yayınlanan kamu spotu, e-kitapçık, e-broşür, sosyal medya etkinlikleri vb. farkındalık etkinlikleri sayısı.

AÇIKLAMA

Çevre ve iklim değişikliği kapsamında, biyolojik çeşitlilik, toprak ve su kaynaklarının bozulması/azalmasının vb. konularının kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri ve bu etkilere karşı güçlenmeleri bağlamında topluma yönelik bilinç ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.

3. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri konusunda toplumda bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması

Faaliyet 3.2

Kadınlara yönelik çevre ve iklim değişikliği okuryazarlık eğitimleri gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (EYDB), MEB (HBÖGM), TOB (EYDB)	CB (SBB), CBİKO, ASHB (KSGM), ÇŞİDB (İDB, ÇEMGM), İçişleri Bakanlığı (AFAD), MEB (TEGM, OÖGM), Üniversiteler, STK'lar Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Etkinlikler kapsamında ulaşılan kadın sayısı -Gerçekleştirilen eğitim sayısı

AÇIKLAMA

Kadınların çevre ve iklim değişikliği okuryazarlığı kapasitelerinin artırılmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Bu faaliyetler iklimsel afet ve acil durumlara ilişkin önleyici, koruyucu müdahale ve iyileştirme çalışmaları ile birlikte sıfır atık vb. konularını da kapsayacaktır.

Eğitimlerin erişilebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla dijital platformlardan faydalanılacaktır. Bu kapsamda, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinin tüm kamu çalışanlarının hizmetine sunduğu Uzaktan Eğitim Kapısı'nda bulunan "Çevre ve Sıfır Atık", "İklim Değişikliği" eğitimlerinin izlenmesi sağlanacaktır.

3. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri konusunda toplumda bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması

Faaliyet 3.3

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlara ve kız çocuklarına etkilerine yönelik hizmet sağlayanlara farkındalık çalışmaları gerçekleştirilecektir.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB (EYDB, ÇYGM), TOB (EYDB), MEB	CB (SBB), CBİKO, ASHB (KSGM, ÇHGM), İçişleri Bakanlığı (AFAD), ÇŞİDB (İDB), TOB (OGM), Üniversiteler, TBB, ETKB (EVÇED), STK'lar, Uluslararası Kuruluşlar	X	X	X	X	X	-Etkinlikler kapsamında ulaşılan personel sayısı -Gerçekleştirilen eğitim sayısı

AÇIKLAMA

İklim değişikliği kaynaklı afetler öncesi ve sonrasındaki süreçte politika üreten ve hizmet sunan personele yönelik kadınlar ve kız çocuklarının etkilenme ve alınabilecek tedbirler vb. konularda eğitim, seminer, bilgilendirme vb. faaliyetler gerçekleştirilecektir.

3. STRATEJİ

Çevre ve iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkileri konusunda toplumda bilinçlendirme ve farkındalık oluşturulması

Faaliyet 3.4

Sıfır Atık hedefi kapsamında yürütülecek kampanya ile kadınlar dâhil tüm hane halkının atıkları kaynağında cinslerine göre ayrıştırarak biriktirmeleri, belediyeler tarafından oluşturulmuş özel donanımlı atık araçlarına getirmeleri teşvik edilerek, çevrenin korunmasına katkı sağlanacaktır.

SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUM	UYGULAMA TAKVİMİ					PERFORMANS GÖSTERGELERİ
		2024	2025	2026	2027	2028	
ÇŞİDB, (TÜÇA), TBB (Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü)	ASHB(KSGM), Belediyeler, STK'lar	X	X	X	X	X	-Oluşturulan sıfır atık noktalarının sayısı -Sıfır atık noktalarına getirilen atık miktarları (kg olarak) -Oluşturulan atık puan tablolarındaki puan sayısı -Atık kartlarına yüklenen para miktarı

AÇIKLAMA

Sorumlu kurumlar tarafından ilgili kurumlara işbirliği içerisinde sıfır atık hedefiyle kampanya yürütülecektir. Bu kapsamda kadınlar dahil tüm hane halkının evsel atıkları ayrıştırarak belediyeler tarafından oluşturulan özel donanımlı atık noktalarına getirmeleri; atık miktarına göre her bir atık ağırlığı için puan almaları, aldıkları puana göre ulaşım kartına veya oluşturulacak farklı bir karta (gıda/alışveriş kartı vb.) para puanlarının yüklenmesi sağlanarak atıkları ayrıştırmanın özendirilmesi amaçlanmaktadır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

